

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Ministerul Justiției
al Republicii Moldova
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 169 din 21.12.2017
Revista este inclusă în baza științifică
internațională Index Copernicus International
(Republica Polonă)

Tipul C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991

Nr. 10(322) 2018

Redactor-șef L. Arsene,
dr. h. c. mult.

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, profesor universitar (Constanța, România); T. Barzo, doctor hab. în drept, profesor, (Miskolc, Ungaria); V. Bujor, doctor în drept, prof. univ.; Gh. Costachi, doctor hab. în drept, profesor univ.; V. Cușnir, doctor hab. în drept, profesor univ.; D. Garadjaev, doctor în drept, profesor, Judecător la Curtea Constituțională (Bacu, Azerbaidjan); E. Haritonov, doctor hab., profesor, membru cor. al AND (Odesa, Ucraina); E. Ișenco, doctor hab. în drept, profesor (Moscovia, FR); T. Kolomoieț, doctor hab. în drept, profesor (Zaporojie, Ucraina); J. Kovac, doctor hab. în drept, profesor, Universitatea Paneuropeană (Bratislava, Slovenia); A. Lonciacov, doctor hab. în drept, profesor (Habarovsk, FR); V. Stratonov, doctor hab. în drept, profesor (Herson, Ucraina); V. Șepitico, doctor hab. în drept, profesor, membru cor. al AND (Harcov, Ucraina).

Adresa redacției:
Casa presei, et. 5
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 022-233 790;
022-234 132 (contabilitatea)
E-mail: legea_zakon@mail.ru

Index: RM 77030

© Legea și viața
Pagina web: www.legeazakon.md
www.legeasiviata.in.ua

SUMAR

- Gheorghe COSTACHI, Daniela COZMA. Răspunderea penală a judecătorului din România pentru infracțiuni contra justiției 4
- Angelina TĂLĂMBUȚĂ. Noțiunea și caracterele juridice privind contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață 11
- Octavian MARIAN. Reflecții asupra mecanismului statal de garantare și protecție a Drepturilor Omului 17
- Vadim PRISACARI. Interferențe teoretico-practice privind calificarea infracțiunilor 24
- Mariana NISTOR. Cadrul juridic de reglementare a problematicii egalității de gen în Dreptul muncii 28
- Dumitru BARBUȚA. Analiza juridico-penală a infracțiunii de delapidare a averii străine 30
- Alexandru CICALA. Considerațiuni generale privind personalitatea victimelor infracțiunii de provocare ilegală a avortului 37
- Igor SOROCEANU. Terorismul internațional – factor de risc în adresa securității naționale 41
- Борис СОСНА, Ремус МОРОЗ. Административный Кодекс Республики Молдова требует важных изменений 46
- Юрий МИХАЛАКЕ, Ольга ТАТАР. Правовые основы непоименованных договоров (Отдельные виды договоров) 51
- Petru RAILEAN. Recenzie asupra monografiei „Participarea cetățenilor la exercitarea puterii de stat”/ „Участие граждан в осуществление государственной власти”. Chișinău, 2018. Autori: COSTACHI Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar și SULTANOV Rahim, doctor în drept. 56

CZU: 347.962:343.969.5(478)

RĂSPUNDEREA PENALĂ A JUDECĂTORULUI DIN ROMÂNIA PENTRU INFRAȚIUNI CONTRA JUSTIȚIEI

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Daniela COZMA,
doctorandă

REZUMAT

Articolul cuprinde o trecere în revistă a infracțiunilor pentru care este pasibil de răspundere penală magistratul în virtutea statutului său de judecător, potrivit legii penale din România. Se pune accentul, în special, pe caracteristica juridico-penală a faptelor incriminate în art. 277, 280 și 283 din Noul Cod penal al României.

Cuvinte-cheie: magistrat, judecător, răspundere penală, infracțiune, compromiterea intereselor justiției, cercetarea abuzivă, represiunea nedreaptă.

CRIMINAL LIABILITY OF THE JUDGE IN ROMANIA FOR CRIMES AGAINST JUSTICE

Gheorghe COSTACHI,
Candidate of Legal Sciences, professor
Daniela COZMA,
PhD student

SUMMARY

The article includes an overview of the crimes for which the magistrate is criminally responsible based on his status as a judge, according to the criminal law of Romania. Particular emphasis is placed on the juridical-criminal characteristic of the facts incriminated in art. 277, 280 and 283 of the New Criminal Code of Romania.

Keywords: magistrate, judge, criminal liability, criminal law, crime, compromising the interests of justice, abusive investigation, unjust repression.

Introducere. Vorbind, în general, despre *răspunderea penală* a persoanei care îndeplinește o funcție publică, ca formă a răspunderii juridice, după cum se știe, aceasta intervine în ipoteza în care funcționarul a săvârșit o infracțiune în exercitarea atribuțiilor de serviciu sau în legătură cu acestea [9, p. 89].

Fără îndoială, instituția juridică în cauză este aplicabilă și categoriei profesionale a *magistraților* (judecătorilor), chiar dacă ei sunt cei care aplică legea, întrucât într-un stat de drept magistrații nu au o imunitate absolută atunci când încalcă obligațiile ce derivă din lege ori Constituție [7, p. 110-111; 6, p. 51-52] și care se circumscriu funcției pe care o ocupă. În general, pentru modul în care își exercită atribuțiile specifice funcției și îndeplinește obligațiile ce derivă din aceasta, magistratul răspunde în una dintre

modalitățile prevăzute de lege (penal, civil, disciplinar sau moral) [9, p. 89].

În prezent, magistratul nu poate fi considerat un subiect de drept penal fără a se ține seama de funcția sa și, mai ales, fără a se face referiri la statutul său. În legătură cu aceasta, în doctrină, [9, p. 74] destul de sugestiv s-a conturat esența instituției răspunderii penale a magistratului, menționându-se că exercitarea atribuțiilor cu rea-credință, gravă neglijență ori nerespectarea normelor procedurale de către magistrat în activitatea judiciară ce a avut ca rezultat pronunțarea unei hotărâri sau soluții greșite, contrare realității și normelor legale aplicabile în cauză ori drepturilor și libertăților fundamentale ale părților, angajează răspunderea juridică penală a magistraților în condițiile legii.

Specific pentru categoria magistraților este faptul că, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, în legătură cu exercitarea funcției sau prin abatere de la anumite norme care nu au o legătură directă, nemijlocită cu funcția, pot pune sub semnul îndoielii prestigiul funcției de judecător și al corpului magistraților din care fac parte [9, p. 89].

Recunoașterea magistratului ca subiect de drept penal și admiterea cercetării lui penale este consacrată expres în legea de organizare judiciară a României. Relevante în acest sens sunt art. 94, art. 65 alin. (1) lit. f), art. 62 alin. (1) și (2) din *Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor* [13]. Bunăoară, art. 94 din legea citată expres prevede că „Judecătorii (...) răspund civil, disciplinar și penal, în condițiile legii”.

Vorbind nemijlocit despre răs-

punderea penală a magistratului, considerăm necesar a preciza că aceasta, potrivit legii, este posibilă în trei ipostaze:

- răspunderea penală în calitate de *persoană fizică* (subiect general);

- răspunderea penală în calitate de *funcționar public* (subiect activ calificat);

- răspunderea penală în calitate de *judecător* (de asemenea, subiect activ calificat).

În primul caz, magistratul în calitate de persoană fizică sau subiect general de drept este pasibil de răspundere penală pentru comiterea oricărei fapte incriminate de legea penală.

Fără îndoială că judecătorul trebuie să răspundă ca orice altă persoană pentru infracțiunile pe care le-ar săvârși fără a avea legătură cu exercitarea profesiei sale. Calitatea de judecător nu-l poate absolve de răspundere și nu constituie nici circumstanță atenuantă, ba chiar dimpotrivă [2, p. 144]. Totuși, având în vedere importanța funcției de magistrat în ansamblul societății, legiuitorul a instituit anumite derogări de la dreptul comun, în mare parte acestea vizând doar aspecte de procedură [12, p. 34].

În al doilea caz, magistratul, exercitând o funcție publică și fiind deci un funcționar public în cadrul sistemului judecătoresc, ca serviciu public [8, p. 41], este pasibil de răspundere penală pentru faptele interzise de legea penală săvârșite în exercitarea atribuțiilor de serviciu sau în legătură cu acestea. În acest caz, magistratul va răspunde pentru fapte comise de subiecți activi calificați, expres reglementate de legea penală.

În al treilea caz, magistratul va răspunde penal și pentru faptele expres prevăzute de legea penală ca fiind comise de judecători. De regulă, acestea sunt grupate în categoria specială a infracțiunilor contra justiției, incluse în Titlul IV din Partea Specială a *Noului Cod Pe-*

nal al României [14] (în continuare NCP).

Propunându-ne, în continuare, să ne axăm doar asupra acestor fapte, reiterăm că în orice sistem penal, infracțiunile contra justiției joacă rolul de sprijin principal pentru desfășurarea în bune condiții a procedurilor judiciare [3, p. 304] și realizarea eficientă a actului de justiție.

Mai mult, „funcționarea mecanismului statal, precum și asigurarea drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor nu sunt posibile în lipsa unei justiții eficiente. Eficacitatea justiției este rezultatul respectării stricte a legii de către reprezentanții puterii judecătorești, dar și de către persoanele cu funcție de răspundere care contribuie la înfăptuirea justiției. Infracțiunile comise de către aceștia subminează autoritatea puterii de stat, în general, și autoritatea instituțiilor și autorităților publice în care activează astfel de persoane, în particular. Atingerea adusă relațiilor și valorilor sociale din sfera justiției de către reprezentanții puterii judecătorești și de către persoanele cu funcție de răspundere, care contribuie la înfăptuirea justiției, provoacă îndoieli din partea cetățenilor cu privire la capacitatea statului de a menține ordinea de drept, precum și cu privire la supremația legii” (E.F. Baisalueva [18, p. 3] citată de S. Brînză și V. Stati [4, p. 789]). Iar aceasta generează într-un final nihilismul juridic, fenomen ce deturneză însăși esența statului de drept.

În mare parte de aici pornește raționamentul necesității incriminării unui șir de fapte ca fiind comise împotriva/contra justiției. În același timp, este important de precizat că justiția în calitate de obiect generic al infracțiunilor contra justiției este apărută numai sub acele aspecte în care poate fi atins nemijlocit procesul înfăptuirii justiției (atât de către subiecți activi generali, cât și speciali). Cu toate acestea în activitatea organelor judiciare se săvârșesc și alte infracțiuni cum ar fi actele de

corupție, neglijența în serviciu, abuz de putere și de serviciu, exces de putere etc. Atunci când aceste fapte nu aduc atingere nemijlocit procesului înfăptuirii justiției, nu poate fi vorba de infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției [17, p. 11], ele încadrându-se deja în altă categorie de infracțiuni.

Scopul studiului. Rămânând în sfera infracțiunilor contra justiției, ne propunem în continuare să identificăm faptele pentru care sunt pasibili judecătorii, potrivit legii penale a României.

Rezultate obținute și discuții. Din economia legii penale a României (*Noul Cod Penal* (în continuare NCP) [14]), constatăm că judecătorii (ca subiecți activi speciali) sunt pasibili de răspundere penală pentru următoarele infracțiuni împotriva înfăptuirii justiției:

- *compromiterea intereselor justiției* (art. 277 NCP);

- *cercetarea abuzivă* (art. 280 NCP);

- *represiunea nedreaptă* (art. 283 NCP).

I. Compromiterea intereselor justiției. Potrivit alin. (1) art. 277 NCP, magistratul (judecătorul) este pasibil de răspundere penală pentru „divulgarea, fără drept, de informații confidențiale privind data, timpul, locul, modul sau mijloacele prin care urmează să se administreze o probă (...), dacă prin aceasta poate fi îngreunată sau împiedicată urmărirea penală (...)”.

Alineatul (2) al art. 277 NCP stabilește răspunderea penală a funcționarului public pentru „[d] ezvăluirea, fără drept, de mijloace de probă sau de înscrisuri oficiale dintr-o cauză penală, înainte de a se dispune o soluție de netrimiteră în judecată ori de soluționare definitivă a cauzei (...)” de care a luat cunoștință în virtutea funcției.

Prin interpretare, putem constata că magistratul este pasibil de pedeapsă penală și pentru o asemenea faptă întrucât face parte, potrivit art. 175 alin. (1) din NCP, din câmpul

semantic al noțiunii de „funcționar public”.

În general, infracțiunea de *compromitere a intereselor justiției* cuprinde o paletă largă de conduite care, dintr-o perspectivă sau alta, pot afecta înfăptuirea actului de justiție, fie prin îngreunarea sau împiedicarea urmăririi penale, fie prin afectarea drepturilor procesuale ale persoanelor implicate în procesul penal, drept urmare a alterării prezumției de nevinovăție, ca principiu director al procesului penal [3, p. 351].

Ca motivație a acestei incriminări (apreciată ca fiind una nouă [1, p. 24]), redactorii textului atestă faptul că „incriminarea acestui tip de conduită urmărește, în primul rând, creșterea gradului de exigență față de funcționarii care își desfășoară activitatea în domeniul administrării justiției, în legătură cu modul de gestionare a unor date și informații pe care le obțin în cursul unui proces penal, care pot influența semnificativ aflarea adevărului ori dreptul la un proces echitabil al persoanei cercetate sau judecate” [11].

Incriminarea unei astfel de fapte vine să întărească garanțiile privind dreptul la un proces echitabil și, în special, prezumția de nevinovăție, consacrate în art. 6 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* [5]. Potrivit Convenției, statele semnatare au, pe lângă obligația negativă de a se abține de la orice încălcare a drepturilor în afara limitelor permise, și obligația pozitivă de a lua măsurile necesare să asigure garantarea acestor drepturi împotriva încălcării lor de către orice altă persoană, astfel că încălcarea prezumției de nevinovăție angajează responsabilitatea statului în cazul nerespectării oricăreia dintre cele două obligații.

Astfel, prin reglementarea analizată se urmărește „împiedicarea funcționarilor să prezinte public mijloace de probă (declarații de martori, expertize, înregistrări audio-video, procese-verbale de re-

dare a conținutului unor convorbiri înregistrate etc.) într-un proces penal în curs de desfășurare, în scopul de a nu transforma prezumția de nevinovăție într-o prezumție provizorie de vinovăție până la soluționarea cauzei. În plus, aprecierea unei probe, indiferent de conținutul acesteia, poate duce adesea la concluzii eronate, atât timp cât ea nu este evaluată în raport de întregul probatoriu al dosarului pentru a-i stabili astfel legalitatea, relevanța și forța probatorie, dar, odată adusă la cunoștința publică, o probă aparent incriminatoare va induce, în mod inevitabil, ideea de vinovăție, iar uneori această percepție nu mai poate fi schimbată nici măcar prin prezentarea verdictului oficial de nevinovăție constatată de autoritățile judiciare” [11].

Date fiind modalitățile eterogene de comitere a faptei, fiecare dintre conduitele incriminate lezează dintr-un unghi distinct valoarea socială protejată, generic numită buna înfăptuire a justiției.

Articolul analizat conține o variantă tip în alin. (1) și două variante de tip – alin. (2) și (3). Prin urmare, acestea se rețin în concurs real de infracțiuni, atât între ele, cât și față de fapta de bază, dacă sunt comise de aceeași persoană, chiar dacă au prevăzut aceeași pedeapsă, pentru că nu sunt fungibile, nu se pot substitui [10, p. 61].

Potrivit cercetătorilor, alin. (1) al art. 277 NCP incriminează o formă specială de favorizare a infractorului, căci prin divulgarea unor date privind derularea unor acte de urmărire penală, aflarea adevărului poate fi iremediabil compromisă, cu consecința implicită a îngreunării sau zădărnirii urmăririi penale. În esență, infracțiunea urmărește împiedicarea scurgerilor de informații cu privire la derularea unor procedee probatorii în cadrul procesului penal, scurgeri care ar putea compromite aflarea adevărului.

Prin următoarele două modalități de comitere (alin. (2) și (3) art. 277

NCP) se urmărește protejarea suspectului sau inculpatului de eventuale încălcări ale prezumției de nevinovăție, prin expunerea publică a unor informații din dosarul penal, care ar putea altera până la esență această garanție/drept procesual acordat inculpatului [3, p. 352].

Subiectul activ al infracțiunii este unul special, fapta putând fi comisă doar de către un funcționar public care a cunoscut informațiile în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 277 NCP cuprinde acțiunea de *divulgare* care presupune transmiterea informației privind administrarea unei probe unei/unor persoane sau publicului larg.

Informația confidențială divulgată trebuie să se refere la data, timpul, locul, modul sau mijloacele prin care urmează să se administreze o probă. În cazul în care informația se referă la orice altă împrejurare, iar divulgarea poate fi considerată un ajutor dat pentru a îngreuna sau împiedica efectuarea urmăririi penale, fapta funcționarului public va fi încadrabilă în infracțiunea de favorizare a infractorului.

Informația confidențială divulgată poate să se refere la efectuarea acelor procedee probatorii care mizează pe „luarea prin surprindere” a inculpatului sau a persoanei vizate, astfel încât aceasta să nu aibă posibilitatea de a distruge probele relevante pentru cauză (spre exemplu, efectuarea unei percheziții la domiciliu) ori de a-și disimula comportamentul în vederea ascunderii conduitei sale infracționale (interceptări).

Așadar, informațiile confidențiale, de regulă, se vor referi la următoarele procedee probatorii: interceptarea audio sau video a suspectului, efectuarea în viitor sau derularea unor operațiuni sub acoperire, efectuarea unei percheziții domiciliare, efectuarea unui flagrant etc. [15, p. 188].

Textul analizat impune și o ur-

mare specifică, cerând ca actul de divulgare să aibă aptitudinea de a îngreuna sau împiedica urmărirea penală. În acest sens, cercetătorii susțin că pornind de la natura procedurii probatorii și de la cerința ca orice probă administrată în cauză să fie concludentă și pertinentă se conturează tendința de a prezuma existența unei astfel de urmări din simplul fapt al divulgării [3, p. 354].

În a doua modalitate de comitere a faptei (prevăzută la alin. (2) art. 277 NCP) se sancționează divulgarea oricărei informații consemnate în dosarul cauzei penale, fie că ea se referă la probe, fie că se referă la efectuarea unor acte procesuale.

Latura subiectivă a infracțiunii în toate modalitățile de comitere se caracterizează prin intenție directă sau eventuală.

Sancțiunea pentru modalitatea de comitere prevăzută la alin. (1) art. 277 NCP este închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă, iar pentru modalitatea prevăzută la alin. (2) – închisoare de la o lună la un an sau cu amendă.

Potrivit cercetătorilor, prevederi similare celei române sunt în art. 226-13 și 434-7-2 din *Codul penal francez*, art. 379bis din *Codul penal italian*, art. 466 din *Codul penal spaniol*, art. 371 din *Codul penal portughez*, art. 293 din *Codul penal elvețian* și în Capitolul 20 din *Codul penal suedez* [10, p. 61].

Alte voci susțin că norma penală în cauză cuprinde o incriminare nouă care nu corespunde realităților din România. Este un exces de represiune nejustificat nici de solicitările doctrinei, nici ale jurisprudenței. Mai mult, există și o preluare necritică a unor modele străine [1, p. 24]. În opinia noastră, asemenea fapte comise de judecător nu ar trebui să rămână nepedepsite, întrucât într-o astfel de variantă ele ar putea constitui premise certe pentru eventuale acte de corupție.

II. Cercetarea abuzivă. Potrivit art. 280 NCP: „(1) Întrebuin-

țarea de promisiuni, amenințări sau violențe împotriva unei persoane urmărite sau judecate într-o cauză penală, de către un organ de cercetare penală, un procuror sau un *judecător*, pentru a o determina să dea ori să nu dea declarații, să dea declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică. (2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale de către un organ de cercetare penală, un procuror sau un judecător”.

În prima formă de comitere (alin. (1) art. 280 NCP), infracțiunea de cercetare abuzivă vizează toate acele forme prin care se poate compromite legalitatea procesului penal, prin încălcarea principiului loialității administrării probelor (principiu expres reglementat de art. 101 *Cod de procedură penală a României*).

Astfel, chiar dacă finalitatea oricărui proces penal trebuie să fie aflarea adevărului, adevărul poate fi aflat doar prin instrumentele legale puse la dispoziția organelor judiciare, nu și prin conduite abuzive care pun în discuție fundamentele statului de drept. Din această perspectivă, infracțiunea este una contra înfăptuirii actului de justiție în afara limitelor de legalitate trasate de dreptul procesual-penal [3, p. 362].

Subiectul activ este unul special, respectiv un organ de cercetare penală, procuror sau un judecător (fie un judecător de drepturi și libertăți, fie un judecător de cameră preliminară, fie un judecător de scaun – cel care judecă propriu-zis cauza [10, p. 64]). *Subiectul pasiv* este, de asemenea, special, respectiv o persoană urmărită sau judecată într-o cauză penală.

Latura obiectivă a infracțiunii, în prima sa modalitate de comitere (alin. (1) art. 280 NCP), presupune acțiunea de întrebuințare de promisiuni, amenințări sau violențe față de victimă, pentru a o determina să dea sau să nu dea declarații, să dea

declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile. Deci, fapta este una comisivă, exprimată prin acțiuni de întrebuințare a promisiunilor, amenințărilor sau violențelor față de victimă.

În a doua formă de comitere (alin. (2) art. 280 NCP), potrivit unor cercetători [3, p. 363], infracțiunea nu este decât o formă specială de inducere în eroare a organelor judiciare prin producerea sau ticluirea de probe, formă calificată prin calitatea specială a subiectului activ (raportat la art. 268 alin. (1) NCP). Din acest punct de vedere, se consideră că pentru o reglementare mai „ordonată” a infracțiunilor, ar fi fost oportună plasarea acestei modalități de comitere ca o formă agravantă în cadrul art. 268 alin. (2) NCP [3, p. 363], care incriminează fapta de *inducere în eroare a organelor judiciare*. În concret, norma dată prevede pedeapsă penală pentru „producerea sau ticluirea de probe nereale, în scopul de a dovedi existența unei fapte prevăzute de legea penală ori săvârșirea acesteia de către o anumită persoană”. Alte voci susțin că chiar dacă fapta cercetată reprezintă o variantă specială a inducerii în eroare a organelor judiciare ca modalitate de comitere, ea nu poate fi inclusă la acea infracțiune din cauza calității subiectului activ (însuși organul judiciar) [10, p. 64].

Venind cu unele explicații, precizăm că *producerea* de probe înseamnă crearea unor probe care nu au existat (de exemplu, înscrisuri falsificate), iar *ticluirea* înseamnă crearea unui scenariu cu probe existente, astfel încât să se creeze aparența de probare.

Raportat la reglementarea anterioară, în doctrină s-a susținut că ticluirea se poate face doar cu probe neadevărate [16, p. 231] (în noua reglementare, fiind utilizat termenul de „nereale” – e.n.). În opinia altor cercetători însă, plecând de la o asemenea abordare, nu ar mai exista nicio diferență între ticluirea și producerea de probe. Așadar, se

crede că probele pot fi și adevărate, dar contextul în care sunt prezentate face ca fapta autorului să poată fi considerată o ticluire de probe [3, p. 315].

Pe de altă parte, atragem atenția că norma penală analizată (alin. (2) art. 280 NCP) incriminează nu doar producerea și ticluirea de probe ne-reale, dar și falsificarea de probe.

Latura subiectivă a infracțiunii se materializează prin intenție directă sau eventuală [3, p. 315]. Potrivit altei opinii, cu care suntem de acord, elementul subiectiv specific al acestei infracțiuni este intenția directă calificată prin scop, întrucât fapta trebuie să fie comisă pentru determinarea persoanei urmărite sau judecate să dea ori să nu dea declarații, să dea declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile. Pe cale de consecință, pentru consumarea infracțiunii nu este necesar să se realizeze acest scop, fiind suficient să se constate că a fost urmărit de făptuitor la momentul comiterii infracțiunii [10, p. 64].

Aceeași formă a intenției poate fi reținută și pentru fapta prevăzută la alin. (2) – „producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale”, în acest caz, legiuitorul nespecificând existența vreunui scop.

Pedeapsa prevăzută pentru ambele modalități de comitere a faptei este închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică.

III. Represiunea nedreaptă. Potrivit art. 283 NCP: „(1) Fapta de a pune în mișcare acțiunea penală, de a lua o măsură preventivă neprivativă de libertate ori de a trimite în judecată o persoană, știind că este nevinovată, se pedepsește cu închisoarea de la 3 luni la 3 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică. (2) Reținerea sau arestarea ori condamnarea unei persoane, știind că este nevinovată, se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică”.

Prin infracțiunea de *represiune nedreaptă* se urmărește buna înfăptuire a actului de justiție prin asigurarea că persoanele care au atribuții privind aplicarea legii penale nu le vor deturna de la scopul lor legitim, folosind abuziv aceste instrumente de coerciție, cu consecința încălcării flagrante a drepturilor victimei, respectiv a drepturilor la libertate fizică, la liberă circulație și chiar la viața privată [3, p. 367].

În general, atunci când se pune în mișcare acțiunea penală, se dispun măsuri preventive neprivative și privative de libertate, se trimite în judecată sau se condamnă o persoană, despre care se știe că nu este vinovată, se comit acte procesuale deosebit de periculoase pentru activitatea de înfăptuire a justiției, întrucât ele duc la supunerea unei persoane nevinovate la o represiune nedreaptă [9, p. 133].

Obiectul juridic special la care atentează această faptă este constituit din relațiile sociale referitoare la înfăptuirea justiției care exclud acte de represiune nedreaptă împotriva persoanelor nevinovate. *Obiectul juridic secundar* constă din relațiile privitoare la libertatea și demnitatea persoanei.

Subiectul activ este unul special. Chiar dacă norma nu cere în mod explicit o anumită calitate a subiectului activ, din tipicitatea faptei se deduce că acesta trebuie să fie un funcționar public cu atribuții în realizarea actului prevăzut de normă: punerea în mișcare a acțiunii penale (care poate fi dispusă de procuror și judecător); dispunerea și aplicarea măsurilor preventive de constrângere (care pot fi dispuse de procuror și judecător), trimiterea în judecată (care poate fi dispusă numai de procuror), condamnarea unei persoane (care poate fi dispusă numai de judecător) etc. [9, p. 134]. Astfel, subiecți activi pot fi doar procurorul, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul/judecătoria dintr-un complet de judecată [3, p. 367].

Dacă e să ne referim concret la

judecător, este de precizat că, potrivit normei penale analizate, acesta este pasibil de răspundere penală pentru asemenea fapte ca: punerea în mișcare a acțiunii penale, dispunerea măsurilor preventive neprivative de libertate, arestarea și condamnarea unei persoane, despre care știe că este nevinovată.

Subiect pasiv secundar este persoana față de care s-a efectuat un act de represiune nedreaptă.

Participația penală este posibilă sub forma instigării sau complicității în toate cazurile. În forma coautorului, infracțiunea de represiune nedreaptă poate fi comisă numai în ceea ce privește arestarea sau condamnarea unei persoane de către un complet de judecată [9, p. 134].

Latura obiectivă presupune acțiunea de punere în mișcare a acțiunii penale, luarea unei măsuri preventive neprivative de libertate ori trimiterea în judecată a unei persoane știind că este nevinovată. Se afirmă astfel că orice restricționare sau privare de drepturi făcută în mod abuziv, știind că persoana este nevinovată, trebuie să intre sub incidența legii.

În modalitatea asimilată de comitere (prevăzută la alin. (2) art. 283 NCP), sancționată mai grav, fapta constă în reținerea sau arestarea ori condamnarea unei persoane, știind că este nevinovată.

Infracțiunea este una comisivă, săvârșirea uneia dintre acțiunile menționate fiind suficientă pentru realizarea elementului material al infracțiunii; în situația comiterii a două sau mai multe dintre acțiuni (punerea în mișcare a acțiunii penale și arestarea) în baza aceleiași rezoluții infracționale va exista o infracțiune unică și nu un concurs de infracțiuni [9, p. 135].

Explicarea acțiunilor prin care se comite fapta le regăsim detaliat la cercetătoarea F. Dragomir, după cum urmează [9, p. 135-136]:

Punerea în mișcare a acțiunii penale înseamnă inculparea unei persoane care este învinuită de co-

miterea unei infracțiuni; mijlocul prin care se pune în mișcare acțiunea penală și prin care se realizează elementul material al infracțiunii este unul dintre actele procesuale prevăzute de lege: ordonanța procurorului, încheierea judecătorului.

Arestarea unei persoane presupune emiterea unui mandat de arestare preventivă de către organele abilitate, acțiunea prin care se realizează arestarea fiind încheierea prin care se dispune arestarea învinutului sau inculpatului și emiterea mandatului de arestare preventivă. Acțiunea de dispunere a arestării există și atunci când se menține sau se prelungește această măsură.

Trimiterea în judecată presupune deferirea instanței de judecată a unei persoane învinuită de comiterea unei fapte penale, acțiune care se realizează prin întocmirea rechizitoriului de către procuror.

A *condamna* o persoană înseamnă a pronunța o hotărâre prin care se constată că persoana inculpată este vinovată și se aplică o pedeapsă sau alte sancțiuni de drept penal. Elementul material al infracțiunii de represiune nedreaptă se realizează prin pronunțarea hotărârii de condamnare, indiferent dacă aceasta a fost ulterior desființată de o instanță superioară sau dacă a intervenit o amnistie.

Toate aceste acțiuni dobândesc caracter penal atunci când sunt exercitate contra unei persoane nevinovate. Nevinovăția unei persoane se consideră dovedită atunci când s-a constatat existența vreunui dintre cazurile prevăzute la art. 10 *Cod de procedură penală* român (fapta nu există, fapta nu este prevăzută de legea penală, faptei îi lipsește unul dintre elementele constitutive ale infracțiunii etc.) sau în situația în care, potrivit art. 11 din *Codul de procedură penală* român, trebuie să se dispună scoaterea de sub urmărirea penală sau achitarea [9, p. 136].

Urmarea imediată are un conținut complex, pe de o parte, constă în crearea unei stări de pe-

ricol pentru relațiile sociale de serviciu care compun obiectul juridic special, iar pe de altă parte, constă în atingerea adusă demnității, onoarei sau libertății fizice, psihice a persoanei nevinovate, în cazul în care aceasta a fost efectiv arestată sau a început executarea pedepsei la care a fost condamnat [9, p. 136].

Urmarea imediată principală sau secundară a infracțiunii de represiune nedreaptă, constând într-o stare de pericol și vătămarea cauzată celui față de care s-a săvârșit elementul material al infracțiunii, este inerentă acestor acțiuni, astfel că legătura de cauzalitate fiind implicită, constatarea acesteia nu trebuie dovedită.

Fapta analizată poate fi comisă cu intenție directă sau eventuală (indirectă). Pentru existența infracțiunii este necesar ca făptuitorul să fi știut că persoana împotriva căreia se comite vreuna dintre acțiunile prevăzute la art. 283 NCP, este nevinovată. Săvârșirea faptei din culpă nu este incriminată și, ca atare, nu constituie infracțiune.

Nu există răspundere penală în situația în care făptuitorul a apreciat în mod greșit că o persoană împotriva căreia a acționat este vinovată sau în situația în care a apreciat greșit că o persoană este nevinovată dar, ulterior, se stabilește vinovăția acesteia [9, p. 136].

Modalități. Infracțiunea, deși susceptibilă de parcurgerea fazei actelor premergătoare și de tentativă, este incriminată numai în formă consumată. Actele preparatorii pot fi incriminate, atunci când au servit la comiterea infracțiunii, ca acte de complicitate anterioară sau ca acte de instigare.

Consumarea infracțiunii are loc în momentul în care s-a săvârșit una dintre acțiunile ce constituie elementul material și s-a produs urmarea imediată. Atunci când elementul material se realizează prin dispunerea arestării sau condamnarea persoanei nevinovate, nu este nevoie pentru consumarea infracțiunii ca acea persoană să fie efectiv arestată

sau să înceapă executarea pedepsei.

Infracțiunea este susceptibilă de prelungire în timp sub forma infracțiunii continuate, când în realizarea aceleiași rezoluții infracționale făptuitorul, succesiv, pune în mișcare acțiunea penală, dispune arestarea și trimite în judecată [9, p. 137].

Sancțiunea. În prima modalitate de comitere, infracțiunea se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică.

În a doua modalitate de comitere, fapta se sancționează cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică. Opțiunea legiuitorului de a sancționa mai grav comiterea faptei în această modalitate se consideră a fi justă, având în vedere faptul că prin aceste acțiuni victima suferă cea mai gravă consecință posibilă a fi generată în cadrul unui proces penal, respectiv privarea sa de libertate [3, p. 368].

Acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, iar urmărirea penală și judecarea se face potrivit normelor procedurale aplicate în cauzele în care sunt cercetați magistrații (procedura cvasiderogatorie de la dreptul comun) [9, p. 137].

În fine, precizăm că norma analizată reproduce prevederile art. 268 Cod penal anterior adăugând ipoteze noi (reținerea, luarea unei măsuri preventive neprivative de libertate). Potrivit statisticii judiciare acest text nu s-a aplicat niciodată. Prin urmare, în doctrină se susține că fapta rămâne a fi o incriminare ce răspunde mai mult unei ipoteze teoretice [1, p. 24; 10, p. 61].

Generalizând, conchidem că potrivit legii penale române, magistrații în calitate de judecători sunt pasibili de răspundere penală pentru comiterea următoarelor fapte:

- *compromiterea intereselor justiției* (prin „divulgarea, fără drept, de informații confidențiale

privind data, timpul, locul, modul sau mijloacele prin care urmează să se administreze o probă (...), dacă prin aceasta poate fi îngreunată sau împiedicată urmărirea penală (...)” sau prin „[d]ezvăluirea, fără drept, de mijloace de probă sau de înscrisuri oficiale dintr-o cauză penală, înainte de a se dispune o soluție de netrimitere în judecată ori de soluționare definitivă a cauzei (...)”);

- *cercetare abuzivă* (exprimată prin „[î]ntrebuițarea de promisiuni, amenințări sau violențe împotriva unei persoane urmărite sau judecate într-o cauză penală, (...), pentru a o determina să dea ori să nu dea declarații, să dea declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile” sau prin „(...) producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale (...)”)

- *represiune nedreaptă* (exprimată prin „[f]apta de a pune în mișcare acțiunea penală, de a lua o măsură preventivă neprivativă de libertate ori de a trimite în judecată o persoană, știind că este nevinovată (...) sau prin „[r]eținerea sau arestarea ori condamnarea unei persoane, știind că este nevinovată (...)”).

Sub aspectul gradului prejudiciabil al acestor fapte rămâne valabilă aceeași consecutivitate. În funcție de sancțiunea prevăzută de legea penală, *compromiterea intereselor justiției* este cea mai ușoară infracțiune (fiind pasibilă de pedeapsa închisorii de la 3 luni la 2 ani sau amendă, iar în varianta sa mai ușoară – de la o lună la 2 ani sau amendă), la celălalt pol plasându-se *represiunea nedreaptă* (cu o pedeapsă de închisoare de la 3 ani la 10 ani în forma sa agravată, iar în forma ușoară – închisoare de la 3 luni la 3 ani, în ambele cazuri cu interzicerea dreptului de a ocupa o anumită funcție). Între aceste limite se află *cercetarea abuzivă* pentru care legea penală prevede pedeapsa închisorii de la 2 la 7 ani cu interzicerea dreptului de a ocupa o anumită funcție.

Bibliografie

1. Antoniu G. *Observații cu privire la anteproiectul unui al doilea Cod Penal*. În: Revista de Drept Penal, 2008, nr.1, p. 9-34.

2. Baltag D., Ghernaja G.-C. *Răspunderea și responsabilitatea juridică a judecătorilor în exercitarea justiției*. Chișinău: ULIM, 2012. 304 p.

3. Bogdan S., Șerban D.A. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*. București: Universul Juridic, 2017. 392 p.

4. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chișinău: S.n., 2015. 1300 p.

5. *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950, amendată prin protocoalele nr. 3 din 6 mai 1963, nr. 5 din 20 ianuarie 1966 și nr. 8 din 19 martie 1985 și completată cu Protocolul nr. 2 din 6 mai 1963, care fac parte din aceasta. Ratificată de România prin Legea nr.30 din 18 mai 1994. În: Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994.

6. Cozma D. *Imunitatea judecătorului – garanție a independenței acestuia*. În: Закон и Жизнь, 2015, nr. 8, p. 49-52.

7. Cozma D. *Reflecții asupra imunității judecătorului ca element al statutului său juridic*. În: Revista științifică internațională „Supremația dreptului”, 2016, nr. 1, p. 104-111.

8. Cozma D. *Unele reflecții asupra statutului de funcționar public al magistratului*. În: Legea și Viața, 2017, nr. 6, p. 41-45

9. Dragomir F. *Răspunderea penală a magistratului*. București: C.H. Beck, 2011. 372 p.

10. Duvac C. *Infracțiunile contra înfăptuirii justiției din perspective noului cod penal și a codului penal în vigoare*. În: Revista de Drept Penal, 2013, nr. 3, p. 39-77.

11. *Expunerea de motive a Proiectului noului Cod Penal*. [resurs electronic]: <http://just.ro>.

12. Gârbuleț I. *Abaterile disciplinare ale magistraților*. București: Universul Juridic, 2016. 548 p.

13. *Legea nr.303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor*. Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 653 din 22 iulie 2005.

14. *Noul Cod Penal* al României (Legea nr. 286/2009). În: Monitorul Oficial al României nr. 510 din 24 iulie 2009. În vigoare de la 1 februarie 2014.

15. Oprea M. *Infracțiuni contra înfăptuirii justiției*. București: Universul Juridic, 2015.

16. Toader T. *Infracțiunile prevăzute în legile speciale. Reglementare – Doctrină – Decizii ale Curții Constituționale – Jurisprudență*. Ed. a 4-a. București: Hamangiu, 2011.

17. Ulianovschi Gh. *Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției*. Chișinău: 1999. 174 p.

18. Байсалуева Э.Ф. *Преступления против правосудия, совершаемые лицами, осуществляющими предварительное расследование: квалификация, ответственность*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2006.

DESPRE AUTORI /ABOUT AUTHORS

COSTACHI Gheorghe,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
cercetător științific principal la
Institutul de Cercetări Juridice și
Politice

Candidate of Legal Sciences,
professor,
Senior scientific researcher at the
Institute of Legal and Political
Studies
e-mail: costachi70@mail.ru;
tel.: 069125188

COZMA Daniela,
consilier juridic în cadrul Inspecției
Judiciare din România,
doctorandă, Institutul de Cercetări
Juridice și Politice

Legal professional staff assimilated
to judges and prosecutors
at the Judicial Inspection within the
Superior Council of Magistracy,
Bucharest - Romania
PhD student, Institute for Legal and
Political Research,
Republic of Moldova
e-mail: dannyelle27@yahoo.com.

CZU: 347.44+347.232.8

NOȚIUNEA ȘI CARACTERELE JURIDICE PRIVIND CONTRACTUL DE ÎNSTRĂINARE A BUNURILOR CU CONDIȚIA ÎNTREȚINERII PE VIAȚĂ

Angelina TĂLĂMBUȚĂ,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, Universitatea Agrară de Stat din Moldova

REZUMAT

Contractul de întreținere se încheie în practică între persoane fizice și este recunoscut atât de literatura de specialitate, cât și de jurisprudență. Acest tip de contract reprezintă o construcție juridică, de necesitate practică, obiectivă a cărei structură și fixare a fost realizată de practica judiciară și literatura juridică de specialitate. Potrivit art. 839 CCRM, prin contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, o parte (beneficiarul întreținerii) se obligă să dea celeilalte părți (dobânditor) în proprietate un bun imobil sau mobil, iar dobânditorul se obligă să asigure beneficiarului întreținerea în natură – locuința, hrana, îngrijirea și ajutorul necesar pe timpul cât va trăi, precum și înmormântarea.

Cuvinte cheie: contract, întreținere pe viață, înstrăinare, condiții, bunuri.

Angelina TĂLĂMBUȚĂ,

doctor of law, interim professor, Agrarian University of Moldova

SUMMARY

The maintenance contract ends in practice between individuals and is recognized by both literature and jurisprudence. This type of contract is a legal construction, of objective practical necessity whose structure and fixation has been achieved by the judicial practice and the specialized legal literature. According to art. 839 CCRM, through the contract for the alienation of the goods on condition of life maintenance, a party (the beneficiary of the maintenance) undertakes to give the other party (acquirer) immovable or movable property and the acquirer undertakes to provide the beneficiary with the maintenance in kind - food, care and help needed for the time it will live, as well as the funeral.

Keywords: contract, life maintenance, conditions, goods.

Introducere. Contractul constituie instrumentul care asigură libera concurență și care stimulează inițiativa privată, fiind acea formă juridică care organizează schimbul de valori în societate [3, p. 38]. Factorul esențial al contractului este acordul de voință al părților - voința lor juridică. În principiu, încheierea oricărui contract este liberă; în acest sens se vorbește de *principiul libertății de voință în materia contractelor*. Desigur, acest principiu trebuie să fie înțeles în sensul său exact: nu este vorba de o libertate în general - în sensul unui desăvârșit liber arbitru, ci de libertatea pe care o condiționează și o determină viața socială, pe de o parte, și dispozițiile cuprinse în normele legale, pe de altă parte [5, p. 52].

Definiția legală adusă, conține elementele de bază și destinația contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe

viață. Doctrina juridică utilizează noțiunea de contract în privința acordului încheiat între două sau mai multe părți, prin care se dă naștere, se modifică sau se sting anumite drepturi și obligații [30, p.6]. Scopul părților este reciproc și constă în dobândirea dreptului de proprietate asupra unui bun în schimbul întreținerii pe viață. În aceste aspecte se reflectă și destinația acestui contract. Contractul de întreținere pe viață reprezintă un interes deosebit pentru oamenii în etate, bolnavii, invalizii, pensiile și indemnizațiile cărora nu acoperă de departe necesitățile vitale. Aceste persoane, având posibilitatea să încheie un asemenea contract, sunt asigurate cu cele mai importante condiții de viață până la deces [10, p. 469].

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studiului au fost aplicate metodele generale de cunoaștere ale dreptului contrac-

tual, precum istorică, deductivă, logică, analitică, comparativă, etc., fiind folosite și combinate în dependență de problematica abordată în lucrare. Cu toate acestea, materialele utilizate în cercetare, le constituie operele savanților din domeniu, care reprezintă doctrina juridică din Republica Moldova, România, Federația Rusă.

Rezultatele obținute și discuții. Lucrările de specialitate din domeniul dat au propus definiții ale contractului de înstrăinare cu condiția întreținerii pe viață, punând accentul pe un aspect sau altul, considerat a fi definitoriu pentru acest tip de contract. Contractul de întreținere este acela în care o parte înstrăinează un bun sau plătește o sumă de bani, iar cealaltă parte se obligă să-i asigure întreținerea în natură pe timpul cât va trăi, iar după moarte să o înmormânteze potrivit obiceiului [14, p. 57].

Privind conținutul noțiunii de întreținere, s-a precizat că aceasta trebuie luată într-un sens foarte larg, cuprinzând: procurarea și prepararea hranei, asigurarea de îmbrăcăminte și încălțăminte, asigurarea lenjeriei – de pat și de corp, asigurarea medicamentelor și îngrijirilor medicale, efectuarea curățeniei, plata consumului de electricitate, apă, combustibil, telefon etc.

Doctrinile moderne, aparținând diferitor sisteme de drept propun definiții mai mult sau mai puțin asemănătoare cu cele legale ale contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția de întreținere pe viață. Astfel, în literatura de specialitate română de până la adoptarea actualului Cod civil din 2011, noțiunea era prevăzută astfel: contractul de întreținere este acel contract prin care una dintre părți (întreținut) se obligă să înstrăineze un bun sau să plătească o sumă de bani în schimbul obligației pe care și-o asumă cealaltă parte (întreținător) de a-i asigura întreținerea în natură pe tot parcursul vieții, iar după moarte să o înmormânteze [24, p.32]. După Francisc Deak [17, p.38], prin contractul de întreținere una dintre părți înstrăinează un bun sau plătește o sumă de bani (capital), iar cealaltă parte se obligă să-i asigure întreținerea în natură (de regulă, hrană, îmbrăcăminte, îngrijiri medicale etc.) pe timpul cât va trăi, iar după moarte s-o înmormânteze.

În concepția legiuitorului francez contractul este privit ca o convenție generatoare de drepturi și obligații, mai exact ca o convenție particulară, generatoare de drepturi și obligații, între convenție și contract fiind un raport ca de la parte la întreg [15, p.36].

Doctrina, în termeni aproape identici, definește contractul de întreținere pornind de la premisa că acesta este un acord de voință al părților prin care una înstrăinea-

ză un bun sau plătește o sumă de bani, iar cealaltă parte se obligă să-i asigure întreținerea (locuință, hrană, îmbrăcăminte, îngrijiri medicale, etc.) pe timpul cât va trăi, iar după moarte să o înmormânteze [26, p.86].

În prevederile CCR din 2011, contractul de întreținere a devenit un contract numit, conform căruia: „(1) Prin contractul de întreținere o parte se obligă să efectueze în folosul celeilalte părți sau al unui anumit terț prestațiile necesare întreținerii și îngrijirii pentru o anumită durată. (2) Dacă prin contract nu s-a prevăzut durata întreținerii ori s-a prevăzut numai caracterul viager al acesteia, atunci întreținerea se datorează pentru toată durata vieții creditorului întreținerii” [9]. Florea Bujorel propune următoarea definiție a contractului de întreținere: *convenția prin care o parte denușmită întreținut, se obligă să transfere proprietatea unui bun al său ori a unei sume de bani, numită capital, unei alte persoane, denușmită întreținător care se obligă să efectueze în folosul primei părți prestațiile necesare întreținerii și îngrijirii, pe o anumită perioadă de timp ori pentru restul vieții acesteia* [4, p.207]. Noi nu susținem integral această definiție, deoarece, arătând ca obiect o sumă de bani, practic se implică în contractul de rentă viageră.

De regulă, părțile în contractul de întreținere prevăd elemente ale obligației de întreținere, strict necesare, esențiale și primordiale referitoare la: alimente, îmbrăcăminte, locuință, asistență medicală, cheltuieli de înmormântare etc., iar uneori recurg la formula generală „toate cele necesare traiului”.

Referitor la conținutul noțiunii de întreținere, aceasta trebuie luată într-un sens foarte larg cuprinzând: procurarea și prepararea hranei, asigurarea de îmbrăcăminte și încălțăminte, asigurarea len-

jeriei - de pat și de corp, asigurarea medicamentelor și îngrijirilor medicale, efectuarea curățeniei, plata consumului de electricitate, apă, canal, combustibil etc.

Susținem opinia exprimată în doctrina de specialitate din Republica Moldova de O. Chelaru și Iu. Mihalache, conform căreia se consideră că *obiectul contractului de înstrăinare* a bunului cu condiția întreținerii pe viață este unul complex, constituit din obiectul juridic și obiectul material. Obiectul juridic constă din acțiunile beneficiarului orientate spre transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului, precum și din acțiunile dobânditorului de a presta întreținerea corespunzătoare. Obiectul material este dublu, constând, pe de o parte, din obiectul prestației întreținutului și, pe de altă parte, din obiectul prestației întreținătorului.

Spre deosebire de Codul civil al RSSM din 1964, care prevedea posibilitatea înstrăinării, în schimbul întreținerii, doar a casei de locuit, potrivit reglementărilor actuale, Codul civil al RM, bunul transmis de beneficiar poate fi atât mobil, cât și imobil. De regulă, acesta reprezintă o casă de locuit, un apartament, o vilă, un teren, un automobil sau un oarecare alt bun imobil sau mobil, care are o valoare impunătoare și care permite încheierea unui asemenea contract [13, p.38]. Valoarea acestui obiect are o importanță prioritară pentru dobânditor, deoarece în caz contrar el nu va avea interes și, bineînțeles, nu va încheia un asemenea contract [10, p.470]. Obiectul prestației întreținătorului îl constituie întreținerea în sens larg, cuprinzând un număr mare de prestații care se execută în natură, ca: procurarea și prepararea hranei, cumpărarea de îmbrăcăminte, încălțăminte, lenjerie de pat și de corp, medicamente, îngrijiri medicale, efectuarea curățeniei în locuință, plata cheltuielilor de întreținere, orga-

nizarea funeraliilor și suportarea cheltuielilor de înmormântare. În contract urmează a fi indicate: bunul transmis beneficiarului prin descrierea particularităților, prețului, gradului de uzură, proprietarii anteriori, respectiv mărimea și felurile prestației, condițiile și modul de acordare a serviciilor de întreținere. Unele state reglementează limitele prestației lunare la care este dator întreținătorul. Spre exemplu, în legislația civilă a Belarusiei quantumul prestației lunare acordate întreținutului nu poate fi mai mic de două salarii minime stabilite de lege.

Deși sunt servicii sociale de întreținere a persoanelor în vârstă și în România se stabilesc contribuții de întreținere a acestora. Astfel, de exemplu, prin Hotărârea Consiliului local București, nr.28 din 10.02.2011 a fost stabilită contribuția lunară de întreținere a persoanelor vârstnice de 1000 lei rom [18, p.470].

Majoritatea statelor, cum ar fi Federația Rusă, Ucraina, Georgia, Armenia printre care și Republica Moldova, nu indică careva limite ale volumului prestației lunare acordate de întreținător, lăsând la discreția părților asemenea clauze. Considerăm că ar fi necesar ca și în Republica Moldova să fie stabilite limitele minime ale valorii prestației de întreținere, deoarece și practica judiciară ne confirmă această necesitate. Aceasta ar fi ca o măsură de protecție a beneficiarilor întreținerii.

În conformitate cu prevederile Codului civil al RM, bunurile ce pot fi înstrăinate cuprind un spectru mai larg incluzând și bunurile mobile. În Codul civil al Federației Ruse obiectul transmisiunii este circumscris doar la bunurile imobile. Potrivit art. 601 al Codului civil al Federației Ruse, în baza contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață cetățeanul transmite *casa, apartamentul, porțiunea de*

teren sau un alt bun imobil în proprietatea întreținătorului, care, la rândul său, se obligă să realizeze întreținerea pe viață a beneficiarului sau unui terț indicat de acesta. O abordare similară a obiectului material persistă și în legislația civilă a altor state din CSI, cum ar fi Belarusia, Azerbaidjanul, Armenia. Susținem opinia că extinderea obiectului material al contractului de întreținere asupra bunurilor mobile și imobile avantajează situația beneficiarului întreținerii, oferindu-i un drept de opțiune [14, p.38].

Analizând literatura de specialitate română, observăm că legislația franceză este precursora genului respectiv de contract pentru întregul sistem de drept continental. Contractul de întreținere în franceză are denumirea de „*bail a nourriture*”, ceea ce în traducere semnifică „*închirierea pentru hrană*”. „*Bail a nourriture*” este similar contractului de rentă viageră, însă, spre deosebire de acesta din urmă, întreținătorul se angajează să asigure întreținutul cu produse alimentare. Necesitățile întreținutului nu se limitează doar la hrană, ci la tot ceea ce se include în mod ordinar în obligațiile alimentare în sens larg: locuința, îngrijirea personală, precum și cheltuielile de înmormântare [14, p.43].

Conform art. 839 din Codul civil al RM, în baza contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, o parte numită beneficiarul întreținerii se obligă să dea celeilalte părți numită dobânditor în proprietate un bun imobil sau mobil, iar dobânditorul se obligă să asigure beneficiarului întreținere în natură, cum ar fi locuință, hrană, îngrijire și ajutor necesar pe tot timpul vieții sale, precum și la înmormântare.

În doctrina autohtonă, se menționează că contractul reprezintă un mecanism juridic unic în cadrul căreia interesul uneia dintre

părți, în principiu, poate fi satisfăcut doar prin satisfacerea interesului celeilalte părți contractante [1, p. 54].

Contractul respectiv face parte din prima grupă de contracte civile, contracte translativ de proprietate dat fiind faptul că, în baza acestui contract, dreptul de proprietate asupra obiectului contractului trece din proprietatea beneficiarului întreținerii în proprietatea dobânditorului [11, p. 52].

Din definiția generală dată contractului de înstrăinare a unui bun cu condiția întreținerii pe viață se desprind caracterele sale juridice, acestea fiind de regulă: *cu titlu oneros și aleatoriu; sinalagmatic și consensual; translativ de proprietate, intuitu personal; cu executarea succesivă; numit; negociabil; solemn; afectat de modalități; patrimonial; de regulă, irevocabil; translativ de drepturi; principal; bilateral; incesibil și insesizabil*.

Contractul de întreținere este un contract cu titlu *oneros*, deși are caracter aleatoriu, în sensul că valoarea prestațiilor uneia dintre părți este valabilă în raport cu durata vieții proprii și viața celeilalte părți. Aceasta este însă un caracter specific al oricărui contract aleatoriu, care nu-și poate pierde, prin această împrejurare, caracterul său de contract *oneros* [18, p. 472].

Acest caracter al contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață este recunoscut de toți doctrinarii, care confirmă că fiecare dintre părțile contractante urmăresc să-și procure un avantaj, un folos. Beneficiarul întreținerii înstrăinează un bun urmărind să obțină întreținerea pe timpul cât va trăi, și invers: partea care prestează întreținerea se obligă la aceasta urmărind să obțină, în schimb, un echivalent patrimonial constând în lucrul dobândit.

Caracterul *oneros* al acestui contract este prevăzut și în ac-

tualul Cod civil Român. În doctrina românească se accentuează că, conform CCR, contractul de întreținere era un contract cu titlu oneros, pentru că o parte se obliga (înstrăinează un bun) urmărind să obțină în schimb o contraprestație, respectiv, întreținerea pe timpul cat va trai, întreținere constând în hrană, îmbrăcăminte, îngrijiri medicale și invers: partea care prestează întreținerea se obligă la aceasta urmărind, în schimb, un echivalent patrimonial constând în lucrul dobândit. CCR oferă posibilitatea încheierii contractului de întreținere (precum și a contractului de rentă viageră) și cu titlu gratuit – art. 2243 „Renta viagera poate fi constituită cu titlu oneros, în schimbul unui capital de orice natură, sau cu titlu gratuit și este supusa, sub rezerva dispozițiilor capitolului de față, regulilor proprii ale actului juridic de constituire” [24, p.23].

Contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață este unul *aleatoriu*. În literatura de specialitate se relevă că elementul aleatoriu persistă mai pronunțat în contractul de întreținere decât în cel de rentă. Dacă în cazul contractului de rentă șansele de câștig, adică pierderea pentru părți depind doar de întinderea în timp a obligației debirentierului (egală cu durata vieții credentierului), la contractul de întreținere se adaugă și alte elemente aleatorii. Astfel, conținutul obligației de întreținere a dobânditorului va datora suplimentar medicamente și îngrijirea medicală respectivă, de costurile vieții (va suporta riscurile inflației) etc. [32, p. 42].

Este un contract *aleatoriu*, deoarece există șanse de câștig și riscuri de pierdere pentru ambele părți contractante, acestea depinzând de durata vieții întreținutului, deci de hazard. Acest caracter este prezent atât la data încheierii contractului, cât și în cursul executării sale, deoarece întreținătorul se

obligă să presteze întreținerea pe toată durata vieții întreținutului, cunoscută fiind numai producerea certă a evenimentului morții, nu și data la care va avea loc acesta. Elementul aleatoriu incert al contractului este durata vieții persoanei întreținute.

Contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață este *sinalagmatic*. Obligația beneficiarului întreținerii de a transmite un bun în proprietate este corelativă și interdependentă cu obligația dobânditorului de a oferi întreținerea în natură datorat, întrucât ambele părți au obligații reciproce decurgând din contract. Caracterul *sinalagmatic* al întreținerii este evident în cazul în care întreținerea se dă în schimbul unui bun, de vreme ce fiecare parte își asumă obligații în considerarea obligațiilor celeilalte părți.

Conchidem că, întreținerea este un contract *sinalagmatic*, deoarece în baza acestui contract se nasc drepturi și obligații reciproce, interdependente de părțile contractului.

Noțiunea legală a contractului analizat indică asupra caracterului *consensual* al acestuia. Contractul se va considera încheiat și va produce efecte juridice din momentul exprimării consimțământului părților asupra clauzelor esențiale, în forma cerută de lege, fără a fi necesară transmiterea bunului. În literatura de specialitate se susține această opinie privind caracterul *consensual* [12, p.73]. Remarcăm că unica clauză esențială legală a contractului este cea cu privire la obiectul lui. Este un contract *consensual*, care se încheie în mod valabil prin simplu acord de voință a părților. De regulă, în practică, părțile încheie contractul de întreținere în scris, prin înscris autentic sau sub semnătură privată [28, p.55].

Contractul de întreținere face parte din categoria contractelor *translative de drepturi*. Dreptul

de proprietate asupra bunului [23, p.247] mobil sau imobil este transmis de la beneficiar dobânditorului, la fel cum dreptul de proprietate asupra obiectului prestațiilor întreținerii se transmite de la dobânditor beneficiarului, pe măsura săvârșirii lor.

Este un contract *translativ de proprietate*, deoarece întreținerea se prestează în schimbul dobândirii unor bunuri sau a unei sume de bani, efectul *translativ* producându-se întocmai ca în cazul contractului de vânzare-cumpărare. Se mai subînțelege contractul dat, *translativ de proprietate*, prin care se realizează transferul dreptului de proprietate asupra bunului de la întreținut la întreținător.

Contractul de întreținere este un contract *intuitupersonae*, încheiat atât de întreținător, cât și de întreținut în considerația persoanei contractantului. Dreptul de întreținere este un drept personal și, ca atare, este *netransmisibil* prin succesiune, deoarece se stinge la moartea beneficiarului. De aceea, moștenitorii nu pot cere, după moartea beneficiarului, ca prestația neefectuată în timpul vieții beneficiarului să fie executată în persoana lor [21, p. 220].

În mod excepțional, se admite totuși că, în cazul unei împiedicări obiective și temporare a debitorului de a presta întreținerea, ea ar putea fi executată de un mandatar sau de un *negotiorumgestor* [29, p.57].

Contractul de întreținere fiind *intuitupersonae*, conține o obligație de a face strict personală și *netransmisibilă*. În practica judiciară s-a decis că „*dreptul de întreținere este un drept personal și, ca atare, netransmisibil prin succesiune, stingându-se la moartea beneficiarului*”. Acest caracter al creanței de întreținere nu influențează însă caracterul patrimonial al acțiunii în anularea contractului pentru lipsa consimțământului la întocmirea lui. În cazul în care în contractul

de întreținere există o pluralitate de creditori și de debitori, obligația de întreținere care rezultă din convenție are caracter indivizibil. Caracterul *intuitipersonae*, produce numeroase și importante consecințe în ceea ce privește valabilitatea și efectele convenției [19, p. 164].

Contractul sus-numit este încheiat *intuitipersonae*, deoarece el se încheie în considerarea calităților personale ale părților, motiv pentru care obligația de întreținere este o obligație de a face, strict personală și netransmisibilă. Dacă în contract există o pluralitate de creditori sau debitori, obligația de întreținere este indivizibilă, nefiind susceptibilă de executarea parțială. Datorită naturii specifice a obligațiilor asumate de dobânditor contractul de întreținere este strict *intuitipersonae*. Potrivit alin. 3, art. 839 CCRM, creanța de întreținere este incesibilă și insesizabilă de către creditori [12, p.74].

Deoarece obligația creditorului persistă pe toată durata vieții beneficiarului, urmând a fi executată în permanență, contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață este unul cu *executare succesivă*. În pofida acestui fapt, prin derogarea de la regula stabilită de art. 747 CCRM, încetarea contractului pentru neexecutare se va produce prin rezoluțiune (deși doar parțial cu efect retroactiv – art. 845 CCRM), și nu prin reziliere. Este un contract cu *executare succesivă* în timp, în privința obligației de a presta întreținerea, care trebuie executată permanent, zi cu zi, pe toată durata vieții întreținutului. Întreținerea se prestează în timp, până la sfârșitul vieții (sau până la sfârșitul perioadei stipulate) întreținătorului, permanent, chiar dacă nu periodic. De aceeași opinie sunt și alți autori autohtoni și din alte state [27, p.33].

Totodată trebuie de remarcat că executarea obligației pentru

întreținător, adică transmiterea bunului este de altă natură. Acesta se execută instantaneu. Aceste momente creează discuții în literatura de specialitate mai ales referitoare la aplicarea rezoluțiunii sau rezilierii [27, p.3].

În pofida tuturor asemănarilor, datorită trăsăturilor sale proprii, contractul analizat este unul *numit*, de sine stătător, distinct de toate celelalte contracte, cu o fizionomie juridică proprie. Este un contract civil – în sensul că aparține ramurii dreptului civil [23, p.251]. Contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață este un contract *numit*, în sensul că, este adesea întâlnit în practică, beneficiază de o reglementare juridică proprie, deși nu este reglementat de vreo lege specială. De aceea, el este supus normelor și principiilor care guvernează materia contractelor în general. Existența contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția de întreținere pe viață, precum și a caracterelor sale specifice ce îl deosebește de alte contracte asemănătoare, este recunoscută unanim în literatura juridică și practica judiciară.

Susținem caracterul *revocabil*, în anumite situații al contractului, propus de Bujorel F. Dumnealui menționează că în anumite situații când întreținutul se lipsește de mijloacele necesare îndeplinirii obligației legale de a asigura alimente anumitor persoane poate fi revocat [4, p.208]. Totodată menționăm că în literatura de specialitate unii autori se pronunță asupra caracterului irevocabil al contractului, justificând că debitorul nu se poate elibera de obligația asumată restituind creditorului bunul sau valoarea, chiar și dacă renunță la restituirea prestațiilor efectuate de el până la acea dată în favoarea creditorului [31, p. 249].

Dacă, însă, pentru înstrăinarea bunului care face obiectul contractului, legea prevede o anumită formă, atunci, pentru valabilita-

tea convenției, trebuie îndeplinită acea formă (de exemplu, forma autentică este cerută pentru înstrăinarea terenurilor și a altor bunuri imobile).

Contractul de întreținere este o operație juridică în sens de *negotiumiures* de sine stătătoare. Pentru ca acest contract să ființeze, nu este nevoie să existe un alt contract de care să fie condiționat [16, p.982].

În virtutea principiilor contractuale, părțile sunt libere să insereze în contractul lor cele mai diverse clauze, cu condiția ca ele să nu contravină normelor imperative de drept [2, p. 318].

Caracterul incesibil și insesizabil constă în faptul că drepturile creditorului întreținerii nu pot fi cedate sau urmărite.

În concluzie, nu trebuie confundată întreținerea, conform contractului de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, cu întreținerea prevăzută de legislația familială. În contractul analizat, obligația de întreținere are temei contractual, obligația de întreținere din Codul familiei are un temei legal, deși fiind tot obligație personală. De regulă, obligația de întreținere legală este reciprocă, însă acest caracter nu se realizează întotdeauna. Se poate întâmpla ca părinții care și-au întreținut copiii minori să nu aibă nevoie de întreținerea acestora când ajung la o vârstă înaintată [7, p.212].

Principala deosebire între obligația legală de întreținere și obligația contractuală de întreținere stă în sursa poverii de întreținere. Or, în cadrul contractului de întreținere, obligația de întreținere provine din reglementările contractuale, în timp ce sursa obligației legale de întreținere este actul normativ care impune această obligație [29, p. 56].

Referințe bibliografice

1. Baieș S., și al. *Drept civil: Teoria generală a obligațiilor*. USM.

Chișinău: Î.S. F.E.-P. Tipografia centrală, 2015. 752 p.

2. Baieș S., și al. *Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a II, vol. I. Chișinău: Cartier, 2005. 528 p.

3. Băieșu A. *Unificarea dreptului contractelor în Europa: evoluții și perspective*. În: Revista națională de drept, 2006, nr. 3, p. 38-42.

4. Bujorel F. *Drept civil. Contractele speciale*. București: Universul Juridic, 2013. 245 p.

5. Cazacu O. *Clauza de rezervare a proprietății*. În: Revista națională de drept, 2004, nr. 2, p. 52-57.

6. Cebotari V. *Natura juridică a contractului privind plata pensiei de întreținere*. În: Revista națională de drept, 2002, nr. 9, p. 11-15.

7. Cebotari V. *Dreptul familiei*. Chișinău: USM, 2004. 336 p.

8. Codul Civil al Republicii Moldova, nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al republicii Moldova, nr. 82-86/661 din 22.06.2002.

9. Cod civil Român. În: Monitorul oficial al României nr. 505 din 15 iulie 2011. http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul_civil_republicat_2011_noul_cod_civil.php (vizitat 20.08.18)

10. Chibac Gh. *Contractul de instrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață*. Cartea III, art. 839-846. În: Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. vol. II, ediția II-a, Chișinău: ARC. 2006, p. 469-473.

11. Chibac Gh., și alții. *Drept civil. Contracte și succesiuni*. Chișinău: Î.S.F.E.-P. Tipografia Centrală, 2014. 390 p.

12. Chibac, Gh., și al. *Drept civil. Contracte speciale*. Vol. III. Chișinău: Cartier, 2010. 568 p.

13. Chelaru O. Mihalache Iu. *Analiza juridică a contractului de instrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață*. În: Revista națională de drept, 2007, nr. 5. p. 38-43.

14. Dogaru I., Cercel S., Dănișor C. D. *Întreținerea în contextul drepturilor fundamentale*. Craiova: Themis, 2001. 410 p.

15. Dogaru I. Drăghici P., *Bazele dreptului civil*. Vol. III. *Teoria generală a obligațiilor*. București: C. H. Beck, 2009. 648 p.

16. Dogaru I., Olteanu G., Săulea-

nu I. *Bazele dreptului civil. Contracte civile*. Vol. IV. București: C.H.Besk, 2009. 1346 p.

17. Deak F. *Tratat de drept civil. Contracte speciale*. București: Universul juridic, 2001. p. 533. Citat de: Chelaru O., Mihalache Iu. *Analiza juridică a contractului de instrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață*. În: Revista națională de drept, 2007, nr.5,

18. p. 38 - 43.

19. Hotărâre privind stabilirea costului mediu lunar și a cuantumului contribuției lunare de întreținere ale persoanelor vârstnice îngrijite în Complexul de Servicii Sociale "SF. NECTARIE" din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6 în anul 2011. București: sectorul 6, http://www.primarie6.ro/download/hotarari_hcl/Hotarari_2011/2011_02_10_HCL_028.pdf (vizitat 20.08.18)

20. Huidu A. *Incursiune în contractele aleatorii. Renta viageră și întreținerea*. Iași: Lumen, 2006. 290 p.

21. Motica R. I. Moțiu F., *Contracte civile. Teorie și practică judiciară*. București: Lumina Lex, 2004. 516 p.

22. Motica R. I. Moțiu F. *Contracte Civile. Sinteza teoretică și practica judiciară*. București: Lumina Lex, 1998. 360 p.

23. Malaurie P., Aynes L., Gautier P.-Y. *Drept civil. Contracte speciale*. Trad.: Dănișor D. București: Wolters Kluwer, 2009. 630 p.

24. Nițoiu R. *Teoria generală a contractelor aleatorii*. București: C.H. Beck, 2003. 496 p.

25. Raluca S. *Contractul de întreținere în Noul Cod civil. Noțiune, caractere juridice, condiții esențiale, rezoluțiune*. București: Hamangiu, 2012. 212p.

26. Reftu R. *Capcanele contractelor aleatorii: întreținerea și renta viageră*. <http://lexcafe.ro/drept-proprietate/capcanele-contractelor-aleatorii-intretinerea-si-renta-viagera/> (vizitat 20.08.18)

27. Stoica V. *Drept civil. Contracte speciale*. vol. I, București: Universul Juridic, 2008. 238 p.

28. Stoica V. *Rezoluțiunea și rezilierea contractelor civile*. București: ALL Beck, 1997. 335 p. Citat de: Chelaru O., Mihalache Iu. *Analiza*

juridică a contractului de instrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață. În: Revista națională de drept, 2007, nr.5,

29. p. 38-43.

30. Tălămbuță A. *Autonomia de voință a contractului de instrăinare a unui bun cu condiția întreținerii pe viață*. În: Legea și viața. 2013, nr.3, p. 54-58.

31. Tălămbuță A. *Noțiuni generale privind instrăinarea bunurilor cu condiția întreținerii pe viață*. În: Legea și viața. 2012, nr.11, p. 55-58.

32. Trofimov. I. *Drept civil. Contractele civile*. Chișinău: Elena – V.I., 2004. 256 p.

33. Tăbăraș M. *Contracte speciale*. București: C. H. Beck, 2013. 271 p.

34. Кибак Г., Мишина Т., Цонова И. *Гражданское право. Особенная часть*. Кишинев: ГУМ, 2006. 480 с.

DATE DESPRE AUTOR:

Angelina TĂLĂMBUȚĂ,

dr.conf.univ.inter., UASM

e-mail: angi.nikoleta@gmail.com

tel: 068577116

Authorinfo:

Angelina TĂLĂMBUȚĂ,

doctor of law, interim professor,

Agrarian University of Moldova

e-mail: angi.nikoleta@gmail.com

tel: 068577116

CZU: 347:342.7

REFLECȚII ASUPRA MECANISMULUI STATAL DE GARANTARE ȘI PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI

Octavian MARIAN,
doctor în drept,

REZUMAT

Articolul este consacrat problemei mecanismului statal de garantare și protecție a drepturilor omului, urmărindu-se scopul de a studia componenta legislativă și mai ales instituțională a acestuia. Accentul este pus pe competența autorităților publice în materie de garantare și protecție a drepturilor omului și, mai ales, pe rolul autorităților publice specializate în materie.

Cuvinte-cheie: mecanism statal, autorități publice, drepturile omului, protecția drepturilor omului, avocatul poporului.

SOME REFLECTIONS ON STATE MECHANISM OF WARRANTY AND PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

Octavian MARIAN,
Doctor of Law

SUMMARY

The article focuses on the issue of the state mechanism for guaranteeing and protecting human rights. It is aimed at studying its legislative and institutional component. The focus is on the competence of public authorities in guaranteeing and protecting human rights and, especially, on the role of specialized public authorities in the field.

Keywords: state mechanism, public authorities, human rights, protection of human rights, Ombudsman

Introducere. În perioada contemporană, în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova, se consideră că în materia relațiilor dintre stat și persoană pe primul plan au fost plasate teze principial noi, precum [7, p. 17]: autolimitarea puterii de stat, a structurii acestuia în raport cu persoana umană, răspunderea statului față de individ, prioritatea intereselor și valorilor celui din urmă față de celelalte valori și interese. Sub acest aspect, este necesară limitarea acțiunii statului la granița de la care începe libertatea persoanei, condiție indispensabilă pentru exercitarea de către aceasta a drepturilor sale [1, p. 31]. În acest sens, anume statutul juridic al persoanei simbolizează hotarul invocat [10, p. 65-66].

Evoluția statului contemporan este marcată de tendința creării unui stat care nu se întemeiază pe constrângere și violență, ci pe dialog social și pe participarea cetățenilor la procesul decizional. În demo-

crățiile liberale contemporane acțiunile statului, ca instrument de organizare și conducere socială și de apărare a intereselor generale ale societății, sunt limitate de obligația recunoașterii și garantării drepturilor și libertăților persoanei. Statul, prin acțiuni practice și procedee juridice eficiente, realizate de organele sale, are menirea de a proteja și promova statutul juridic al persoanei.

În pofida consacării legislative masive a drepturilor și libertăților persoanei, poate fi remarcată o tendință de creștere a decalajului între teorie și practică, între drepturile și libertățile formale și reale, ceea ce indică necesitatea de a conferi prevederilor constituționale declarative adevărata lor semnificație – de valori eficiente ale modernității, de a le transforma în practici sociale uzuale. În acest context, statutul juridic al persoanei nu ar avea finalitate fără metodele și mijloacele concrete prin care puterea asigură, garantează și promovează

drepturile și libertățile persoanei. Astfel, garantarea statutului juridic al persoanei presupune existența unor mijloace sau mecanisme legale, care ar asigura în mod direct exercițiul legitim al drepturilor și libertăților acesteia [18, p. 50; 19, p. 130].

Scopul studiului. Pornind de la aceasta, în cele ce urmează ne propunem să studiem problema mecanismului de stat de protecție și promovare a drepturilor omului în vederea identificării elementelor sale structurale și a aportului unora dintre ele la promovarea și protecția efectivă a drepturilor omului în Republica Moldova.

Rezultate obținute și discuții. Privit în ansamblul său mecanismul statal de protecție și promovare a statutului juridic al persoanei cuprinde tehnici juridice și organizatorice, îndreptate spre realizarea condițiilor reale pentru manifestarea plenară a personalității în societate. Calitatea acestui mecanism este determinată de nivelul dezvoltării

tării sociale, economice și juridice a statului, dar și de instrumentele juridice internaționale.

În ce privește structura acestui mecanism, în literatura de specialitate, nu există o viziune unică, numeroși cercetători identificând diferite elemente ale acestuia. Bunăoară, potrivit lui Ю.В. Анохин, mecanismul statal de protecție a drepturilor omului cuprinde în sine mai multe elemente, dintre care cele mai importante sunt [25, p. 252-254]:

- reglementarea juridică;
- acțiunea normelor de drept care marchează realizarea practică a prevederilor legii în activitatea subiecților de drept;
- sistemul autorităților statului;
- sistemul garanțiilor generale și speciale (juridice);
- răspunderea juridică.

În încercarea de a contura conținutul mecanismului statal de promovare și protecție a drepturilor omului din Republica Moldova, ținem să menționăm că acesta este constituit din două elemente componente importante: *componenta legislativă* și *componenta instituțională*.

Componenta legislativă a acestui mecanism este constituită din:

- Constituția Republicii Moldova,
- acordurile și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte,
- legile și actele normative subordonate legii.

În concret, Constituția RM consacra un întreg titlu (Titlul II) proclamării drepturilor și libertăților cetățenilor, de la dreptul la viață și libertate individuală, la dreptul de asociere, informare, învățătură, dreptul de vot și de a fi ales, dreptul la administrare etc.

Prezintă importanță în context, că în literatura de specialitate, principala funcție a Legii Supreme a unui stat este văzută a fi garantarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și per-

soanei [9, p. 367], sub acest aspect, Constituția fiind văzută ca un document chemat să îngrădească arbitriul din partea statului [11, p. 168; 8, p. 248].

Spre deosebire de trecut, drepturile și libertățile fundamentale nu sunt doar enunțate formal în Legea Supremă, dar sunt și dezvoltate în legislația țării. Aceasta are un rol decisiv în protecția statutului juridic al persoanei în Republica Moldova, deoarece are menirea de a crea mecanisme concrete de garantare și protejare a drepturilor omului. În scopul realizării legale a drepturilor, în conținutul actelor normative adesea, în mod special, sunt indicate faptele juridice care condiționează posibilitatea realizării de către subiecți a drepturilor lor, ordinea realizării, căile și mijloacele, precum și precizarea subiecților concreți care urmează să contribuie la realizarea drepturilor și libertăților prin exercitarea atribuțiilor și obligațiilor lor funcționale [26, p. 26-33].

Evident, doar proclamarea la nivel constituțional și legislativ de către stat a protecției și promovării drepturilor și libertăților este ineficientă pentru garantarea statutului juridic al persoanei. Pentru aceasta este necesar și un mecanism instituțional viabil - *componenta instituțională*. Altfel spus, sunt necesare autorități publice investite cu competențe concrete în materie de garantare, promovare, și protecție a drepturilor omului, circumscrise statutului lor juridic.

Privind problema în ansamblu, se poate susține că la promovarea și protecția drepturilor și libertăților persoanei contribuie practic toate autoritățile publice, în limita competenței lor stabilite de lege [18, p. 50]. Cu toate acestea, cele mai importante atribuții în acest sens revin unor asemenea autorități publice, precum: Parlamentul, Curtea Constituțională, Șeful statului, Guvernul, Avocatul Poporului. În continuare, ne vom reține anume

asupra acestor autorități în vederea elucidării rolului și competențelor lor în materia garantării și protecției drepturilor omului.

Vorbind despre **Parlamentul Republicii Moldova**, precizăm că acesta are competența de a reglementa relațiile sociale legate de recunoașterea, punerea în aplicare, asigurarea, protecția și promovarea drepturilor și libertăților persoanei, de a crea mecanisme legale pentru punerea lor efectivă în aplicare, cât și pentru restabilirea drepturilor și libertăților încălcate. O formă de garantare a drepturilor persoanei, cu o arie din ce în ce mai largă de influență, este activitatea exercitată de Parlament prin comisiile sale specializate în domeniul drepturilor omului [3, p. 100]. Aceste comisii nu se limitează doar la constatarea unor violări ale drepturilor omului, dar pot dezbate și proiecte de legi sau propuneri legislative referitoare la exercitarea drepturilor omului, contribuind astfel la perfecționarea cadrului juridic în domeniu [18, p. 50].

După cum se știe, în postura sa de reprezentant suprem al poporului, Parlamentul trebuie să exprime prin legi aspirațiile indivizilor la protecția statutului lor juridic. Totuși, astăzi Parlamentul, care altădată se pretindea că exprimă suveranitatea, este mai puțin credibilă decât mass-media, iar legea nu este decât un compromis între interese fragmentare: de partid, de grup sau chiar personale. Ca urmare, se întrevede necesitatea de a condiționa Parlamentul prin două mijloace: acordarea unei valori superioare declarațiilor de drepturi și controlul constituționalității legilor [19, p. 134].

Detaliind rolul Parlamentului în protecția statutului juridic al persoanei, subliniem obligația acestuia de a asigura conformarea legislației interne cu Constituția statului și dreptul internațional al drepturilor omului. Întotdeauna, indiferent de sistemul de control adoptat, verifi-

carea conformității legilor cu Constituția o face mai întâi Parlamentul, cu prilejul adoptării legii.

Dat fiind faptul că acest mecanism nu este suficient, în majoritatea țărilor au fost constituite organe specializate pentru efectuarea controlului constituționalității legilor. În Republica Moldova acest control este încredințat Curții Constituționale.

În conformitate cu Constituția RM, controlul constituționalității legilor este exercitat de **Curtea Constituțională**, care reprezintă unica autoritate de jurisdicție constituțională, care are menirea de:

- a garanta supremația Constituției;
- a asigura realizarea principiului separării puterii de stat (putere legislativă, executivă și judecătorească);
- a garanta responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

Rolul Curții în asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale constă în garantarea acestor drepturi și libertăți prin asigurarea supremației lor [15].

Fiind o instituție creată tocmai în scopul consolidării statului de drept, Curtea Constituțională se înfățișează ca având un sistem de proceduri și un mecanism de funcționare care pot să asigure în mod corespunzător principiile constituționale și să apere drepturile și libertățile cetățenești. În decursul activității sale, prin deciziile și hotărârile pronunțate, Curtea Constituțională a adus importante contribuții protecției statutului juridic al persoanei. Iată de ce Curtea Constituțională reprezintă unul din pilonii cei mai importanți ai sistemului de garanții constituționale, care asigură funcționarea democratică a societății, protejarea și promovarea drepturilor și a libertăților omului. Evoluția jurisprudenței Curții Constituționale de-a lungul timpului, dimensiunile contribuției sale la

afirmarea principiului supremației Constituției, la perfecționarea legislației prin asigurarea compatibilității acesteia cu principiile și dispozițiile Constituției, ca și rolul concret exercitat în domeniul apărării drepturilor și libertăților publice, dau măsura credibilității acestei instituții [20, p. 13].

Preluarea valorilor europene, printre care și respectul față de drepturile omului, primatul și aplicarea directă a dispozițiilor cuprinse în documentele internaționale privind drepturile și libertățile fundamentale [2, p. 11], astfel cum acestea sunt interpretate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, constituie premise pentru garantarea eficacității mecanismului de protecție al statutului juridic al persoanei prin jurisprudența Curții Constituționale [18, p. 52].

O altă autoritate publică cu rol major în protecția drepturilor omului este **Președintele Republicii Moldova**. Conform art. 77 din Constituția RM, Președintele reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.

Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are obiecții asupra unei legi, să o trimită, în termen de cel mult două săptămâni, spre reexaminare, Parlamentului. Totodată, conform art. 6 al *Legii cu privire la petiționare*, președintele este investit cu funcția de analiză a petițiilor ce țin de problemele securității naționale, de drepturile și interesele legitime ale unor grupuri largi de cetățeni, ori care conțin propuneri privind modificarea legislației, deciziilor organelor de stat [16]. Mai multe competențe ale Președintelui sunt direct legate de punerea în aplicare a drepturilor persoanei (problemele cetățeniei, grațierea, etc). Prin urmare, Președintele RM este una din garanțiile fundamentale a respectării drepturilor omului în stat.

Spre protecția drepturilor și

libertăților persoanei este îndreptată și activitatea organelor executive și a autorităților locale. Potrivit Legii-cadru, **Guvernul** asigură legalitatea, ordinea publică, drepturile și libertățile cetățenilor [13, art. 3]; întreprinde acțiuni vizând asigurarea drepturilor și libertăților cetățenilor (art. 16, p. 2); împreună cu instituțiile și autoritățile subordonate, are drept scop elaborarea și implementarea celor mai bune politici și reforme pentru a promova și asigura respectarea drepturilor omului la nivel național, exercită conducerea generală a administrației publice și este responsabil în fața Parlamentului.

O altă instituție, care în statele europene intervine prompt pentru a asigura eficiența mecanismelor legale de protecție a statutului juridic al persoanei este **Avocatul Poporului**, instituție cunoscută la nivel internațional sub denumirea generică de „ombudsman”.

În țările membre ale Uniunii Europene, instituția avocatului poporului este constituită în baza dispozițiilor constituției și ale altor acte normative, fiind reprezentată de o personalitate independentă, cu cunoștințe juridice solide, care are misiunea:

- să verifice activitatea organelor de stat centrale și locale;
- să vegheze la respectarea legalității în procesul adoptării actelor juridice sau administrative;
- să examineze plângerile cetățenilor împotriva funcționarilor care comit abuzuri și fărădelegi în exercitarea atribuțiilor lor funcționale;
- să elaboreze recomandări pentru stabilirea legalității și să raporteze anual parlamentului sau guvernului ilegalitățile depistate.

Dezvoltarea acestei instituții în Europa a fost fortificată de adoptarea *Recomandării Comitetului de Miniștri al Uniunii Europene*, din septembrie 1985, care indica guvernelor statelor membre să ia în considerare „posibilitatea de a numi

Ombudsmani la nivel național, regional, local sau pentru arii specifice ale administrației publice”, precum și „luarea în considerație la împlinirea Ombudsman-ului, de a acorda o atenție particulară, în cadrul competenței sale generale, problemelor drepturilor omului și, dacă nu este incompatibil cu legislația națională, să inițieze investigații și să emită opinii, când sunt implicate chestiuni legate de drepturile omului” [12].

Organizarea și funcționarea instituției ombudsmanului a deschis o nouă filă în relația stat-individ, fiind considerată în statele occidentale un mecanism de mare valoare în protecția statutului juridic al persoanei și în consolidarea acțiunilor în domeniul organelor puterii publice. Ombudsmanul are menirea să apere spiritul legilor, protejând drepturile și libertățile persoanei. El nu este un organ care să se substituie altora, ci un organ alături de altele pentru salvagardarea drepturilor și libertăților omului [23, p. 19-35].

În Republica Moldova această instituție este creată și activează în baza *Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)* [14], care în art. 1 stipulează: Avocatul Poporului asigură respectarea drepturilor și libertăților omului de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către organizațiile necomerciale și de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile.

Legea respectivă reglementează activitatea, statutul și atribuțiile de bază ale avocatului poporului, precum și modul de funcționare a Oficiului Avocatului Poporului (succesorul de drept al Centrului pentru Drepturile Omului) – o autoritate publică constituită în mod special în vederea protecției drepturilor omului în Republica Moldova.

Potrivit art. 16 din Legea citată, Avocatul Poporului exercită următoarele atribuții:

a) recepționează și examinează cererile cu privire la încălcarea drepturilor și libertăților omului și remite, în termenele stabilite, răspunsuri în scris în privința cererilor depuse;

b) prezintă autorităților și/sau persoanelor responsabile propuneri și recomandări privind repunerea în drepturi a persoanelor în privința cărora s-a constatat încălcarea drepturilor și libertăților omului;

c) contribuie la soluționarea pe cale amiabilă a conflictelor între autoritățile publice și persoanele fizice;

d) contribuie la perfecționarea legislației în domeniul drepturilor și libertăților omului;

e) prezintă propuneri și recomandări de ratificare sau aderare la instrumentele internaționale în domeniul drepturilor și libertăților omului și acordă suport metodologic pentru asigurarea implementării lor;

h) promovează drepturile omului în societate;

i) îndeplinește alte atribuții prevăzute de lege.

Mai mult, Avocatul Poporului este în drept să sesizeze Curtea Constituțională și să înainteze acțiuni în instanțele judecătorești, să prezinte puncte de vedere la cererea Curții Constituționale (potrivit art. 25 lit. i) din *Legea cu privire la Curtea Constituțională* [15] și a art. 38 lit. i) din *Codul jurisdicției constituționale* [5]).

În același timp, art. 22 din Legea citată reglementează sesizarea din oficiu a Avocatului Poporului, după cum urmează: „(1) În cazul în care dispune de informații privind încălcarea în masă sau gravă a drepturilor și libertăților omului, în cazurile de o importanță socială deosebită sau în cazul în care este necesară apărarea intereselor unor persoane care nu pot folosi de sine stătător mijloacele juridice de apărare, Avocatul Poporului este în drept să acționeze din oficiu. (2) În cazul în care se constată încăl-

cări în masă sau grave ale drepturilor și libertăților omului, Avocatul Poporului este în drept să prezinte rapoarte speciale la ședințele Parlamentului, precum și să propună instituirea unor comisii speciale care să cerceteze aceste fapte.”

Printre cele mai importante drepturi ale Avocatului Poporului (reglementate în art. 11 din *Legea-cadru*) menționăm dreptul:

- să asiste și să ia cuvântul la ședințele Parlamentului, ale Guvernului, ale Curții Constituționale, ale Consiliului Superior al Magistraturii, ale Consiliului Superior al Procurorilor;

- să prezinte Parlamentului sau Guvernului recomandări în vederea perfecționării legislației în domeniul asigurării drepturilor și libertăților omului;

- să verifice respectarea și exercitarea conformă de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către organizațiile necomerciale, de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile a atribuțiilor acestora privind respectarea drepturilor și libertăților omului;

- să acționeze din oficiu în cazurile stabilite de lege;

- să aibă acces nelimitat și imediat, în orice moment al zilei, în orice sector al locurilor de detenție, la orice informație privind tratamentul și condițiile de detenție a persoanelor private de libertate;

- să solicite și să primească de la autoritățile publice, de la persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile informațiile, documentele și materialele necesare pentru exercitarea atribuțiilor, inclusiv informațiile oficiale cu accesibilitate limitată și informațiile atribuite la secret de stat în condițiile legii;

- să invite pentru audieri și să primească de la persoanele cu funcții de răspundere explicațiile și informațiile necesare pentru

elucidarea circumstanțelor cazului examinat;

- să facă publice rezultatele examinării cazurilor privind încălcarea drepturilor și libertăților omului etc.

Din cele menționate, se desprinde clar că Avocatul Poporului este un subiect cu drept de contestare, fapt care permite o abordare plenară a problemelor legate de respectarea drepturilor omului în Republica Moldova, această prerogativă fiind o garanție în plus a respectării statutului juridic al persoanei.

Avocatul poporului examinează cererile privind deciziile sau acțiunile (inacțiunile): autorităților publice centrale și locale; instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor, indiferent de tipul de proprietate; asociațiilor obștești; persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile care, conform opiniei petiționarului, au încălcat drepturile și libertățile sale constituționale. Nu fac obiectul activității avocatului poporului plângerile al căror mod de examinare este prevăzut de legislația de procedură penală, legislația de procedură civilă, legislația cu privire la contravențiile administrative și de legislația muncii.

Avocatul poporului este în drept să solicite participarea oricărui organ la organizarea controlului circumstanțelor care urmează a fi elucidate, parvenite odată cu înaintarea petiției. Orice autoritate este obligată de a colabora cu avocatul poporului, anumite autorități fortificând aceste relații prin documente de parteneriat speciale [24].

Una dintre atribuțiile de bază a Ombudsman-ului este supravegherea activității instituțiilor publice, private cu privire la respectarea drepturilor omului. În baza rezultatelor examinării cererii parvenite, avocatul poporului este în drept:

- să adreseze în instanța de judecată o cerere în apărarea intereselor petiționarului ale cărui drepturi și libertăți constituționale au fost încălcate;

- să intervină pe lângă organele corespunzătoare cu un demers pentru intentarea unui proces disciplinar sau penal în privința persoanei cu funcții de răspundere care a comis încălcări ce au generat lezarea considerabilă a drepturilor și libertăților omului;

- să sesizeze persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile asupra cazurilor de neglijență în lucru, de încălcare a eticii de serviciu, de tăgădnare și birocrațism.

Totodată, este important că potrivit art. 320 din *Codul contravențional al RM* imixtiunea în activitatea avocatului poporului cu scopul de a influența deciziile acestuia asupra unor sesizări concrete, ignorarea intenționată de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile sesizărilor și neîndeplinirea recomandărilor avocatului poporului, precum și împiedicarea sub oricare altă formă a activității acestuia se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de u.c. aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 100 de u.c. aplicată persoanei cu funcție de răspundere [4].

Așadar, Avocatul poporului este o instituție care trebuie să garanteze o atitudine de corectitudine și transparență în activitatea pe care o desfășoară. Totuși, Opinia Centrului de Informare în Domeniul Drepturilor Omului [21] relevă că „deși există deja de mai bine de 15 ani, instituția națională a Ombudsmanilor nu a reușit să se afirme în calitate de lider al sistemului național de apărare a drepturilor omului, nici în calitate de forță motrice în ceea ce privește incorporarea dimensiunii și priorității drepturilor omului în agenda dezvoltării naționale. Absoluta majoritate a populației Republicii Moldova nu cunoaște despre existența acestei instituții, vizibilitatea Ombudsman-ilor pe arena națională și în spațiul mediatic național este aproape zero. Mai mult, modul în care instituția s-a manifestat în cadrul perioadei critice a evenimentelor din aprilie

2009 este absolut inadecvat și insuficient” [18, p. 56].

Cauzele ineficienței activității avocaților poporului sunt multiple. Mai întâi, chiar dacă art. 3 alin. (1) din Legea-cadru prevede că Instituția Avocatul Poporului este autonomă și independentă față de orice autoritate publică, persoană juridică, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, și față de orice persoană cu funcție de răspundere de toate nivelurile [14] totuși, dat fiind faptul că este numit de Parlament, mandatul acestuia este oarecum supus unei influențe politice. Ca urmare, există riscul ca pe parcursul activității sale să fie „penalizat” politic prin nedesemnarea acestuia pentru un mandat viitor. Mai mult, respectarea principiului independenței este greu de garantat și pentru că nu există nici un mecanism care să asigure neaplicarea unor sancțiuni politice imediate din partea Parlamentului, din moment ce acesta ia decizia în mod individual cu privire la demiterea din funcție a Avocatului Poporului.

În al doilea rând, legislația nu prevede mecanisme eficiente pentru asigurarea respectării principiului imparțialității, din moment ce Avocatul Poporului vine din mediul procuraturii sau al altor organe de drept. În această ordine de idei este absolut necesară și importantă introducerea unor cerințe suplimentare față de candidații la funcția de Avocat al Poporului, și anume că persoana care în ultimii trei ani a activat în cadrul organelor de poliție, procuraturii, SIS, apărării sau altor organe de forță, nu poate candida la această funcție. În opinia Centrului de Informare în Domeniul Drepturilor Omului asemenea prevedere va slăbi relațiile dintre ombudsmani și organele de forță, care dăunează independenței instituției ombudsmanilor [21]. Totodată, nu există un mecanism legal clar pentru a asigura ca autoritățile, care primesc recomandări

de la Avocatul Poporului pentru a remedia situația persoanelor a căror drepturi au fost lezate, le aplică în practică, adesea asemenea recomandări fiind nerealizate și necerțate [18, p. 56].

Prevederile *Legii cu privire la Avocatul Poporului* (art. 16) limitează competența Avocatului Poporului, stipulând că nu fac obiectul activității acestuia plângerile al căror mod de examinare este prevăzut de legislația de procedură penală, legislația de procedură civilă, legislația cu privire la contravențiile administrative și de legislația muncii. Se consideră pe bună dreptate că această prevedere legală limitează excesiv competențele ombudsman-ilor, deoarece anume în materia justiției penale, civile, a legislației muncii și contravențiilor administrative se comit cele mai grave încălcări ale drepturilor omului: tortura, maltrătarile, arestările arbitrare, procesele inechitabile, încălcarea drepturilor de proprietate, discriminarea în câmpul muncii, etc. Respectiv limitarea competențelor în modul expus face instituția ombudsman-ilor practic ineficientă.

În pofida existenței unui ansamblu de instituții cu largi competențe în materia protecției drepturilor omului, analizate mai sus, precizăm totuși că statutul juridic al persoanei în Republica Moldova continuă să fie expus unor violări sistematice. Discriminarea, tortura, nerespectarea drepturilor procesuale ale părților în procesele de judecată, insuficiența măsurilor efective pentru asigurarea remedierii eficiente în cazul încălcărilor, traficul de ființe umane etc., reprezintă doar unele dintre încălcările frecvente ale drepturilor omului în Republica Moldova, fapt confirmat și de vizitele regulate ale reprezentanților instituțiilor internaționale [24]. În aceste condiții s-a încercat fortificarea sistemului de protecție a drepturilor omului prin instituirea unui organ public specializat, cu

responsabilități în supravegherea respectării legislației în domeniul egalității și nediscriminării – **Consiliul pentru Prevenirea și Combaterea Discriminării**, format din 5 membri și asistat de un aparat administrativ [17].

Unele atribuții ale Consiliului sunt formale, fără posibilitatea de evaluare a eficienței acestora. Astfel, Consiliul examinează corespunderea legislației cu standarde nediscriminatorii, adoptă avize consultative, monitorizează modul de implementare a legislației, contribuie la sensibilizarea și conștientizarea societății în vederea eliminării tuturor formelor de discriminare în contextul valorilor democratice, contribuie la soluționarea amiabilă a conflictelor apărute în urma săvârșirii faptelor discriminatorii prin concilierea părților și căutarea unei soluții reciproc acceptabile [17, art. 12]. Asemenea activități dublează rolul Avocatului Poporului în domeniul asigurării egalității în drepturi și nediscriminării. Drept argument pot servi rapoartele de activitate ale Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova [22], care descriu cu lux de amănunte activitatea Centrului în domeniul egalității și non-discriminării.

Totodată, anumite competențe ale Consiliului pot fi apreciate ca substanțiale. De exemplu, *Legea cu privire la asigurarea egalității* prevede (în art. 15 alin. (2) că Consiliul este în drept să solicite informații de la persoanele fizice și juridice, iar art. 71² din *Codul contravențional al RM*, prevede că „împiedicarea activității Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității cu scopul de a influența deciziile acestuia, neprezentarea în termenul prevăzut de lege a informațiilor relevante solicitate pentru examinarea plângerilor, ignorarea intenționată și neexecutarea recomandărilor date de Consiliu, împiedicarea sub orice altă formă a activității

acestuia se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de u.c. aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 150 de u.c. aplicată persoanei cu funcție de răspundere”. În felul acesta, Consiliul este înzestrat cu pârghii puternice pentru realizarea obiectivelor sale, depășindu-se, esențial capacitățile Avocatului Poporului.

În același spirit, art. 15 alin. (6) din *Legea cu privire la asigurarea egalității* prevede: „În cazul în care nu este de acord cu măsurile întreprinse de persoana care a comis fapta discriminatorie, Consiliul are dreptul să se adreseze unui organ ierarhic superior pentru a se lua măsurile corespunzătoare și/sau să informeze opinia publică”. Dar *Legea* nu reglementează expres ce informații sau concluzii este în drept Consiliul să comunice publicului. Astfel, comunicarea către public a anumitor concluzii neobiective ale Consiliului, de natură să denigreze, să acuze și să lezeze public demnitatea unei persoane nu este exclusă. Prin urmare, considerăm că această prevedere din *Legea* contravine art. 21 din Constituția RM [6], care stabilește că „orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale”.

Totuși, în mod ideal, pornind de la competențele cu care este înputernicit și de la pârghiile pe care le deține, acest organ ar putea deveni un mecanism important în combaterea discriminării, contribuind la protecția statutului juridic al persoanei. Consiliul ar putea contribui esențial la ameliorarea situației în domeniul nediscriminării prin sancționarea funcționarilor publici pentru faptele și deciziile discriminatorii; prin sancționarea angajaților pentru actele de discriminare în câmpul muncii; prin tragerea la răspundere a persoanelor fizice

pentru actele discriminatorii efectuate în viața de fiecare zi [18, p. 57].

Generalizând asupra celor menționate, subliniem că în cadrul mecanismului statal de promovare și protecție a drepturilor omului, cel mai proeminent se afirmă autoritățile publice cu competențe mai înguste, specializate în diferite materii tangente drepturilor omului. Evident că doar acestea cel mai probabil dispun și de un personal specializat în domeniu, care i-ar asigura eficiența practică. Pornind de la problemele constatate în activitatea acestora, suntem de părerea că la moment anume acest segment al componentei instituționale a mecanismului de stat analizat necesită cea mai mare atenție în vederea consolidării rolului autorităților menționate în procesul complex de promovare și garantare a protecției drepturilor omului. În opinia noastră, una dintre direcțiile principale ale politicii statului în domeniu, trebuie să privească nemijlocit consolidarea capacității autorităților specializate în materia drepturilor omului, precum și dezvoltarea culturii drepturilor omului la nivelul funcționarilor publici din cadrul acestora, precum și la nivelul întregii societăți.

Bibliografie

1. Avornic Gh. Activismul juridic al cetățenilor și statul de drept: realități și perspective. Chișinău, 2005. 256 p.
2. Balan O., Sîrcu D. Aplicarea directă a reglementărilor internaționale în materia drepturilor omului. În: Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului, materialele mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, 11 decembrie 2013. Chișinău: AAP, 2014, p. 11-24.
3. Bantuș A. Drepturile omului și administrația publică. Concept și trăsături. În: Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului, materialele mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, 11 decembrie 2013. Chișinău: AAP, 2014, p. 95-103.
4. Codul contravențional al Republicii Moldova Nr. 218 din 24.10.2008. În Monitorul Oficial Nr. 3-616.01.2009.
5. Codul jurisdicției constituționale nr. 502 din 16.06.1995. În Monitorul Oficial Nr. 53-54 din 28.09.1995.
6. Constituția Republicii Moldova. În Monitorul Oficial Nr. 1 din 12.08.1994.
7. Costachi Gh. Direcții prioritare ale edificării statului de drept din Republica Moldova. Chisinau: Tipografia Centrală, 2009. 326 p.
8. Costachi Gh. Prin știință spre un stat de drept. Volum omagial. Monografie. Chișinău: Institutul de Istorie Stat și Drept al AȘM, 2011.
9. Gabureac A. Constituția – principala garanție a protecției drepturilor omului într-un stat de drept. În: Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului, materialele mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, 11 decembrie 2013. Chișinău: AAP, 2014, p. 362-370.
10. Grecu R. Stere în lupta pentru drepturile omului. Concepția drepturilor și libertăților omului în opera juridică a lui Constantin Stere. Chișinău: Universul, 2009. 252 p.
11. Guceac I. Constituția la răscruce de milenii. Chișinău S.n., 2013.
12. Jianu G. Al. Instituția ombudsmanului la nivel european. București: Editura I.R.D.O. 2013.
13. Lege cu privire la Guvern nr. 64-XII din 31.05.90, republicat. În Monitorul Oficial nr.131-133/1018 din 26.09.2002, pag. 3. Veștile nr.8/191, 1990.
14. Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), nr. 52 din 03.04.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 110-114 din 09.05.2014.
15. Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 317 din 3.12.1994. În Monitorul Oficial Nr. 8 din 07.02.1995.
16. Legea cu privire la petiționare Nr. 190 din 19.07.1994. În Monitorul Oficial Nr. 6-8 din 24.01.2003
17. Legea cu privire la asigurarea egalității, Nr. 121 din 25.05.2012. În Monitorul Oficial Nr. 103 din 29.05.2012.
18. Marian O. Cu privire la sistemul de promovare și garantare a statutului juridic al persoanei în Republica Moldova. În: Закон и жизнь. 2014. nr.5. p. 50-58.
19. Marian O. Rolul statului în promovarea și garantarea statutului juridic al personalității. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016.
20. Marinică E. C. Promovarea și protejarea drepturilor omului prin mijloace contencioase. Marinică-București: I.R.D.O. 2011. 183 p.
21. Opinia CIDO, <http://www.cido.org.md/attachments/article/69/CIDO%20ombudsman.pdf>.
22. Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012. Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova. http://crjm.org/files/reports/Raport_CpDOM_respectarea_DO_2012.pdf.
23. Ștefanescu B., Albescu C. Curtea de Justiție a Uniunii Europene vs Ombudsmanul European. În: Studii Europene, 2014, nr. 1, p. 19-35.
24. Vidaicu D. Instituția avocatului parlamentar în Republica Moldova: realități și perspective. http://www.ombudsman.md/sites/default/files/dezvoltare_strategica/4.institutia_avocatului_parlamentar_in_rm-final.pdf.
25. Анохин Ю.В. Об общих основах механизма государственно-правового обеспечения прав и свобод личности. В: Ползуновский Вестник, 2005, №1, с. 250-256.
26. Ростовщиков И.В., Ростовщикова О.В. О юридических гарантиях прав и свобод человека. В: Российский юридический журнал, 2000, № 4, с. 26-33.

DESPRE AUTOR

Octavian MARIAN,

doctor în drept,

Șef adjunct al SUP a IP Botanica

al DP mun. Chișinău

e-mail: marian.octavian@mail.ru

CZU 343.3/7

INTERFERENȚE TEORETICO-PRACTICE PRIVIND CALIFICAREA INFRAȚIUNILOR

Vadim PRISACARI,

Procuratura Anticorupție, drd. Școala Doctorală în Drept,
Științe Politice și Administrative a Consorțiului instituțiilor de învățământ ASEM și USPEE

REZUMAT

Procesul calificării unei infracțiuni are drept scop oferirea răspunsului dacă s-a săvârșit sau nu infracțiunea. Respectiv devine evidentă importanța aplicării acestei activități în cadrul procesului penal. Reieșind din faptul cât de corect va fi calificată fapta prejudiciabilă de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată, va depinde și modul cum va decurge instrumentarea cauzei penale și echitatea pedepsei aplicate. Admiterea unei calificări incorecte are drept efect încălcarea drastică a principiilor consfințite în legea supremă, convențiile internaționale, din care cauză înțelegerea esenței calificării infracțiunii este primordială întru evitarea apariției unor erori în aplicarea normelor juridice.

Cuvinte-cheie. Calificare, infracțiune, proces penal, elementele constitutive ale infracțiunii, pedeapsă penală.

THEORETICAL-PRACTICAL INTERFERENCE REGARDING THE QUALIFICATION OF CRIMES

SUMMARY

The process of criminalization is intended to provide the answer if the offense has been committed or not. Respectively, the importance of applying this activity in the criminal process becomes evident. Taking into account the fact that the offense, which is prejudicial to the criminal investigating body, will depend on the court, it will also depend on how the investigation of the criminal case and the equity of the punishment applied.

The admission of an incorrect qualification results in a drastic violation of the principles enshrined in the supreme law, the international conventions, for which reason the understanding of the essence of criminalization is paramount in order to avoid the occurrence of errors in the application of the legal norms.

Keywords. Qualification, offense, criminal proceeding, constitutive elements of the offense, criminal punishment.

Introducere. Procesul calificării infracțiunii reprezintă o activitate îndelungată, determinată de legislația procesual penală. Conform alin. (2) art. 113 CP, calificarea oficială a infracțiunii se realizează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală și de către judecători.

Scopul articolului, constituie realizarea unui studiu teoretico-practic al procesului de calificare a anumitor categorii de infracțiuni.

Metode aplicate și materiale utilizate. Metodele aplicate în acest studiu sunt: analiza, sinteza, comparația, investigația științifică. Materialele folosite au fost preluate din: legislația în vigoare a Republicii Moldova, practica judiciară națională și a României, literatura de specialitate atât națională, cât și de peste hotarele țării.

Rezumatul obținute și

discuții. Inițial trebuie clarificat dacă fapta examinată se referă cu certitudine la grupa delictelor (încălcarea unor dispoziții legale) sau ea constituie, pur și simplu, o faptă imorală. Dacă totuși fapta comisă reprezintă o încălcare a unor dispoziții legale, urmează să fie stabilit gradul ei prejudiciabil pentru a determina dacă ea constituie o infracțiune sau un delict. [1 p.16]

Cercetare. Pornind de la etimologia cuvântului - a califica (din lat. qualis-calitate), înseamnă a da o notă unui anumit fenomen, proces care implică de a cunoaște calitățile sale principale. De asemenea, aceasta presupune procesul de atribuire a unui fenomen, eveniment, fapte după semnele sau particularitățile sale calitative unei categorii, specii sau gen. [2 p.25]

În domeniul dreptului a califica faptă înseamnă a-i da o apreciere juridică, a alege norma juridică co-

respunzătoare care conține elementele acesteia. [3 p.62]

Autorul rus V. T. Baticico, apreciază prin *calificarea infracțiunilor* - procesul de identificare și determinare exactă a corespunderii elementelor calificative ale infracțiunii ce se întrunesc în fapta social periculoasă comisă de către o persoană concretă, fapta respectivă fiind prevăzută în norma părții speciale a legii penale. [4 p.21]

Un alt autor rus L. D. Gauhman, determină, prin calificarea infracțiunii, stabilirea și fixarea juridică a corespunderii concrete între semnele faptice ale faptei săvârșite și semnele componentei de infracțiune prevăzute de legea penală, precum și de alte legi și/sau alte acte normative, trimiterile la care se regăsesc în dispozițiile de blanchetă ale normelor din articolele Părții Speciale a Codului penal. [5 p.21]

Art. 113 alin.(1) din Codul Penal al R.Moldova identifică, prin calificare a infracțiunii, determinarea și constatarea juridică a co-respunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componenței infracțiunii, prevăzute de norma penală.

A efectua calificarea unei infracțiuni, înseamnă a da acesteia o apreciere legală, a determina articolul concret din Codul penal, respectiv, de a stabili coraportul dintre un act concret al comportamentului persoanei și prevederea legală oferită pentru realizarea acestui comportament.

Calificarea exactă a infracțiunilor constituie una dintre cerințele importante ale legalității și dreptății, deoarece ea apare drept o garanție concretă a respectării drepturilor și intereselor cetățenilor.[6 p.45]

Întregul proces de calificare, la general, se finalizează cu o concluzie asupra faptului care anume infracțiune a fost comisă de persoană, în cazul respectiv, și norma legală al cărei articol din Codul Penal o cuprinde. Totuși ținem să menționăm că calificarea se poate finaliza și cu constatarea faptului că fapta comisă nu conține elementele constitutive al unei infracțiuni, spre exemplu, s-a constatat că fapta a fost comisă în stare de legitimă apărare, care conform prevederilor art. 36 alin.(1) Cod Penal, nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, săvârșită în stare de legitimă apărare.[7]

Simpla constatare a prevederii faptei prejudiciabile în legea penală nu este suficientă pentru calificarea acesteia drept infracțiune. O asemenea calificare poate fi dată numai în măsura în care fapta a fost săvârșită cu vinovăție. Atât acțiunea, cât și inacțiunea prejudiciabilă trebuie să reprezinte o manifestare psihică conștientă și volitivă a persoanei (art.17-19 CP). Persoana poate fi supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție (art.6 și 51 CP). [8 p.24]

De ex., în fapt, s-a reținut că la 2 august 2009, pe fondul unui conflict cu victima V.A.N., inculpatul a lovit-o în mod repetat cu furca în față, fapt ce a condus la decesul acesteia la data de 14 august 2009, în pofida tratamentului medical corespunzător ce i-a fost aplicat. Acțiunile inculpatului, prin care victimei i-au fost cauzate leziuni grave la nivelul ochilor și care au determinat decesul acesteia, reprezintă infracțiunea de omor calificat, săvârșită într-un loc public. Aceasta pentru că inculpatul, dacă nu a urmarit, atunci măcar a acceptat posibilitatea producerii morții victimei, avându-se în vedere că a lovit-o cu putere, cu un corp contondent apt să producă moartea, într-o zonă vitală.

Circumstanța atenuantă a provocării este prezentă, dat fiind că infracțiunea a fost săvârșită sub stăpânirea unei puternice tulburări determinate de provocarea din partea victimei. Inculpatul a lovit victima în condițiile în care a fost alarmat de strigătele fiicei sale, care era lovită în plină stradă, în apropierea casei, cu o scândură de către victima aflată în stare de ebrietate. Cu aceeași scândură V.A.N. l-a lovit și pe inculpat, motiv pentru care acesta a intrat în casă, a luat o furcă, cu care i-a aplicat apoi mai multe lovituri în zona feței.[9 p.12]

Conform legii penale române, excesul în cazul legitimei apărări înlătură caracterul penal al faptei pe motivul producerii unei puternice tulburări sau temeri care a dus la depășirea unei apărări proporționale cu gravitatea pericolului și cu împrejurările în care s-a produs atacul. Totodată, în conformitate cu prevederile Codului penal al Republicii Moldova, depășirea limitelor legitimei apărări înlătură caracterul penal al faptei doar în cazul în care persoana a perceput în mod întemeiat că ripostează proporțional atacului, neavând posibilitatea adecvată de a prevedea în mod rezonabil că, de fapt, limitele legitimei apărări sunt depășite.

Scuza provocării în legea penală română este incidentă și micșorează răspunderea penală atunci când fapta prevăzută de legea penală a fost săvârșită sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții determinate de o provocare din partea persoanei vătămate. Deci, pentru ca ambele instituții să fie incidente într-o cauză concretă, legiuitorul român a prevăzut o condiție ce se raportează la procesele psihice interne ale persoanei care săvârșește fapta prevăzută de legea penală.

Circumstanța atenuantă legală a provocării nu poate fi reținută, dacă făptuitorul nu a avut certitudinea că violența a fost exercitată de persoana vătămată. Spre deosebire de legea penală română, Codul penal al Republicii Moldova nu înaintează condiția unei puternice tulburări sau emoții provocate de către partea vătămată pentru a fi aplicată circumstanța atenuantă prevăzută la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM.[9 p.13]

În sensul alin.(3) art.192¹ CP RM, prin *violența periculoasă pentru viața sau sănătatea victimei*, trebuie de înțeles violența soldată cu vătămarea ușoară sau medie a integrității corporale sau a sănătății, oricare, deși nu a cauzat asemenea urmări, comportă la momentul aplicării sale, datorită metodei de operare, un pericol real pentru viața sau sănătatea victimei. [10 p.67]

În conformitate cu pct.6 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23 din 28.06.2004, [11] prin „*violență periculoasă pentru viață și sănătate*”, urmează să se înțeleagă vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, urmată de o dereglare de scurtă durată a sănătății sau vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății, care a fost urmată de dereglarea de lungă durată a sănătății, precum și alte acțiuni care, deși nu au pricinuit vătămarile menționate,

au creat la momentul aplicării lor un pericol real pentru viața și sănătatea victimei”. [12 p.103]

Practicianul și doctrinarul autohton S.Crijanovski opinează: „Cu ocazia cercetării circumstanței agravante de la lit.c) alin. (2) art.189 CP RM, am susținut și demonstrat că înțelesul adevărat al noțiunii „*violență nepericuloasă pentru viață sau sănătate*”, nu poate implica vătămarea intenționată ușoară sau medie a integrității corporale sau a sănătății; or, în această conjunctură, se creează un pericol pentru sănătatea victimei. Astfel privite lucrurile, vătămarea intenționată ușoară sau medie a integrității corporale sau a sănătății corespunde violenței periculoase pentru viață sau sănătate, deci ele se atribuie acțiunii adiacente de la lit.c) alin.(3) art.189 CP RM”. [13 p. 202-203]

Textul art. 9 din Codul de Procedură Penală al R.Moldova, (în continuare CPP), prevede că urmărirea penală și judecarea cauzei se efectuează numai dacă este dovedită prezența faptelor referitoare la existența elementelor infracțiunii.

Potrivit art. 274 CPP, urmărirea penală se pornește doar dacă în cuprinsul actului comis există elementele infracțiunii și nu există vreuna dintre circumstanțele care exclud urmărirea penală.

Este dificil de a supraestima importanța unei calificări adecvate, deoarece de ea depinde nu numai respectul față de legea penală în țară, ci și de ceea ce este uneori mai important, destinul unei anumite persoane sau al unui grup de oameni, inclusiv viața și sănătatea lor. [14 p. 36]

În această determinare sunt reflectate toate momentele de bază ale conținutului calificării infracțiunii și respectiv elementele ei cele mai considerabile:

1. Calificarea se bazează pe două elemente interdependente, ce sunt numite uneori factorii ce le condiționează - fapta comisă în

realitate, care posedă elementele infracțiunii, și norma de drept penal, ce conține componenta concretă a infracțiunii;

2 în procesul calificării are loc suprapunerea elementelor indicate;

3 calificarea după norma respectivă se realizează în acel caz, dacă rezultatul lucrului suprapus constituie stabilirea coincidenței semnelor esențiale ale faptei comise și prezența tuturor elementelor componente. Aceste semne trebuie să coincidă între ele.

De ex. prin sentința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 03 februarie 2014, A.B, a fost recunoscut vinovat și condamnat în baza art. 187 alin. (2) lit. d) și f) Cod penal, la 6 ani închisoare, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis. Cererea de împăcare a părților a fost respinsă, ca inadmisibilă.

Pentru a pronunța sentința, instanța de fond, în fapt, a constatat că, A.B. la 08.10.2013, aproximativ la ora 02.40, s-a apropiat de pavilionul comercial ce aparține SRL „Iacob”, amplasat în mun. Chișinău, bd. Dacia 37 și folosindu-se de faptul că în interiorul pavilionului se afla doar vânzătoarea C.D., având intenția de a sustrage bunurile altei persoane, a bruscat fereastra, prin care parțial a pătruns în pavilion, de unde în mod deschis a sustras o cutie cu bani, în care erau 830 lei, părăsind locul comiterii infracțiunii și cauzându-i părții vătămate o daună considerabilă. Pe baza stării de fapt expuse mai sus, confirmată de probele administrate, instanța a reținut că, în drept, faptele inculpatului întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 187 alin.(2) lit. d) și f) Cod penal – jaful, adică sustragerea deschisă a 2 bunuri ale altei persoane, săvârșită prin pătrunderea într-un loc pentru depozitare, cu cauzarea de daune considerabile.

Legalitatea și temeinicia sentinței de condamnare în termenul și modul prevăzut de art. 401- 402

Cod de procedură penală, a fost atacată cu apel de către inculpat și apărătorul acestuia, prin care s-a solicitat casarea sentinței, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri prin care acțiunile lui A.B. să fie încadrate în prevederile art. 186 Cod penal, iar procesul penal în privința ultimului să fie încetat în baza art. 109 Cod penal, în legătură cu împăcarea părților. Apelantii au invocat în argumentarea cererii declarate că recalificarea acțiunilor săvârșite de inculpat din prevederile art. 187 în cele ale art. 186 Cod penal, denotă din faptul că inculpatul a fost ferm convins de comiterea unei sustrageri în mod ascuns, fiind sigur că nu a fost văzut de nimeni.

În partea descriptivă a deciziei adoptate instanța de apel a statuat că în acțiunile inculpatului nu pot fi reținute elementele constitutive ale infracțiunii de furt, deoarece partea vătămată C.D. a declarat că a văzut momentul când mâna inculpatului a pătruns în pavilion și a sustras cutia în care se aflau 830 lei. Totodată, vinovăția inculpatului se mai conchide și din declarațiile date de martorii P.R., T.D., G.V., P.V., care au expus circumstanțele de fapt ale cauzei așa cum le erau cunoscute și care, indubitabil, demonstrează săvârșirea anume a infracțiunii de jaf de către A.B..

Instanța de apel a rezultat din faptul că probele enunțate mai sus dovedesc cert că partea vătămată a văzut momentul sustragerii banilor și imediat după aceasta a reacționat prin strigăt, care a fost auzit de cei prezenți lângă gheretă, inclusiv și de inculpat, care fiind conștient că a fost observat de victimă, în continuare derulează acțiunile infracționale de deposedare de bunuri a unei persoane, fugind de la locul comiterii infracțiunii, în vederea intrării în posesie a banilor sustrași. [15]

Situație respectivă, însă cu un specific corespunzător, întâlnim și la delimitarea jafului de tâlhărie.

Astfel, pericolul pe care îl prezintă violența pentru viața sau sănătatea victimei este criteriul principal care deosebește tâlhăria de jaful săvârșit cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării unei asemenea violențe (lit.e) alin.(2) art.187 CP RM din 2002). Acest criteriu este mijlocul optim de diferențiere după caracterul prejudiciabil al celor două forme „violente” ale sustragerii, susamintite.

Revenind la caracterizarea violenței periculoase pentru viață sau sănătate, menționăm că această violență, concretizată în vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, constituie una dintre circumstanțele agravante ale tâlhăriei. Spre deosebire de aceasta, violența periculoasă pentru viață sau sănătate, concretizată în vătămarea medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății, reprezintă indicele variantei-tip a tâlhăriei”[16 p.112-113], respectiv prezența acestei circumstanțe și condiționează stabilirea calificativului specific infracțiunii de tâlhărie.

În conformitate cu alin.(1) art.51 CP RM, temeiul real al răspunderii penale îl constituie fapta prejudiciabilă săvârșită, iar componența infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale.

În același timp, potrivit art.15 CP RM, gradul prejudiciabil al infracțiunii se determină conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul; latura obiectivă; subiectul; latura subiectivă. Din analiza acestor prevederi ale legii penale se desprinde că – de rând cu obiectul infracțiunii, latura obiectivă a infracțiunii și latura subiectivă a infracțiunii – subiectul infracțiunii constituie unul dintre elementele constitutive ale infracțiunii.[17 p.9]

Ca concluzie, ținem să menționăm că calificarea faptei se realizează atât în faza de urmărire

penală de către organul de urmărire penală, cât și de către instanța de judecată în procesul de judecare a cauzei, în situația când, cercetând probele acumulate, instanța de judecată constată că inculpatul a comis o altă faptă decât cea pe care se învinuiește sau au apărut noi circumstanțe, instanța, la cererea procurorului, amână examinarea cauzei pe un termen de până la o lună și o restituie procurorului pentru efectuarea urmăririi penale privind această infracțiune sau pentru reluarea urmăririi penale, în modul stabilit la art.287 CPP, pentru formularea unei învinuiri noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului.

În acest context de către CSJ au fost elaborate un șir de recomandări menite să reglementeze buna aplicare și interpretare a normelor legale de către organul de urmărire penală și instanțele de judecată.

Sigur acest fapt este condiționat atât de diversitatea interpretărilor care sunt efectuate pentru faptele comise, cât și pentru aprețierea gradului de vinovăție a persoanei pentru fapta comisă și stabilirea unei sancțiuni proporționale, deoarece de buna aplicare al legii penale de către autoritățile împuternicite cu asemenea atribuții depinde realizarea eficientă a justiției, restabilirea echității sociale și sporirea încrederii societății în justiția națională.

Referințe bibliografice

1. Al. Borodac, Drept penal. Calificarea infracțiunii: Pentru instituții de învățământ superior, Chișinău, 1996, p16;
2. Dicționar explicativ, Ed. Univers enciclopedic, București, 1996, p. 25;
3. I. Pitulescu; E. Dersidan; P. Abraham; I. Ranete, Dicționar de termeni juridici uzuali, explicativ practic, Ed. Național, 1997, p. 62;
4. Вл.Т. Батычко Уголовное право. Особая часть Конспект лекций. Таганрог: ИТА ЮФУ, 2015. с.8;
5. Гаухман Л.Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва: АО „Центр ЮрИнфоР”, 2001, с.21;
6. Б.Т. Разгильдиев, А.Н. Красиков.

Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: Учебник / Под редакцией доктора юридических наук, профессора Б.Т. Разгильдиева и кандидата юридических наук, доцента А.Н. Красикова. – Саратов: СЮИ МВД России, 1999. с. 45;

7. Art. 36 alin.(1) Codul Penal al Republicii Moldova, publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74;

8. http://cj.md/uploads/CPRM_ParteGeneral.pdf, Alexei Barbăneagră codul penal al Republicii Moldova comentariu, pag.24;

9. Liubovi Brînză „Legitima apărare și scuza provocării în lumina reglementărilor juridico-penale din România și din Republica Moldova” Nr. 12, 2015, Revista Națională de Drept p.12;

10. Stati V., Infracțiuni în care mijlocul de transport apare ca obiect material sau ca mijloc de săvârșire a infracțiunii, CEP USM, Chișinău, 2010, p.67.

11. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor” nr. 23 din 28.06.2004 Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.8, pag.5;

12. Chiriță V., Analiza juridico-penală și criminologică a infracțiunii de luare a infracțiunii de luare de ostatici: Teză de doctor în drept, Chișinău, 2011, p.103.

13. Crijanovschi S., Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj, CEP USM, Chișinău, 2012, p.202- 203;

14. Комиссаров В. С.. Российское уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов. СПб.: Питер, 2008 г., 720 с./36;

15. Dosarul nr. 1ra-1550/2014 Decizia Curții Supreme de Justiție 15 octombrie 2014 mun. Chișinău. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3030;

16. Visterniceanu E., Răspunderea penală pentru tâlhărie, Tipografia Centrală, Chișinău, 2006, p.112-113;

17. Ruslan POPOV „Condițiile generale și speciale pentru existența subiectului persoană fizică în cazul infracțiunilor prevăzute în capitolele XV și XVI din partea specială a codului penal: aspecte introductive”. Studia universitatis. Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, 2012, nr.8(58), p.9.

DATE DESPRE AUTOR:

Vadim PRISACARI,

Procuratura Anticorupție,

drd. Școala Doctorală în Drept,

Științe Politice și Administrative a

Consortiului instituțiilor de

învățământ ASEM și USPÉE

prisacarivadim@yahoo.com

CZU 305:349.2

CADRUL JURIDIC DE REGLEMENTARE A PROBLEMATICII EGALITĂȚII DE GEN ÎN DREPTUL MUNCII

Mariana NISTOR,
doctorand, lector universitar

REZUMAT

Modificarea raporturilor de muncă sub aspectul ponderii de gen, precum și problematica femeilor pe piața muncii, ne determină să studiem cât mai amplu și mai profund specificul acestui fenomen. În articol sunt elucidate reglementări legale privind politica de anti-discriminare a femeilor și analiza situației de facto cu privire la încadrarea femeilor în relațiile de muncă.

Cuvinte-cheie: discriminare, egalitate de gen, piața forței de muncă.

SUMMARY

Changing labor relations in terms of share of gender and women's issues in the labor market leads us to study larger and deeper as the specificity of this phenomenon. The article considers the legal regulations on anti-discrimination policy and analyze women's de facto situation on the employment of women in labor relations.

Keywords: discrimination, gender equality, labor market.

Întroducere. Egalitatea de gen reprezintă statutul juridic egal al femeilor și bărbaților, precum și posibilitățile egale pentru realizarea lui, care permit ambelor sexe dezvoltarea liberă a potențialului și capacităților de care dispun în toate sferile vieții publice și private.

Odată cu trecerea anilor, statutul juridic al femeilor s-a îmbunătățit, dar egalitatea între bărbați și femei rămâne a fi departe de realitate. De aceea rolul statului este de a crea un cadru juridic solid în scopul realizării și asigurării protecției egalității de gen.

Actualitatea temei. Prezența tot mai pronunțată a femeilor pe piața muncii și specificul acestui fenomen, sub aspectul ponderii de gen, determină completarea politicilor de ocupare a forței de muncă cu măsuri antidiscriminatorii, care poartă denumirea de "politică a șanselor egale". Problematika raporturilor de gen, în special, cele ce privesc situația femeilor și bărbaților pe piața muncii se află în atenția instituțiilor publice, a comunității științifice, a societății civile, precum și a opiniei publice din întreaga lume. Astfel, instituirea unor norme legale, cât și dreptul la egalitatea de șanse indiferent de sex este la fel de important pentru o societate civilizată ca liberta-

tea de expresie, libertatea de religie sau de convingere politică.

Expunerea materialului. Reprezentantele genului feminin chiar de la începutul mișcărilor de emancipare, conștientizau că un prim pas în atingerea unor poziții de forță în societate este crearea unui cadru legal, care le-ar proteja de orice gen de discriminări pe bază de sex. În acest sens, femeile încercau să adopte careva acte care ar fi putut purta caracter legal, cum ar fi "Declarația Drepturilor Femeii și ale Cetățencei", dar care nu aveau un caracter obligatoriu și nu puteau oferi nici o garanție legală femeilor și drepturilor acestora. Afirmarea drepturilor femeii în perioada postbelică are loc în ritmuri vertiginoase. Carta ONU, semnată la 26 aprilie 1945, este primul și unul dintre cele mai importante instrumente internaționale care, în preambul, definește statutul juridic al femeii, urmate de numeroase alte texte. Principiul egalității în drepturi între bărbați și femei este consacrat în preambulul actului constitutiv al ONU în spiritul „respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie”. În articolul 8 se stipulează că „Națiunile Unite nu vor impune nici o restricție participării în condiții egale ale bărbaților și ale femeilor

la orice funcție din cadrul organelor ei principale și subsidiare” [1].

Declarația Universală a Drepturilor Omului [4], statuează în articolul 16, punctul 1, că femeia și bărbatul beneficiază de egalitatea în drepturi „la contractarea căsătoriei, în decursul căsătoriei și la desfacerea ei”. Conform articolului 21, punctul 2 al aceluiași document “orice persoană are dreptul la acces egal în funcțiile publice din țara sa”. Articolul 23, la punctele 1 și 2 stipulează dreptul oricărei persoane de a-și alege munca, de a o desfășura în condiții echitabile și satisfăcătoare, de a primi un salariu egal pentru o muncă egală și de a fi protejată, fără discriminare împotriva șomajului. Cele două pacte de la New York consacră la rândul lor, egalitatea femeilor și bărbaților la exercitarea drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale [6].

Totodată, protecția egalității de gen instituită la nivel mondial, trebuie să fie dublată în mod necesar, de o ocrotire a drepturilor persoanelor de sex feminin la nivel regional. Garantarea drepturilor femeii este prevăzută în diverse texte juridice și este promovată de anumite organisme cu o activitate bine definită.

Carta Socială Europeană, așa cum a fost ea revizuită în 1996 [2], prevede dreptul la muncă în condiții

echitabile pentru orice ființă umană, dreptul la securitate și la igienă în muncă, precum și dreptul bărbaților și al femeilor la salarii egale pentru munca egală. Republica Moldova a făcut un pas important în vederea excluderii tratamentului inechitabil al bărbaților și femeilor în domeniul muncii, aderând la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), prin Hotărârea Parlamentului R.M. nr.87-XIII din 28.04.1994, precum și la Protocolul Opțional la CEDAW, prin Legea Nr.138-XVI din 15.12.2005, pentru țara noastră intrând în vigoare la 28.02.2006.

Creșterea numărului participării femeilor și bărbaților pe piața muncii, reducerea șomajului și promovarea locurilor de muncă calitative constituie una dintre condițiile de bază a Uniunii Europene privind ocuparea forței de muncă. În acest sens, pe plan național, în vederea respectării principiului egalității femeilor și bărbaților pe piața muncii au fost elaborate un șir de acte normative ce reglementează domeniul ocupării forței de muncă, precum sunt: Strategia națională privind ocuparea forței de muncă, pentru anii 2017-2021, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1473 din 30.12.2016, Legea nr.102 din 13.03.2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021, Planul Național de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021, aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr.582 din 24.07.2017, Legea Nr.5 din 09.02.2006 privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Legea Nr.121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, intrată în vigoare la 01.01.2013.

În fond, vorbind în linii generale, tendințele de gen în Republica

Moldova tind să se apropie tot mai mult de cele mondiale și europene, fapt ce se manifestă prin creșterea rolului femeii în societate.

Totuși, realizarea prevederilor documentelor menționate nu a asigurat integrarea femeilor în câmpul muncii la același nivel cu bărbații. Astfel, conform ultimelor date statistice, ponderea bărbaților (50,8%) a depășit puțin ponderea femeilor (49,2%) [9]. Puțin diferite însă, sunt pozițiile preluate de societatea civilă din țară în abordarea problematicei de gen în dreptul muncii. Astfel, după implementarea Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați din 09.02.2006, în ciuda anumitor progrese, continuă să existe diferențe semnificative în diverse domenii, în general, femeile neavând posibilitatea de a deține funcții și posturi publice importante.

La etapa actuală, analizând cadrul legal în domeniul egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați, se poate afirma că legislația Republicii Moldova acoperă prevederile fundamentale ale legislației comunitare, reglementările acesteia fiind transpuse în legislația națională prin acte normative care permit respectarea drepturilor persoanelor. Cu toate acestea, drepturile femeii în relațiile de muncă, în ciuda necesității ocrotirii lor prioritare, sunt cele mai vulnerabile. Una dintre problemele principale în acest sens, este discriminarea la locul de muncă, formele acesteia fiind întâlnite în majoritatea activităților, începând de la procesul și modalitatea de luare a deciziei de angajare, salarizare până la decizia de promovare sau concediere. Un caz special de discriminare la angajare îl constituie respingerea femeilor tinere, apte de muncă, aflate în căsătorie legală, pe considerentul nelegal al angajatorului, că persoana respectivă nu va lucra mult timp, având perspective de a naște copii. O excepție deosebit de importantă, dar probabil că și cea mai gravă formă sub legislația UE de discriminare este conside-

rată cea conexă maternității [5], angajatorul bazându-se pe ideea că femeile însărcinate vor lucra câteva luni urmând să intre în concediul de maternitate. Complicațiile survenite în viața salariatelor în urma acestei stări fizice se reflectă în regimul de muncă al acestora și, deci, oferă un teren propice pentru manifestarea diferitor forme de discriminare. În același timp, protecția maternității și drepturile speciale acordate în acest sens, nu include discriminarea împotriva bărbaților. Dacă asemenea drepturi erau cândva privite ca o excepție de la principiul tratamentului egal, actualmente ele sunt percepute ca o măsură de implementare a conceptului de acces echitabil la angajare și condiții de muncă, făcând referire, nu în ultimul rând, și la persoanele de gen masculin. În fond, aceasta are drept scop atenuarea efectelor deosebirilor biologice dintre bărbați și femei.

Un alt principiu ce guvernează egalitatea de gen sub egida raporturilor juridice de muncă este principiul egalității de remunerare, consacrat chiar în actele de bază ale constituirii UE. Directiva nr.75 prevede că dacă este folosit un sistem de calificare a muncii pentru determinarea remunerării, el trebuie să fie bazat pe aceleași criterii pentru bărbat și femeie, pentru a exclude discriminarea în bază de sex. Însă, sistemul de calificare și clasificare a muncii trebuie să ia în considerație criteriul în baza căruia fiecare lucrător de orice gen poate demonstra capacitatea propriei [8]. La nivel național, modificările introduse în Codul Muncii [3] nu au redus discrepanțele dintre veniturile femeilor și bărbaților, ci, dimpotrivă, diferența dintre salariul mediu al bărbaților și cel al femeilor este în creștere. În pofida prevederilor legislative cu privire la obligația angajatorului de a asigura plată egală, tendințele cu privire la diferențele salariale au un vector negativ—discrepanța dintre salariul femeilor și bărbaților a crescut de la 12,9% în 2012 la 14,5% în 2016 [7, p.4].

Concluzii: Tendința europeană de a introduce cât mai multe măsuri de ameliorare în privința egalității de gen pe piața muncii, este explicată de paradoxul din prezent prin care femeile, în pofida faptului că sunt mai bine instruite, sunt mai prost plătite în continuare decât bărbații, iar pentru o creștere economică optimă și o dezvoltare cu adevărat sustenabilă, potențialul profesional al femeilor trebuie exploatat pe deplin. Republica Moldova, axată pe vectorul de integrare europeană, se străduie să corespundă standardelor impuse în sfera egalității de gen în relațiile de muncă, însă aici chiar sunt multe aspecte asupra cărora urmează de lucrat minuțios, după cum arată situația reală de pe piața muncii RM.

Referințe bibliografice

1. Carta Organizației Națiunilor Unite, semnată la 26 iunie 1945 și intrată în vigoare în octombrie 1945. Adoptată la Torino la 18 decembrie 1961, intrată în vigoare la 28 februarie 1965. La 3 mai 1996 a fost adoptată la Strasbourg, Carta Socială Europeană Revizuită, Intrată în vigoare la 1 iunie 1999, RM ratificând-o parțial prin Legea nr.484-XV din 22 octombrie 2001, MO al RM nr.130 din 26.10.2001.
2. Codul Muncii Republicii Moldova din 28.03.2003, (art. 10, alin. (2) lit.g) și art. 128).
3. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.17-XII din 28.07.1990.
4. Dekker V. Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen ECJ C-394/96.
5. Pactul Internațional cu privire la drepturile politice și civile și Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16 decembrie 1966, intrat în vigoare la 3 ianuarie 1974, Ratificat prin Hotărârea Parlamentului RM nr.217-XII din 28.07.1990.
6. Prețul Inegalității de Gen din Republica Moldova, Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, Fundația Est –Europeană. 18p.
7. Romandaș Nicoalaie, „Dreptul european al muncii”, Chișinău, 1998, Academia de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova, p.65.
8. <http://www.statistica.md/>.

CZU 343.3/7

ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE DELAPIDARE A AVERII STRĂINE

Dumitru BARBUȚA,

Master în drept, absolvent al Institutului Național al Justiției, candidat la funcția de procuror

REZUMAT

Patrimoniul este o valoare socială de mare importanță și necesită de a fi ocrotită printr-o varietate de măsuri juridice și educative cu menirea de a ordona și influența atitudinea membrilor societății față de patrimoniu. Una dintre cele mai periculoase fapte contra patrimoniului o constituie delapidarea averii străine. Periculozitatea socială a acestei prevederi este determinată de subiectul special al infraționii, care poate trece în folosul său bunurile care i-au fost date în administrare, în speranța că acel subiect este de bună-credință și demn de încredere.

Astfel, legislația națională, protejează patrimoniul prin toate mijloacele juridice inclusiv de drept penal, de faptele socialmente periculoase care periclitează buna desfășurare a relațiilor sociale cu privire la patrimoniu.

Cuvinte-cheie: patrimoniu, delapidarea averii străine, bunuri, obiectul, latura obiectivă, subiectul, latura subiectivă.

LEGAL AND CRIMINAL ANALYSIS OF APPROPRIATION OF ANOTHER PERSON'S PROPERTY INFRACTION

Dumitru BARBUȚA,

Master in Law, graduate of National Institute of Justice, candidate for prosecutor

SUMMARY

Combating the phenomenon of torture is one of the basic directives of the criminal policy of our state, one of the reasons being the absolute character of torture prohibition, proclaimed by art. 3 of the European Convention on Human Rights, emphasized in more than 80 cases of conviction of the Republic of Moldova.

National legislation aims to protect the person against violations brought to his or her physical and mental integrity through coercive mechanisms and instruments of the state, against illegal actions of third parties and their agents, and the investigation in all aspects, complete and objective, in particular of the cases of torture, inhuman or degrading treatment, constitutes a serious ground for the strengthening of rule-of-law state.

Keywords: torture, inhuman or degrading treatment, combating, interdiction, competent authorities, effective investigation.

Introducere. Ocrotirea relațiilor patrimoniale a constituit și constituie o preocupare permanentă a oricărui stat de drept, îndreptat spre apărarea proprietății publice și private.

Astfel, fiind o valoare socială de mare importanță, patrimoniul necesită a fi ocrotit printr-o varietate de măsuri juridice și educative cu menirea de a ordona și influența

atitudinea membrilor societății față de acesta.

Una dintre cele mai periculoase fapte contra patrimoniului o constituie delapidarea averii străine. Periculozitatea socială a acestei prevederi este determinată de subiectul special al infraționii, care poate trece în folosul său bunurile care i-au fost încredințate de către proprietar, în speranța că acel su-

biect este de bună-credință și demn de încredere.

Conținutul legal al delapidării averii străine este reglementat la art. 191 alin. (1) Cod penal, modificat prin Legea nr. 179 din 26 iulie 2018, care definește: *”delapidarea averii străine, adică însușirea, dispunerea sau folosirea ilegală a bunurilor altei sau ale altor persoane de către cel căruia i-au fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop ori refuzul de a le restitui, care a produs daune considerabile.”* [1, art. 191].

Modificările survenite cu referire la *”folosirea ilegală a bunurilor altei persoane care a produs daune considerabile”* ar putea facilita depunerea plângerilor de către conducători în privința angajaților *”incomози”* pentru pretinsa folosire ilegală a bunurilor.

În acest sens, organului de urmărire penală îi revine o sarcină dificilă în vederea demonstrării nevinovăției persoanei bănuite, urmând a analiza foarte minuțios toate circumstanțele cauzei.

Totodată, urma ca denumirea articolului 191 Cod penal *”delapidarea averii străine”* să fie modificată în *”delapidarea”*, exact ca în legislația română, de unde au fost *”împrumutate”* și modificările actuale cu mici excepții, deoarece se creează impresia că poate fi delapidată și propria avere, ceea ce este imposibil.

Scopul articolului. Scopul prezentei lucrări rezidă în analiza complexă, sistematică a infracțiunii de delapidare a averii străine, sistematizarea referințelor doctrinare și legislative naționale, formularea propunerilor de perfecționare a cadrului legislativ autohton din domeniu, îndreptate spre formarea bazelor conceptuale.

Metodele și materialele aplicate. *Obiectul infracțiunii de delapidare a averii străine.* În literatura de specialitate există o multitudine de noțiuni cu referire la obiectul infracțiunii, dar cea mai bine defini-

tivată o considerăm pe cea expusă de Sergiu Brînză, *”obiectul infracțiunii îl formează valorile sociale și relațiile sociale, care necesită apărarea penală, în a căror consolidare și dezvoltare este interesată societatea și căroră, prin comportamentul antisocial al unor persoane aparte sau al unor grupuri de persoane, li se poate aduce atingere esențială.”* [4, p. 35].

Doctrina penală evidențiază mai multe categorii de obiect al infracțiunii care țin nemijlocit de esența obiectului, de anumite caracteristici ale acestuia, având la bază sistematizarea formală a obiectelor infracțiunii după următoarele criterii:

a) natura (sensul) acestora - nematerială sau materială (obiect juridic și obiect material);

b) ierarhizarea valorilor sociale care fac obiectul infracțiunii (obiect juridic generic și obiect juridic special);

c) numărul obiectelor infracțiunii (obiect simplu și obiect complex) [4, p. 99].

Așadar, în continuare vom defini categoriile de obiect al infracțiunii, după ierarhizarea de mai sus.

Obiectul juridic al infracțiunii de delapidare a averii străine îl constituie relațiile sociale cu privire la patrimoniu.

Obiectul material al faptei incriminate la art. 191 Cod penal, îl constituie bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor.

Diferența dintre obiectul material al infracțiunii și obiectul juridic al infracțiunii constă în aceea că ultimul este format din valori sociale și relații sociale căroră li se aduce atingere, iar primul le materializează. În cazul delapidării averii străine, valoarea socială ocrotită este patrimoniul, iar materializarea acestuia o constituie bunurile încredințate de proprietar în administrarea făptuitorului, bunuri care sunt străine acestuia din urmă.

Potrivit pct. 1 al Hotărârii Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *”Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”*, nr. 23 din 28.06.2004, *”obiect material al sustragerii sau altor infracțiuni contra patrimoniului se consideră bunurile care la momentul săvârșirii infracțiunii nu-i aparțin făptuitorului, nu sunt proprietate a lui și care se pot afla atât în posesia proprietarului, cât și în posesia altor persoane, căroră li s-au transmis în folosință aceste bunuri”* [13, pct. 1].

Infracțiunea de delapidare are întotdeauna un obiect material, adică un obiect asupra căruia se exercită direct și nemijlocit acțiunea ilicită de sustragere și care aparține persoanei juridice publice sau private. De altfel, însăși noțiunea de sustragere implică existența unui obiect material, care este sustras, fără de care acțiunea de sustragere nu ar fi posibilă [8, p. 114]. O altă condiție este ca obiectul material să aibă o valoare patrimonială înglobată în activul proprietarului.

În afară de aceste calități, există o calitate specială care este caracteristică pentru obiectul material al delapidării averii străine: *bunurile încredințate de către o altă persoană în baza unui titlu al făptuitorului.* Deși, bunurile încredințate în administrarea făptuitorului sunt străine pentru acesta, regimul juridic al acestor bunuri se distinge de regimul juridic al bunurilor care sunt luate de către făptuitor în cazul altor infracțiuni săvârșite prin sustragere (în special, în cazul furtului).

Astfel, încredințarea bunurilor în sarcina făptuitorului este un act cu semnificație juridică de manifestare a voinței persoanei, care răspunde următoarelor trei condiții:

a) creează în sarcina făptuitorului dreptul de a deține bunurile respective, precum și atribuția de a le administra;

b) făptuitorului îi revine răspunderea pentru respectarea regulii de utilizare a bunurilor încredințate, precum și pentru asigurarea integrității lor;

c) nu se face în scopul de a transmite dreptul de proprietate asupra bunurilor către cel care le dobândește.

Obiectul material al infracțiunii de delapidare poate să fie în primul rând orice bun mobil, deoarece numai un bun mobil este susceptibil de a fi sustras. Potrivit opiniei lui D. Mirel bunurile mobile sunt de trei feluri:

-bunuri mobile prin natura lor sunt cele care se pot transporta de la un loc la altul, se mișcă de la sine, precum și cele care se pot muta dintr-un loc în altul cu ajutorul unei puteri;

-bunuri mobile prin anticipație. Unele bunuri considerate imobile prin natura lor, adică prin încorporațiune, devin mobile când sunt separate de fond (de exemplu, recoltele și fructele, arborii, ușile, ferestrele unei clădiri, produsul încă neextras al unei cariere);

-bunuri mobile prin determinarea legii: toate drepturile reale, afară de dreptul de proprietate, care au ca obiect un mobil, drepturile de creanță care au ca obligație de a da un bun mobil, drepturile de proprietate intelectuală etc. [8, p. 114].

Într-o altă ordine de idei, trebuie de menționat că bunurile, care reprezintă obiectul material al delapidării averii străine, pot fi clasificate condițional în *bunuri statice* și *bunuri dinamice*. Scopul acestei clasificări constă în necesitatea efectuării unei analize mai aprofundate a infracțiunii amintite [6, p. 659].

Bunul trebuie să aibă o existență materială, deoarece numai un astfel de bun poate fi sustras. De asemenea, bunul trebuie să aibă o valoare economică și un cost determinat (care să poate fi exprimat în bani). Dacă bunul are o valoare subiectivă, sentimentală, având

o utilitate individuală, el nu poate forma obiectul material al infracțiunii de delapidare a averii străine (de exemplu, o poză a unei cunoștințe, o agendă etc.). Aceasta, deoarece un astfel de bun nu va putea fi evaluat în bani [5, p. 231].

Prin urmare, obiectul material al acestei infracțiuni îl poate forma orice bunuri mobile, străine pentru făptuitor, dacă au materialitate și o valoare economică.

În literatura de specialitate, precum și în practica instanțelor de judecată, nu există o opinie clară, cu referire la plusurile create în gestiune, dacă formează sau nu obiect material al infracțiunilor împotriva avutului proprietarului și dacă însușirea lor de către gestionar constituie sau nu delapidare. Problema este deosebit de importantă, fiind foarte frecvente și diverse situațiile când gestionarii recurg la acest mijloc pentru crearea de venituri ilicite (prin perceperea de supra-prețuri, înșelarea cumpărătorilor la cântar sau măsurat, falsificarea sau substituirea de mărfuri etc.).

În aceste circumstanțe, considerăm că plusurile create chiar din bunurile sau valorile aparținând persoanelor fizice sau juridice, incontestabil însușirea lor de către gestionar constituie infracțiunea de delapidare.

Așadar, pentru a constitui obiectul material al delapidării, bunurile trebuie să se afle în gestiunea sau administrarea făptuitorului. Fapta se poate comite numai în legătură cu bunurile care există realmente în gestiune. În consecință, sustragerea de către făptuitor a unor bunuri pe care nu le avea în gestiune sau în administrare, nu constituie delapidare, ci furt [12, p. 33].

În cele din urmă, putem afirma că obiectul material al delapidării spre deosebire de obiectul juridic, este categoria materială asupra căreia se îndreaptă influențarea nemijlocită infracțională, prin intermediul căreia se aduce atingere obiectului juridic.

Distincția după categorii a obiectului infracțiunii poate fi făcută și în baza altui criteriu, al ierarhizării valorilor sociale. În doctrina penală se distinge obiectul juridic generic și obiectul juridic special.

Astfel, *obiectul juridic generic* al infracțiunii analizate îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile. Într-o altă opinie, obiectul juridic generic al infracțiunii de delapidare, îl constituie relațiile sociale de ordin patrimonial ale căror formare, desfășurare și dezvoltare sunt asigurate prin apărarea patrimoniului [8, p. 113].

Obiectul juridic special al delapidării îl formează relațiile sociale privitoare la executarea corectă a atribuțiilor de administrare de către făptuitor a bunurilor ce i-au fost încredințate. Lezând acest obiect, delapidatorul încalcă încrederea pe care i-a acordat-o proprietarului, trecând ilegal bunurile încredințate în sfera sa patrimonială [4, p. 450].

Atunci când prin fapta infracțională sunt lezate deodată două sau mai multe valori sociale, doar cea mai importantă dintre aceste valori determină grupul din care face parte cea infracțiune dintre cele două obiecte de apărare penală, unul este principal, iar altul-secundar, acesta din urmă fiind numit în doctrina penală și adiacent. Așadar, în conformitate cu un criteriu subsidiar de așezare pe categorii a obiectelor infracțiunii - criteriul legăturii cu obiectul generic al infracțiunii - acestea se împart în *obiect juridic principal al infracțiunii* și *obiect juridic secundar (adiacent) al infracțiunii*. [10, p. 126].

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 191 Cod penal, este un obiect juridic multiplu. Aceasta, deoarece în cazul delapidării averii străine, printr-o singură acțiune se aduce atingere mai multor valori sociale speciale și, implicit, relațiilor sociale aferente.

Obiectul juridic principal al acestei infracțiuni, îl constituie nu-

mai acele relații sociale cu caracter patrimonial a căror formare, desfășurare și dezvoltare implică respectarea poziției de fapt a bunurilor care sunt gestionate sau administrate de către făptuitor. Schimbarea ilicită a acestei poziții face ca unitatea să piardă în fapt posesiunea sau detențiunea acestor bunuri [2, p. 54].

Reieșind din faptul că obiectul juridic principal al infracțiunii specificate la art. 191 Cod penal, îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile și ținând seama de prevederile la art. 304 din Codul civil, putem susține că victima delapidării averii străine este posesorul mijlocit, aceasta încredințând bunurile sale în administrarea făptuitorului, care are rolul de posesor nemijlocit [6, p. 660].

Obiectul juridic secundar al delapidării averii străine îl constituie relațiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuțiilor de administrare în privința bunurilor încredințate [6, p. 658].

În fine, delapidarea averii străine după numărul obiectelor infracțiunii, face parte din categoria infracțiunilor cu obiect juridic necomplex, la care obiectul apărării penale este multiplu, deoarece printr-o singură acțiune se aduce atingere mai multor valori sociale speciale și, implicit, relațiilor sociale aferente, diferit de infracțiunile complexe care aduc atingere valorilor sociale printr-un sistem de acțiuni.

Caracterizarea generală a laturii obiective. Existența unei infracțiuni implică o faptă prevăzută de legea penală la care se adaugă și alte condiții, unele de natură să caracterizeze fapta, altele determinându-i gravitatea. Delapidarea, se exprimă în fapta social-periculoasă, care se exprimă prin acțiunea de însușire în folosul său sau al altor persoane a bunurilor încredințate.

Situația premisă la infracțiunea de delapidare, ca fapta să poată fi

săvârșită, cere a fi respectate cumulativ două condiții:

- bunurile, aparțin persoanei juridice publice sau private sau care interesează acest avut să se găsească în posesia sau detențiunea unei asemenea unități patrimoniale;

- o anumită persoană să aibă în atribuții gestionarea de drept sau de fapt sau administrarea bunurilor respective [12, p. 46-47].

Latura obiectivă constă în actele de conduită exterioare ale subiectului și cuprinde un element material, o urmare imediată și o legătură de cauzalitate [2, p. 31].

Potrivit altei opinii, latura obiectivă a delapidării averii străine are următoarea structură: 1) *fapta prejudiciabilă* care constă în acțiunea de însușire legală; 2) *urmările prejudiciabile* sub forma prejudiciului patrimonial efectiv; 3) *legătura de cauzalitate* dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile [6, p. 660].

În cazul delapidării averii străine, fapta prejudiciabilă constă în acțiunea de sustragere. Însă, un anumit specific este condiționat de particularitățile obiectului material al infracțiunii analizate: făptuitorul săvârșește luarea bunurilor ce-i sunt străine, dar care, la moment, se află în detențiunea lui legitimă, el profitând de atribuția de a administra aceste bunuri.

Este adevărat că, în cazul delapidării averii străine, făptuitorul este persoana căreia bunurile i-au fost încredințate în temeiul legii. Însă, ele îi sunt încredințate pentru executarea unor atribuții strict determinate, nu pentru a fi sustrate.

Pentru a săvârși sustragerea și a deveni posesor ilegal, făptuitorul ia bunurile de la persoana care i le-a încredințat. Bineînțeles, luarea se face de la această persoană, nu de la făptuitorul însuși (ceea ce este imposibil), prin aceasta aducându-se atingere poziției bunurilor care aparțin de sfera patrimonială a persoanei care a încredințat bunurile. În cazul dat, prin trecerea în mod

ilicit la pierderi a bunurilor respective, poziția lor în spațiu se poate păstra, dar se schimbă atitudinea făptuitorului față de aceste bunuri, care intervertește (transformă) detențiunea legitimă într-o stăpânire ilegală. Deși, bunurile respective pot continua să se afle în același loc, ele nu mai există pentru persoana care a încredințat bunurile sale, deoarece sunt, de exemplu, trecute prin act la pierderi, fiind ca și cum distruse din cauza inutilității lor. În concluzie, se poate menționa că făptuitorul ia bunurile ce i-au fost încredințate, transformându-se din detentor legitim în pretins proprietar, având intenția de a le poseda pentru sine, nu pentru posesorul mijlocit ce i-a încredințat bunurile [6, p. 661].

În dispoziția incriminatoare a delapidării, elementul material nu este arătat prin termenul de sustragere, ci prin termenul care indică modalitatea de sustragere, ”însușirea, dispunerea sau folosirea ilegală a bunurilor”, aceasta nefiind posibilă fără a fi precedată de o sustragere. Nu are relevanță pentru existența infracțiunii dacă sustragerea s-a efectuat în interesul făptuitorului sau al unei alte persoane.

Însușirea ca modalitate a sustragerii unui bun, constă în scoaterea aceluși bun din posesia sau detențiunea unei persoane juridice și trecerea acestuia în stăpânirea făptuitorului, care poate dispune de el, adică poate să îl consume, să îl utilizeze ori să îl înstrăineze [8, p. 129-130].

Într-o altă sursă, însușirea constă în luarea în stăpânire a unor bunuri, dintre acelea pe care subiectul le administrează sau gestionează. Semnificația literală a cuvântului este: a face al său. Deci, termenul însușire din conținutul infracțiunii de delapidare traduce ideea de a face al său un bun aparținând avutului proprietarului [11, p. 55].

Pentru a fi în prezența unei delapidări prin însușire, este necesar ca bunul să treacă efectiv în stăpânirea făptuitorului. Nu se cere însă

ca făptuitorul să facă vreun act de dispoziție cu privire la acel bun, fiind suficient ca prin acțiunea sa să își fi creat numai această posibilitate [8, p. 130].

În situația în care intenția sustragerii este materializată numai în scriptele unității prin falsificarea acestora, de exemplu, dacă bunul nu a fost trecut de făptuitor efectiv în stăpânirea sa, nu poate fi vorba de delapidare [2, p. 85].

Fapta incriminată la art. 191, Cod penal este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul obține posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune ilegal de bunurile altuia la propria sa dorință.

Un alt element al laturii obiective a delapidării averii străine constă din urmările prejudiciabile sub formă de prejudiciu patrimonial efectiv. Acțiunea de sustragere a unui bun din patrimoniul unei persoane juridice de interes public sau privat, prin însușire, produce ca urmare imediată scoaterea bunului din sfera patrimoniului în care se găsea și deci deposedarea sau lipsirea unității publice sau private de bunul sustras, de posibilitatea de a-l avea și de a-l folosi, ceea ce duce și la producerea unei eventuale pagube unității, constând în valoarea bunului sustras prin însușire [8, p. 133].

Însușirea bunului din avutul proprietarului trebuie să ducă la o urmare vătămătoare care constă într-un rezultat fizic al acțiunii înțreprinse în sensul că proprietarul este lipsit definitiv sau temporar, de bunul respectiv a cărui poziție de fapt a fost schimbată. Pentru ca urmarea prejudiciabilă să aibă eficiență în conținutul infracțiunii de delapidare, trebuie pe plan civil să conducă la pricinuirea unei pagube avutului persoanei juridice sau private, la o diminuare a patrimoniului [2, p. 94]. Totdeauna acțiunea de însușire are drept consecință crearea unei lipse în patrimoniul persoanei fizice sau juridice.

Există delapidare ca urmare a însușirii, când bunul a rămas în patrimoniul aceleiași unități publice sau private, dar a trecut de sub dispoziția unității în dispoziția alteia.

Delapidarea nu este o infracțiune de pericol sau formală, ci este o infracțiune de rezultat ce face parte din categoria infracțiunilor îndreptate împotriva patrimoniului, astfel încât nu este de conceput fără de producere unei pagube. [3, p. 500]. Paguba produsă prin delapidare, la momentul săvârșirii faptei, urmează să depășească 20% din quantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii infracțiunii.

Pentru întregirea laturii obiective a infracțiunii de delapidare este necesar să existe o legătură de cauzalitate între acțiunea de însușire și urmarea imediată, deposedarea unității publice sau private de acel bun. Dacă deposedarea se datorează altei cauze, ca de pildă, pierderea bunului, furtul acestuia, distrugerea lui etc., nu poate exista infracțiunea de delapidare [10, p. 219]. Fapta prejudiciabilă trebuie să fie consecință directă a acțiunii de sustragere.

Particularitățile laturii subiective. Latura subiectivă a delapidării averii străine se exprimă, în vinovăție sub formă de intenție directă. În afară de aceasta, la calificare este obligatorie stabilirea scopului special, a scopului de cupiditate [6, p. 663].

Infracțiunea de delapidare se săvârșește cu intenție, cel mai adesea, intenție directă, dar nu este exclusă nici cea indirectă. Făptuitorul își dă seama de caracterul ilicit al faptei, prevede rezultatul socialmente periculos al acesteia sau uneori numai îl acceptă [8, p. 135].

În caracterizarea intenției se desemnează două elemente care se conjugă între ele, reprezentând fiecare dintre ele câte un act psi-

hic: un act de cunoaștere sau de prevedere și un act de voință [11, p. 80-81].

În ceea ce privește actul de prevedere sau cunoaștere, se arată în genere că infractorul trebuie să-și dea seama de urmările socialmente periculoase ale faptei sale, cu alte cuvinte trebuie să aibă reprezentarea cu anticipație a întregii înlănțuiri a faptelor sale, cu toate atributele obiective ale acestor fapte și a urmărilor pe care ele trebuie să le producă. Infractorul trebuie să-și dea seama că făptuind o anumită activitate materială, concepută de el, această activitate va da naștere unui anumit rezultat. Dacă acest rezultat este acela pe care în conținutul infracțiunii îl găsim cu atributul de socialmente periculos, putem conchide că trăsătura prevederii din latura subiectivă este realizată. Actul de voință arată în genere că infractorul trebuie să voiască, deci să urmărească producerea rezultatului socialmente periculos al faptelor sale, ceea ce presupune că a activat cu scopul ca acest rezultat să se producă (intenția directă) sau, deși nu a voit, deci nu a urmărit producerea rezultatului socialmente periculos, l-a prevăzut și l-a acceptat totuși (*intenția indirectă*) [11, p. 81].

Într-o altă opinie, la fel, se consideră că infracțiunea de delapidare poate fi săvârșită și cu intenție indirectă. Aceasta există când infractorul prevede rezultatul faptei sale și deși nu-l urmărește, acceptă posibilitatea producerii lui [2, p.34].

Considerăm incorecte percepțiile enunțate mai sus referitor la intenția indirectă la săvârșirea infracțiunii de delapidare a averii străine, întrucât fapta prejudiciabilă este săvârșită prin sustragerea bunului din patrimoniul victimei, cauzând astfel, un prejudiciu patrimonial efectiv acesteia, fiind prezent și scopul de cupiditate care indică dorința de a lua ceva din patrimoniul altcuiva și a include

în sfera sa patrimonială, precum și manifestarea prin imprudență a atitudinii psihice la aceste dezederate este practic imposibil. Prin urmare, latura subiectivă se poate exprima doar prin intenție directă.

Scopul urmărit de făptuitor la săvârșirea infracțiunii de delapidare este satisfacerea unui interes personal al său sau a altei persoane. Chiar dacă scopul urmărit nu a fost atins, profitul dorit nu a fost realizat, fapta oricum constituie delapidare. Rezultatul prejudiciabil care trebuie prevăzut constă în scoaterea definitivă a bunului din patrimoniul proprietarului.

Mobilul (motivul) care determină săvârșirea faptei (dorința de îmbogățire, anumite necesități, nevoi, interese, sentimente etc.) este străin conținutului infracțiunii de delapidare. El are importanță pentru individualizarea pedepsei, fiind un indice al gravității infracțiunii [2, p. 35].

Mobilul faptei nu are importanță în realizarea laturii subiective, atâta vreme cât făptuitorul a fost determinat de dorința de a realiza avantaje pe seama patrimoniului încredințat.

Subiectul delapidării averii străine. Potrivit art. 21 alin. (1) Cod penal, "sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani. Pe lângă calitățile generale, subiectul delapidării averii străine trebuie să aibă calitatea specială de persoană căruia i-au fost încredințate bunurile. În sensul art. 191 Cod penal, prin persoană căreia i-au fost încredințate bunurile se înțelege persoana care: 1) fără a avea contact direct cu bunurile aparținând altei persoane, are dreptul de a da dispoziții cu privire la păstrarea, prelucrarea, vânzarea, transportarea sau folosirea de bunuri; 2) vine în contact direct cu bunurile altei persoane, datorită atribuțiilor sale legate de păstrarea, prelucrarea, vânzarea

(livrarea), transportarea sau folosirea bunurilor [6, p. 664].

Considerăm că în prima definiție enunțată mai sus, persoana care nu are contact direct cu bunurile altei persoane, are calitatea de administrator, iar în al 2-lea caz, cel care vine în contact direct cu bunurile, are calitate de gestionar.

Posibilitatea de transmitere, ordinea de transmitere, subiectul care poate transmite bunurile în administrarea altora, toate aceste aspecte sunt reglementate relativ satisfăcător de actele normative în materie. De exemplu: bunurile celui pus sub tutelă se transmit autorității tutelare în baza art. 39, 41, 44 din Codul civil al Republicii Moldova.

Cât privește proprietarul privat, legiuitorul îi propune doar posibile variante de transmitere a bunurilor și de perfectare juridică a acestei transmiteri (de exemplu, amănatarea, arenda, leasingul, mandatul, comisionul, expediția, depozitul, agenția comercială, depozitul bancar etc.). În aceste condiții, este la discreția proprietarului să decidă cui să-i transmită bunurile sale și în ce manieră să perfecteze această transmitere, astfel încât să obțină efectul maxim.

Cazurile când administrarea bunurilor intră în obligațiile de muncă ale proprietarului sau ale unor terțe persoane sunt supuse reglementării normelor dreptului muncii. Cele mai largi prerogative de administrarea bunurilor sunt acordate conducătorilor de organizații. Un cerc mai restrâns de drepturi și obligații se atribuie persoanelor responsabile material, care nu au calitatea de persoane cu funcție de răspundere, nici calitatea de persoane care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale. Astfel, conform lit. c) alin. (1) art. 338 din Codul muncii, salariatul poartă răspundere materială în mărimea deplină a prejudiciului cauzat din vina lui angajatorului, în cazul

când prejudiciul a fost cauzat în urma acțiunilor sale culpabile intenționate, stabilite prin hotărâre judecătorească.

Infrațiunea de delapidare nu poate fi comisă decât de către o persoană care are calitatea de funcționar sau administrator (al unei bănci) și care, în această calitate gestionează sau administrează bunuri. Prin urmare, delapidarea este o infracțiune proprie, cu subiect calificat care trebuie să aibă o dublă calitate: cea de funcționar sau cea de gestionar ori administrator (al unei bănci). Cele două calități trebuie să fie îndeplinite în mod cumulativ, deoarece absența uneia dintre ele duce la inexistența infracțiunii de delapidare. În acest sens, menționăm că un funcționar care a contribuit prin activități directe și nemijlocite la sustragerea unor bunuri fără a avea calitatea de gestionar sau administrator, alături de o persoană care îndeplinește aceste condiții, nu va fi considerat coautor al infracțiunii de delapidare, ci complice [7, p. 376].

Gestionarul vine în contact direct și material cu bunurile datorită atribuțiilor legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor, pe când administratorul are numai un contact virtual juridic, cu bunurile pe care le administrează concretizat în actele de dispoziție pe care le ia cu privire la acestea [7, p. 379]. Delapidarea nu presupune deci, în mod obligatoriu, un contact direct, nemijlocit, material cu bunurile administrate, care este atributul exclusiv al gestionării, ci numai posesia juridică a acestora, deoarece se poate ajunge să se sustragă sau să se înstrăineze un bun și printr-o dispoziție privind mișcarea bunurilor.

Ca orice altă infracțiune, delapidarea averii străine, are un *subiect activ* adică, făptuitorul și un *subiect pasiv*, adică persoana vătămată.

Subiectul activ (autorul) al delapidării poate fi o persoană cu o

anumită calitate, administrator sau gestionar al bunurilor.

Infrațiunea de delapidare se poate comite de o singură persoană, cât și în participație, în oricare formă a acesteia. Pentru coautorat se cere ca toți participanții să aibă calitatea specială de administratori sau gestionari. S-a statuat că dacă ambii administratori s-au înțeles să sustragă bunuri din gestiunea comună, ei vor răspunde pentru coautorat la delapidarea averii străine, indiferent de modul cum a acționat fiecare.

Întrucât calitatea specială la infrațiunea de delapidare este cerută numai autorului (coautorilor), instigator sau complice poate fi orice persoană.

În fine, *subiectul pasiv* al infracțiunii de delapidare a averii străine, nu poate fi decât o persoană juridică, organul, instituția publică în cadrul căreia exercită activitatea funcționarul care a comis acțiunea de însușire a bunului ce formează obiectul material al infracțiunii [8, p. 128].

Există pluralitate de subiecți pasivi când prin aceeași faptă de delapidare au fost sustrate bunuri aparținând mai multor unități publice sau private sau când asupra acestor bunuri concură drepturile patrimoniale ale mai multor astfel de unități [2, p. 30].

Concluzii: Delapidarea averii străine este o infracțiune contra patrimoniului dificil de descoperit datorită calității speciale ale subiectului infracțiunii, ceea ce-i sporește gradul de pericol social. La săvârșirea delapidării averii străine, făptuitorul nu-și încalcă doar obligația de a nu aduce nicio atingere patrimoniului altuia, dar și obligația specială pe care o are în această privință, tocmai datorită posturii sale de administrator al acelui patrimoniu.

Totodată, odată cu modificarea dispoziției prin articolului 191 Cod penal prin Legea nr. 179 din 26 iulie 2018, denumirea articulu-

lui ”*delapidarea averii străine*” urma să fie modificată în ”*delapidarea*”, exact ca în legislația română, de unde au fost ”împrumutate” și modificările actuale cu mici excepții, deoarece se creează impresia că poate fi delapidată și propria avere, ceea ce este imposibil.

Referințe bibliografice

1. Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Barbu C. Delapidarea și furtul din avutul obștesc. București:Editura Științifică, 1973. 172 p.
3. Basarab M., Pașca V., Mateuț G. Codul penal comentat. Vol. II. Partea specială. București: Hamangiu, 2008. 1168 p.
4. Brînză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. Monografie. Chișinău, 2005. 675p.
5. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. 2. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 804 p.
6. Brînză S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. 2. Chișinău, 2011. 1322 p.
7. Dobrinoiu V. Drept penal. Partea specială. Teorie și practică judiciară. Vol. 1. București: Lumina Lex, 2002. 399 p.
8. Mirel D. Infracțiuni economico-financiare prevăzute în Codul penal. Comentarii Practice. București: Hamangiu, 2012. 456 p.
9. Nistoreanu Gh., Boroi A., Molnar I., Dobrinoiu V. Drept penal. Partea specială. București: Europa Nova, 1996. 703 p.
10. Nistoreanu Gh., Boroi A. Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a. București: All Beck 2002. 586 p.
11. Pavel D. Infrațiunea de delapidare. București: Editura Științifică, 1959. 150 p.
12. Vizitiu Gh. Delapidarea. București: Lumina Lex, 2001. 96 p.
13. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale des-

pre sustragerea bunurilor nr.23 din 28.06.2004.

DATE DESPRE AUTOR:

Dumitru BARBUȚA,
Master în drept, Absolvent al Institutului Național al Justiției, candidat la funcția de procuror.
e-mail:
dumitru.barbuța89@gmail.com
tel. 079884170
About author:

Dumitru BARBUȚA,
Master in Law, graduate of National Institute of Justice, candidate for prosecutor.
e-mail:
dumitru.barbuța89@gmail.com
tel. 079884170

CZU 343.621

CONSIDERAȚIUNI GENERALE PRIVIND PERSONALITATEA VICTIMELOR INFRAȚIUNII DE PROVOCARE ILEGALĂ A AVORTULUI

Alexandru CICALA,

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

REZUMAT

În acest articol sunt analizate tipurile și trăsăturile principale ale personalității victimelor infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Importanța cercetării rezultă din faptul că, în cazul infracțiunii de provocare ilegală a avortului, victima are un rol deosebit și activ în declanșarea acestui tip de infracțiune și instigator conștient al infracțiunii, manifestat prin inițiativa de întrerupere a cursului sarcinii, fiind într-un fel catalizatorul mecanismului actului infracțional.

Cuvinte-cheie: personalitatea victimei, avort criminal, provocare ilegală a avortului, victime active, instigator conștient, victimă specială etc.

GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING THE VICTIM'S PERSONALITY OF THE OFFENSE OF ILLEGAL ABORTION

SUMMARY

In this article are analyzed the main types and features of the victim's personality of the offense of offending an abortion. The importance of research results from the fact that in the case of an offense of illegal abortion the victim has a special and active role in triggering this type of offense and conscientious instigator of the offense manifested through the initiation of the interruption of the pregnancy and in some way the mechanism of the mechanism criminal offense.

Keywords: victim's personality, criminal abortion, illegal abortion challenge, active victims, conscious instigator, special victim, etc.

Introducere. Personalitatea reprezintă un sistem de dispoziții sau trăsături persistente și organizate care determină ființa umană să reacționeze în maniere specifice față de ambiant. În același timp, personalitatea este un activist al dezvoltării sociale, un individ conștient, care ocupă o anumită situație în societate și îndeplinește un anumit rol social. Prin urmare, personalitatea reprezintă un sistem biopsihosociocultural.

În noțiunea de „om” se include o unitate indispensabilă de părți ale creaturii sale, sociale și biologice. Pe când în noțiunea de „personalitate” sunt fixate numai semnele specifice sociale. Personalitatea – este fața socială a omului, ceea ce el a devenit în procesul dezvoltării sociale, formarea și activitatea sa în societate. În cazul utilizării noțiunii de „personalitate a infractorului” sau „personalitate a victimei” trebuie de luat în considerație anume caracteristicile sociale ale omului.

Nu există infracțiune fără victimă și infractor. Infracțiunea, ca act

de conduită ilicit interzis de legea penală, implică în mod obligatoriu doi actori, pe de o parte, infractorul, adică cel care comite răul și, pe de altă parte, victima, adică persoană sau grupul de persoane care suportă răul pe care îl produce făptuitorul.

Criminologia încearcă să releve trăsăturile psiho-sociale și particularitățile de comportament, care supun persoana unui risc sporit de a deveni victimă a unei crime, în ideea de a preveni săvârșirea unor crime și a proteja eventualele victime, modificând aceste proprietăți [1, p.99].

Noțiunea de victimă cunoaște o abordare multiaspectuală în literatura de specialitate. Fără a ne referi la aspecte de concept, ne solidarizăm cu opinia autorului G. Gladchii, potrivit căruia important pentru subiectul vizat nu este atât valoarea semantică a cuvântului „victmă”, cât conținutul social al acestei noțiuni, rolul și locul victimei în sistemul relațiilor sociale; numai o ființă dezvoltată, înzestra-

tă cu rațiune, sentimente, emoții este în stare a percepe ca personal nu numai prejudiciul cauzat deja, dar și cel posibil, de a-i da o apreciere cuvenită daunei și, în funcție de aceasta, de a-și schimba comportamentul [2, p.51].

Rezultate și discuții În cazul infracțiunii de provocare ilegală a avortului victima are un rol deosebit în declanșarea actului infracțional, fiind într-un fel catalizatorul mecanismului actului infracțional. Înainte de a trece la caracterizarea trăsăturilor aferente victimei avorturilor criminale vom aborda anumite criterii de clasificare a victimelor infracțiunii în funcție de gradul de vinovăție a acestora și de gradul de implicare în derularea actului infracțional.

În funcție de rolul pe care îl au în mecanismul infracțiunii, autorul rus D. Rivman propune următoarea clasificare a victimelor:

1) victime agresive, comportamentul cărora se manifestă prin atac asupra victimizatorului sau asupra altor persoane (violatorii agresivi)

sau prin alte forme ale agresiunii: insultă, calomnie, bațjocură etc.;

2) victime active, comportamentul cărora nu se manifestă prin atac sau imbold sub forma contactului de conflict, dar cauzarea de prejudiciu acestora se realizează prin contribuția activă a viitoarelor victime: instigatori conștienți, imprudenți, persoane care primesc pagube intenționat și din imprudență;

3) victime cu inițiativă, comportamentul cărora este pozitiv, dar care poate fi periculos pentru ele înseși; persoane cu inițiativă după funcția deținută (exercitată), după statutul social, situația în care se află;

4) victime pasive, care nu opun rezistență agresorului din diferite motive: obiectiv nu sunt capabile de a se opune (permanent sau temporar), obiectiv sunt capabile de a opune rezistență;

5) victime necritice, pentru care este caracteristic imprudența, impreviziunea, incapacitatea de a aprecia adecvat situația de viață: persoane care au, de regulă, nivelul redus de studii, vârstă minoră, vârstă înaintată, persoane bolnave, inclusiv psihic bolnave, fără a se caracteriza prin particularități concurate evidente;

6) victime neutre, comportamentul cărora n-a provocat acțiuni criminale și nici n-a contribuit la derularea lor, în măsura în care aceasta ar fi deprins victima [3, p.176].

Autorul rus S. Lobov evidențiază anumite particularități ce caracterizează personalitatea victimelor avorturilor criminale. Tipul victimelor este activ (insigator conștient). Vârsta între 18-40 ani (cele mai multe până la 30 ani), cu studii primare și nivelul cultural scăzut, sunt necăsătorite sau divorțate, denotă un comportament imoral, fapt pentru care acceptă ușor relațiile intime ocazionale. Duc o lipsă vădită de educația medicală și acceptă cu ușurință posibilitatea

de a provoca întreruperea cursului sarcinii în afara instituțiilor spitalicești. Din această cauză nu cunosc sau nu conștientizează posibilitatea survenirii consecințelor grave pentru sănătate, în caz de întrerupere a sarcinii în condiții de ilegalitate. Sunt lipsite totalmente de simțul autocritic. Sunt consumatoare de băuturi alcoolice. Lipsa educației medicale duce la decizia alegerii unei căi ilegale de avortare. Motivele de avortare sunt: nedorința de a avea copii, frica de a face publică sarcina etc [4, p.125].

O varietate a acestui tip sunt femeile care posedă aceleași trăsături de personalitate, doar că se caracterizează printr-un nivel educativ și cultural mai înalt. Sunt mai informate în ceea ce privește domeniul medicinei, fapt pentru care pot înțelege eventualele urmări și complicații ce pot surveni în rezultatul avortului criminal, însă speră la un rezultat pozitiv. Sunt gata de a risca, ignorând, riscurile recurgerii la un avort criminal [4, p.147].

Un alt tip de victime active ale avorturilor criminale este particularizat de autoarea V. Râbaliskaia (instigator conștient). Au vârsta de 18-40 ani, prevalează studiile medii incomplete, primare, nivelul cultural mediu, căsătorite, deseori au copii, se caracterizează relativ pozitiv din punct de vedere al moralității. Din punct de vedere psihic sunt dezechilibrate, percep greu dificultățile materiale sau cele casnice, frecvent intră în certuri cu soții, este prezent riscul abandonării de către soț a familiei. Se caracterizează printr-un analfabetism sporit ridicat, despre posibilitatea întreruperii sarcinii în condiții spitalicești nici nu se gândesc. Sunt lipsite de simțul criticii, nu conștientizează urmările care pot surveni în urma întreruperii sarcinii prin metode avortive ilegale. În căutarea posibilităților de a face un avort ilegal dau dovadă de inițiativă și insistență. Nivelul conștiinței juridice este scăzut, astfel că despre posibilita-

tea survenirii răspunderea penală a celui care provoacă avortul nu se gândesc. Atitudinea față de băuturile alcoolice, de regulă, este negativă. Motivele care prevalează în luarea deciziei sunt: nedorința de a avea copil, condițiile casnice dificile, insistența soțului etc [5, p.132].

În afară de aceste tipuri principale, există și tipuri mixte. De exemplu, din această categorie fac parte femeile care au o relație neoficială, dar stabilă din punct de vedere moral, sunt destul de reținute, însă se pomenesc într-o situație de imposibilitate de a oficializa relația și astfel, nașterea copilului le va îngreuna viața pe viitor și, respectiv, nu vor face față problemelor financiare care pot surveni pentru întreținerea unui copil. De asemenea, aceste femei resimt și frica acțiunilor de blamare din partea societății. Din acest tip face parte și femeia de la care a plecat soțul (concubinul), abandonând-o în termen de sarcină avansat care conform actelor normative și legislative este interzis de a întrerupe.

Comun însă pentru toate categoriile și subcategoriile este calificativul de **victime active**, care în același timp sunt instigatoare conștiente la comiterea actului infracțional din dorința de a se izbăvi de sarcina nedorită. Prin urmare, atitudinea activă în declanșarea actului infracțional și instigarea conștientă este un liant important care unește aceste tipuri de victime.

Pe acest segment de gândire se înscrie și opinia autorului rus G. Ceceli, potrivit căruia comportarea victimei are o influență determinantă asupra vinovăției persoanei care realizează manopere avortive ilegale [6, p.24-25].

Rolul activ și conștient al victimei este scos în evidență și de către autorul D. Rivman [3, p.176].

În lumina celor sus menționate, putem constata că în cadrul infracțiunii de provocare ilegală a avortului (art. 159 C.pen. al R. Moldova), victima este una specială, având un

rol determinant în mecanismul de declanșare a actului infracțional.

În acest context putem conchide că victima avortului ilegal se caracterizează prin următoarele trăsături definitorii:

- **poate fi doar o femeie însărcinată;**

- **își acordă consimțământul ca în privința ei să fie comisă infracțiunea sub forma întreruperii ilegale a cursului sarcinii în condiții de ilegalitate;**

- **victima are mereu un rol activ în declanșarea actului criminal în calitatea sa de instigator conștient al infracțiunii, manifestat prin inițiativa de întrerupere a sarcinii.**

Plecând de la aceste rațiuni, de loc neglijabile, criminologul rus A. Șur menționează că în cazul avortului criminal nu există o daună clară și directă cauzată de către o persoană altelea. Dimpotrivă, acțiunea infracțională constă din oferirea de către o persoană celeilalte a ceva foarte mult dorit de către ultima [7, p.267-268].

Același autor mai arată că în fața instanțelor de judecată ajung numai acele cauze penale în care femeia decedează sau este internată în instituții spitalicești din cauza complicațiilor. Femeile nu se consideră infractori, chiar dacă legea penală a unor state le cercetează în această calitate. Vizita la medic pentru aceste femei este înjositoare, îndeosebi din necesitatea ascunderii sarcinii. Aceste femei nu doar că își manifestă consimțământul ca sarcina să le fie întreruptă, ele rămân recunoscătoare medicilor, care le-au întrerupt sarcina în asemenea condiții [7, p.276-277].

Cercetarea cazurilor de întrerupere a sarcinilor în condiții de ilegalitate au arătat că practic toate infracțiunile de acest gen se comit la inițiativa directă a victimelor. În cazuri de excepție fapta poate fi declanșată la inițiativa rudelor apropiate ale acesteia.

Potrivit investigațiilor întreprin-

se de autorul L. Lazanovici, limita de vârstă a victimelor avorturilor criminale este creionată după cum urmează: până la 15 ani – 4,2%; 15-18 ani – 16,3%; 19-25 ani – 34%; 26-30 ani – 25,5%; 31 ani și mai mult – 20% [8, p.158].

Studiind semnele victimelor avorturilor criminale din R. Moldova în funcție de vârstă, putem constata că în 44% victimele au vârsta de până la 18 ani, iar 56% vârsta de după 18 ani.

Punând în aplicare un alt criteriu, precum ar fi nivelul de educație al victimelor avorturilor criminale înregistrate în R. Moldova, putem constata că acesta nu este unul înalt și se înfățișează după cum urmează: victimele cu studii superioare și superioare nefinisate constituie 7,7%; cu studii medii – 30,8%; cu studii medii incomplete – 46,1%; cu studii primare – 14,4%.

Coefficientul înalt al victimelor fără studii superioare reprezintă o circumstanță deosebit de importantă pentru prezentul studiu. Acest lucru denotă faptul că victimele, din lipsa de informare și din necunoștință de cauză, nu au abilitatea de a alege o altă variantă de a se izbăvi de sarcina nedorită, preferând calea întreruperii ilegale a sarcinii. Neputința de a estima urmările posibile ce pot fi provocate manoperele abortive ilegale, este legată de nivelul de educație și cultural scăzut al femeii.

Aceasta însă nu înseamnă că toate femeile cu un orizont îngust de cunoaștere, un nivel educațional și cultural scăzut, nu înțeleg pericolul la care se expun prin recurgerea la manopere abortive realizate de către persoane necalificate, cu atât mai mult atunci când asemenea manopere se realizează în afara instituțiilor medicale nespecializate. În aceste cazuri, motivele comportării victimelor trebuie de căutat în alte circumstanțe, care pot fi diferite – caracteristicile personale, situația de viață nefavorabilă.

În acest sens este relevantă opi-

nia autorului S. Lobov, potrivit căruia pentru majoritatea victimelor avortului ilegal sunt specifice următoarele caracteristici: amoralitatea, dezmaț sexual, înclinare către relații intime ocazionale, analfabetism medical, cunoașterea scăzută a drepturilor, nedorința de a înțelege că prin acțiunile sale pune în pericol pe cei ce provoacă avortul ilegal. Aproape pentru toate victimele este caracteristic lipsa spiritului de critică [4, p.125].

Autorul rus L. Lazanovici conchide că printre victime femeile căsătorite constituie 45,2%, inclusiv cu copii – 26,1%; singurate – 54,8%, inclusiv cu copii – 4,2%. Din numărul total dintre femeile care recurg la manopere abortive, 45,2% au rămas însărcinate în urma relațiilor sexuale ocazionale, inclusiv femei căsătorite ce au dat dovadă de infidelitate – 1,4% [8, p.159].

Aceste date denotă faptul că printre cele mai răspândite motive de comitere a avortului ilegal îl constituie necesitatea de a ascunde sarcina, rușinea că femeia nu-și dorește un copil și îi suprimă viața chiar până la naștere. Desigur că acestea nu sunt unicele motive ce impun femeia de a merge la un asemenea risc pentru viața și sănătatea sa. Sunt și alte motive care trebuie de luat în considerație la caracterizarea conceptului (condițiile de trai grele, asigurarea materială rea și altele).

Unul dintre motivele de bază ce determină o femeie de a se adresa la o persoană ce practică provocarea avorturilor ilegale îl constituie frica de a se afla despre sarcină. Victima se teme că despre sarcină va afla soțul, părinții, cunoscuții, colegii de serviciu. Mai des acest motiv persistă în cazul relațiilor sexuale ocazionale sau în cazul infidelității.

Autorul rus S. Mihailincenko precizează că pentru 16,4% din victime motivul avortării ilegale este adresarea prea târzie la medic

și imposibilitatea de a ajunge imediat la spital. Pentru 1,3% din victime motivul a fost riscul de a pierde lucrul sau alte avantaje.

Deseori adresarea la o persoană care provoacă avorturi ilegale se explică prin teama de a simți sau resimți durerea fizică provocată de intervenții chirurgicale de întrerupere a sarcinii în condiții de spitalizare. La unele victime această frică este rezultatul propriei experiențe, iar la altele – din experiența trăită de persoane apropiate [9, p.87].

Un alt motiv ce duce la avort ilegal este teama de primi un refuz de întrerupere a sarcinii de către medic fie din cauza termenului avansat al sarcinii, fie din cauza prezenței unor contraindicații medicinale.

Marea majoritate a victimelor nu se adresează la spital din cauza ignoranței medicale. În așa fel, motivele principale care au impus femeile la avort ilegal, ignorând operațiile în condiții de spital sunt diferite: condiții de viață grele ce le-au determinat să facă această alegere, trăsăturile de comportament și personalitate negativă. Aceste femei recurg numai la avort ilegal, ce prezintă una dintre pozițiile lor de viață. Pe de o parte este prezentă necesitatea de a ascunde urmările vieții sexuale ocazionale, pe de alta parte – manifestarea sistematică a ignoranței medicale.

Sunt atestate multiple femei care pentru a-și întrerupe sarcina recidivează în apelarea la persoane necalificate. Astfel, 8,2% dintre victime au recurs la avort ilegal de trei ori, 12,3% – de două ori și 20,5% dintre victime s-au expus la astfel de operație de mai multe ori. Pe unele din ele nu le-a oprit nici faptul că cunoșteau cu certitudine că în rezultatul provocării avorturilor în afara instituțiilor medicale li se pot cauza anumite complicații de sănătate. Dintre totalul de 35,6% de victime care au ajuns la spital după avort ilegal, 6,8% s-au

expus avortului ilegal de mai multe ori [8, p.161].

Victima manifestă un interes activ în căutarea și în convingerea unei persoane care ar fi aptă de a provoca un avort în afara instituțiilor medicale. Prin urmare are loc provocarea infractorului de către victimă, chiar cu riscul ca ultimul să-i cauzeze primei o daună sănătății.

Urmează a fi delimitate două metode prin care potențialul infractor este căutat și convins de către victimă. Prima metodă – acționarea directă, a doua metodă – prin intermediar. Deoarece este vorba de provocare la comiterea infracțiunii, este important de estimat obiectiv intensitatea acțiunilor de convingere și efectele ei.

De cele mai multe ori victima sau persoana care acționează în interesele ei, nu face eforturi deosebite pentru a convinge infractorul să-i întrerupă sarcina. Astfel de situații sunt prezente atunci când infractorul a mai provocat anterior avorturi ilegale altor persoane, a primit recompense bănești sau urmărește un anumit interes în comiterea acestei infracțiuni. Nu este exclus ca făptuitorul să acționeze din milă sau din alte sentimente resimțite față de femeia care s-a pomenit în primejdie sau față de persoanele care intervin pentru ea. Comportarea victimei este evidentă în toate cazurile, însă aspectul negativ al comportării ei se conturează în acel caz, când infractorul pentru prima dată este convins să comită o astfel de infracțiune.

De multe ori victimele, după intervențiile suportate îl recomandă pe infractor altor femei care se află în situații similare. În asemenea situații s-au aflat circa 17,9% dintre victime care, la rândul lor, l-au recomandat pe făptuitor altor femei solicitante de a li se întrerupe sarcina [9, p.86].

Approape toate victimele avortului ilegal nu se consideră victime, iar pe persoana care le-a provocat

întreruperea sarcinii, chiar dacă a și survenit o daună sănătății – infractor. Atitudinea pozitivă a victimei față de infracțiune rezultă și din faptul că aceasta apare nu numai în calitate de instigator, dar, și de multe ori, în calitate de complice, procurând instrumente necesare pentru provocarea avortului și preparate medicale. Sunt cazuri în care victimele au acordat și încăperi pentru efectuarea operației de întrerupere a sarcinii.

În concluzie, se poate menționa că în toate cazurile de provocare ilegală a avortului, comportarea activă a victimei este un component criminologic necesar, dar și distinctiv de alte modele infracționale. Gradul de influență poate fi diferit: de la rugămintele intense până la o simplă aluzie, de la apelul la sentimentul de milă până la oferirea directă de bani. În orice caz, aceasta este o condiție premisă fără de care infracțiunea de provocare ilegală a avortului nu ar fi fost comisă.

Referințe bibliografice

1. Bejan O. Dictionar de criminologie. Chișinău: Ed. Ericon SRL, 2009, 129 p.
2. Gladchii Gh. Victimologie, Chișinău, Ed. Tipogr. Acad. „Ștefan cel Mare” a MAI, 2013, 294 p.
3. Ривман Д.В. Криминальная виктимология. Санкт-Петербург: Ed:Питер, 2002. 305 с.
4. Лобов С. А. Криминальная виктимология: Лекция / Под ред. Г. М. Меретукова. – Краснодар: КЮИ МВД России, 1998, 232 с.
5. Рыбальская В. Я., О виктимологическом направлении профилактики преступности несовершеннолетних//Виктимология и профилактика преступлений, Иркутск: ИГУ, 1979. 189 с.
6. Чечель Г.И. Уголовно-правовые и криминалогические проблемы борьбы с преступлениями против личности: Автореферат ... дис. док. юрид. наук. - Саратов, 1995, 206 с.

7. Шур Э. М. Наше преступное общество. – Москва: Ed: Прогресс, 1977, 326 с.

8. Лазанович Л.А. Незаконное производство аборта: уголовно-правовой и криминологический анализ: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2004, 189 с.

9. Михайличенко С.И. Предупреждение незаконного производства аборта: уголовно-правовой и криминологический аспекты: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2013, 154 с.

Alexandru CICALA,
doctorand, Academia
„Ștefan cel Mare” a MAI
alexandru_cicala@mail.ru
tel. 078307773

Alexandru CICALA,
PhD., student, Academy
“Ștefan cel Mare” of MAI
alexandru_cicala@mail.ru
tel. 078307773

CZU 343.326

TERORISMUL INTERNAȚIONAL – FACTOR DE RISC ÎN ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Igor SOROCEANU,

student al anului IV, Facultatea de DREPT, Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al RM

REZUMAT

Terorismul internațional nu este o gestație simplă, deoarece formele, etapele și metodele manifestărilor teroriste au cunoscut o perioadă de schimbări esențiale de-a lungul timpului. Unii cercetători ai contemporaneității, reiterează, că terorismul este o pregătire și o tentativă de a folosi violența în scopul provocării unui haos și a dezorganizării statale, aplicată printr-o represiune cu încălcarea drepturilor, libertăților fundamentale și intereselor legitime ale cetățeanului în scopul de a stabili în societate o stare de dezastru și insecuritate prin eliminarea progresului normal al vieții politice de sub influența oricăror legi existente într-un stat.

Cuvinte-cheie: răpire, acte de violență, grup organizat, lichidarea adversarului, lovitură de stat, evenimente periculoase, distrugerea edificiilor, tratate internaționale de aplanare a conflictelor, etc.

INTERNATIONAL TERRORISM - A RISK FACTOR FOR NATIONAL SECURITY

SUMMARY

International terrorism is not a simple gestation, because the forms, stages and methods of terrorist manifestations have experienced a period of essential change over time. Some scholars of modernity reiterate that terrorism is a preparation and an attempt to use violence, to provoke chaos and state disorganization, enforced by repression in violation of the citizen's rights, fundamental freedoms and legitimate interests in order to establish a state of disaster and insecurity in society by eliminating the normal progress of political life under the influence of any existing laws in a state.

Keywords: abduction, acts of violence, organized group, liquidation of the opponent, coup d'état, dangerous events, destruction of buildings, international conflict settlement treaties, etc.

*A gândi strategic înseamnă să
ai capacitatea de a gândi ceea
ce este de negândit.*

Herman Kahn

Introducere. La etapa actuală, nu există nicio persoană care să nu cunoască cel mai groaznic termen al societății, care lasă numeroase consecințe înspăimântătoare asupra fiecăruia dintre noi – *terorismul*, privit ca constituent de rang internațional. Conceptul de „terorism internațional” este unul ambiguu, reprezentat prin pericolul aplicării violenței organizate care atentează la ordinea

de drept, îndreptat împotriva unei puteri organizaționale sau structuri statale, având drept scop de a elimina un oponent politic sau de a obține unele avantaje și scopuri ilegale la nivel internațional pe calea înfricoșării unei populații prin acte de violență. Necătând la faptul că acest element distrugător își are rădăcinile din cele mai vechi timpuri, unde și-a pus bazele înființării și a cunoscut o

perioadă de succes, acesta rămâne și astăzi să fie o preocupare permanentă a întregii omeniri. De asemenea, termenul dat poate fi interpretat ca o violență premeditată cu motivație politică îndreptată asupra inocenților sau ca un atac cu motivație politică asupra tendințelor necombatante care are drept scop de-a distruge un anumit obiect sau lichidarea adversarului. Primul document internațional care prevedea și definea conceptul dat, a fost Convenția pentru prevenirea și pedepsirea terorismului, unde la art.1 actul de terorism fiind definit ca „o infracțiune îndreptată împotriva unui stat și care intenționează sau urmărește să creeze o stare de teroare în mintea unei anumite persoane, a unui grup de persoane sau a publicului” [1, art. 1]. Elaborarea acestei Convenții, a avut ca obiectiv primordial crearea unei idei generalizatoare privind impactul terorismului internațional asupra securității naționale împotriva fiecărui stat membru al Ligii Națiunii, reiterând faptul că răspândirea actului dat poate pune în pericol pacea mondială, iar statele o dată ce au ratificat Convenția sunt obligate să implementeze măsuri serioase și ferme pentru contracararea acestui tip de criminalitate.

Conținut de bază. Adepții terorismului folosesc diverse metode și mijloace în vederea asupririi maselor, răspândirii panicii în rândul oamenilor și pentru a paraliza întreaga ordine de drept. Fiind cea mai pătrunzătoare formă de violență a contemporaneității, terorismul internațional creează *celele* sau *puncte forte* în majoritatea statelor lumii, care au drept scop comunicarea rapidă între membrii grupărilor, precum și răspândirea violenței, panicii și terorii pe întreg teritoriul țării. Autoarea română Raluca-Ioana Mocanu preciza că „terorismul este o strategie prin care mai multe persoane, constitu-

ite într-o grupare sau organizație, folosesc forme diferite de violență sau amenințare cu violența, în realizarea unor pretenții cu caracter ideologic, acționând în mod direct pentru slăbirea puterii în stat, ori în mod indirect, prin intimidarea gravă a populației pentru a constrânge autoritățile ca pe această cale să li se satisfacă pretențiile” [7, p. 27]. Ca urmare a ideii de mai sus, putem să reținem că nicio societate în timpul de față nu este ocolită de fenomenul terorismului, de consecințele și de implicațiile acestuia.

O abordare juridică de combatere a fenomenului de terorism este prevăzută și în Carta ONU, iar în literatura de specialitate este strict menționat o idee comună a tuturor statelor membre la Cartă, care trebuie să se bazeze pe „...respectarea principiului *aut laedere aut punire* care constă în obligația alternativă a statului pe teritoriul căruia se găsește persoana acuzată de terorism, ca, la cererea de extrădare a statului victimă, să răspundă prin extrădarea persoanei în cauză sau prin urmărirea și judecarea ei de către instanțele competente din statul solicitat. S-a instituit astfel în sarcina statelor obligația ca activitățile infracționale de natură teroristă să-și găsească reglementarea juridică și, implicit, sancționarea în legea internă” [5, p. 256].

Terorismul internațional reprezintă o infracțiune *sui generis* îndreptată împotriva securității unui stat, iar populația acestuia este cea asupra căreia se produce impactul direct al atacurilor teroriste, care „... presupune o combinație de culegere de informații, obținere de fonduri prin diverse rețele de trafic și punerea la punct a atacurilor propriu-zise” [11, p. 152]. Adică, acest flagel înfățișează un tip special de infracțiune, manifestată sub diverse forme, precum ar fi: lovituri de stat, incursiuni, incen-

dieri, luare de ostatici, răpiri, folosirea armelor de nimicire în masă, armelor false, provocarea unei stări de teamă care poate duce la înspăimântarea și tulburarea ordinii sociale în societate, sabotajul căilor de comunicații, raiduri, asasinatelor, lansările de bombe, capturări, atacurile armate, distrugerile edificiilor publice sau prin unele elemente de extraneitate. Aceste forme de manifestare a terorismului, duc la apariția unor noi cauze periculoase și lăuntrice de izbucnire a acestor groaznice evenimente. În această ordine de idei, putem specifica că terorismul ia amploare prin desfășurarea unor acțiuni antiteroriste, efectuate de către unitățile militare prin aplicarea violenței. În opinia ex-prim-vice ministrului Apărării, Ion Coropcean, aceste acțiuni sunt grupate în trei etape ce pot fi caracterizate în felul următor:

„Etapa I: observarea, cercetarea și supravegherea zonei, pentru obținerea de date și informații; expunerea forței prin executarea unor acțiuni militare asociate (deplasare, staționare, regrupare) cu subunități de infanterie; cercetarea cu transportoare blindate, mașini de luptă ale infanteriei etc.; desfășurarea unor aplicații tactice cu folosirea muniției de manevră în zonă sau în apropierea acesteia. **Etapa a II-a:** apărarea (pregătirea rapidă) pentru blocarea terestră a localității sau a zonei; interzicerea aprovizionărilor sau realizărilor joncțiunilor cu alte forțe; paza unor obiective militare și civile.

Etapa a III-a: ofensiva (din contact) pentru neutralizarea și capturarea forțelor inamice; deblocarea localităților și instituțiilor social-economice; restabilirea ordinii constituționale” [4, p. 8-9].

Printre cele mai răspândite cauze pot fi concepțiile religioase existente în societate, ideologia naționalist-șovinistă care promovează discriminarea rasială și

etnică, precum și unele afirmații ultranaționaliste răspândite în mediul criminal. Sfera categoriei de extraneitate exclude activitatea teroristă care urmărește afacerile interne ale statelor și implică existența trăsăturii internaționale. Explicit fiind faptul dat, terorismul internațional manifestat prin extraneitate, prevede că o altă țară decât aceea în care, sau împotriva căreia, s-a comis actul trebuie să fie în cauză, direct sau indirect. Sub acest aspect am putea spune că există caracter internațional, această acțiune se manifestă când un act de terorism are rezultate în altă țară sau autorul primește sprijin dintr-o țară străină decât aceea pe teritoriul căreia a săvârșit actul. În acest cadru juridic, caracterul internațional al actului de terorism prinde amploare din momentul în care actul își are originea sau își produce consecințele într-o altă țară, sau primește sprijin de acolo. Actele de terorism internațional reprezintă o preocupare permanentă a întregii omeniri care sunt adesea, pregătite într-un teritoriu decât acela unde infracțiunea trebuie să fie executată sau să-și producă efectele. În anumite cazuri, activitățile criminale depuse în vederea săvârșirii infracțiunii teroriste se manifestă sau se prelungească pe teritoriul mai multor state, fapt care impulsionează caracterul internațional al infracțiunilor susmenționate.

În ipostaza de proliferare a acestui factor destabilizator al securității naționale, care este în cele mai dese cazuri sponsorizat de către un stat cointeresat, terorismul internațional poate fi adesea asociat cu conceptul de „crimă internațională”. Această legătură existentă între *terorism* și *crimă*, uneori este atât de strânsă, încât în cele mai dese cazuri de teroare întâlnite, este foarte dificil de-a identifica limita dintre terorism și crimă. Acest lucru se datorează

anume faptului că, frecvent, se întâmplă ca aceeași organizație criminală sau grup de persoane să desfășoare atât îndeletnicirea care este specifică pentru crima organizată, cât și pentru terorismul internațional. Astfel, este important de menționat că grupurile criminale și „... terorismul internațional continuă să facă victime; grupurile mafioate și criminale își intensifică eforturile prin crearea diverselor rețele, orientarea investițiilor în cele mai profitabile activități și infiltrarea în acest fel în toate structurile sociale” [3, p. 278].

Teroarea actelor de terorism comise prin mijloace violente, cu un grad de pericolozitate deosebit de mare se manifestă prin trei elemente:

Violenta premeditară – care are drept scop de a slăbi moralul adversarului, subminarea ordinii sociale și obținerea anumitor obiective cu caracter politic prin amenințare și folosirea violenței. Dacă într-un act de terorism acest element nu-și face prezența, atunci se consideră just și cu certitudine că fapta dată nu poate fi încadrată și calificată ca faptă de terorism.

Clandestinitatea – aici reiterezăm asupra faptului că „necesitatea clandestinității reiese din natura acțiunii violente, întrucât teroriștii sunt nevoiți să acționeze acoperit, pentru evitarea identificării lor de către forțele de ordine. Din motivul că teroriștii trebuie să acționeze într-un mediu ostil, clandestinitatea și securitatea este momentul lor primar. Securitatea este mai bine asigurată de o structură, în care membrii nu cunosc și nu pot identifica mai mult decât câțiva colegi de ai lor în caz de capturare. Recrutarea și antrenarea teroriștilor sunt probleme importante pentru securitatea grupului. Grupurile, care nu sunt bazate pe principii etnice, recrutează membrii din rândul rudelor, al persoa-

nelor care se bucură de o anumită reputație. Penetrarea șpionilor în interiorul acestor organizații este, practic, imposibilă. Antrenarea teroriștilor la diferite acțiuni este la fel de importantă pentru securitatea, clandestinitatea grupului” [8, p. 21-22]. În lupta contra membrilor unei organizații teroriste care nu poartă uniformă, nu sunt evident implicați în ostilități și nu au o amplasare în spațiu bine determinată, identificarea inamicului este deja controversată.

Practica în grup – în războiul contra teroriștilor, nu există întotdeauna delimitări stricte între civili și combatanți, deoarece aceștia activează în grupuri bine punctate care crează un nivel de susținere din rândul simpatizanților. Orice grupare teroristă țintește să aibă cât mai mulți susținători, fiind una de elită reprezentativă pentru masele largi de oameni. Pentru a realiza cu succes atacul asupra unui punct determinat, teroriștii au obligația de a păstra secretul asupra planificării și desfășurării tuturor acțiunilor, iar pentru ca un grup terorist să se mențină pe poziție – membrii acestuia au obligația de a păstra caracterul secret al identității tuturor persoanelor care fac parte din grupul respectiv.

O altă tendință a acțiunilor teroriste este dobândirea unui caracter prin operațiile de *internaționalizare*. Aceasta din urmă prevede încheierea unor acorduri de parteneriat sau cotelă cu alte grupări teroriste din diverse regiuni.

O metodă eficientă și constructivă din punct de vedere criminogen, care duce la destabilizarea securității naționale a unui stat democrat o constituie grupurile teroriste. Aceste grupuri sunt bine organizate, ce se bazează pe o conlucrare productivă a principiului conspirativității. Grupurile teroriste își au originea și punctul de întrevvedere atât în spațiul Euroasiatic cât și în direcția Occidentului.

Printre cele mai vaste grupări teroriste internaționale, cu tentații antisociale putem preciza următoarele: „...la extrema stângă...”, „Roșu”, „Proletar”, „Armata”, „Eliberarea”, „Revoluție”, și derivatele lor; la extrema dreaptă, „Miliție”, „Național”, „Arian”, „Ordine” etc.; grupurile islamice utilizează noțiuni ca: „Islamic”, „Jihad”, „Allah” etc.

De asemenea, uneori, în denumirea grupului terorist, se utilizează date semnificative pentru teroriști: „Organizația lui 28 mai”, „Septembrie Negru” etc.; sau numele fondatorilor: „Banda Baader-Meinhol”, „Grupul militar-spotriv Hoffman”; sau a unor lider, persoane ce s-au manifestat într-un anumit mod: „Mișcarea Revoluționară Tupac Amaru”, „Organizația Abu Nidal” etc” [10, p. 63].

Punctul forte de apariție a terorismului internațional îl constituie o serie de indici, condiții, factori și cauze care au pus baza proliferării și au contribuit nemijlocit la dezvoltarea fenomenului respectiv în întreaga lume, urmărind scopul să-l revigoreze și să-l adâncească în continuare. Printre cele mai elocvente cauze care generează terorismul internațional în mod neîndoelnic și sprijină evoluția acestuia la scara mondială sunt: „...politica de dominație, expansiunea și hegemonia discriminatorie, rasială, politica de apartheid, folosirea forței în relațiile internaționale și violarea independenței politice, a suveranității naționale și integrității teritoriale a statelor; amestecurile în treburile interne ale altor state, teroarea în masă; încercările de a impune unor grupuri naționale părăsirea teritoriilor; exodul forțat al populației persecutate; intensificarea activității organizațiilor fasciste și neofasciste; menținerea unui ordinii economice internaționale injuste și inechitabile; exploata-

rea străină a resurselor naturale naționale; distrugerea sistematică de către o putere străină a populației, florei, faunei, mijloacelor de transport, a structurilor economice; lipsa drepturilor politice, economice și sociale, violarea drepturilor politice, economice și sociale, violarea sistematică a drepturilor omului, arestările în masă, utilizarea torturilor și represaliilor, sărăcia, foamea, mizeria, frustrările, instaurarea în unele state a unor regimuri totalitare sau dictatoriale, învrăjbirea între cetățeni de religie și naționalități diferite, apariția și dezvoltarea curentelor idealist-fataliste, șomajul, criminalitatea și traficul ilicit de arme” [2, p. 10-11]. Aceste cauze au prins amploare în întreaga lume datorită acelor subiecți determinați ai terorismului. Subiect al terorismului internațional pot fi atât persoanele fizice, cât și cele juridice, posesori ai anumitor calități strict determinate ce le permite pregătirea și săvârșirea acestor acte de teroare. Cercetătorii autohtoni, Gheorghe Gladchi și Vitalie Sili, menționează că „trăsăturile subiectului special al terorismului sunt reflectate doar în art. 24 al Proiectului Codului infracțiunilor contra păcii și sănătății omenirii, elaborat în cadrul O.N.U., unde, în calitate de subiect al terorismului internațional, este prevăzută persoana care, fiind în funcție de agent sau reprezentant al statului, săvârșește sau ordonă săvârșirea acțiunilor teroriste” [6, p. 75-76].

Este important de menționat că terorismul internațional nu face nimic mai mult decât doar încearcă să promoveze un protest confuz împotriva Occidentului, în încercarea de a instaura în rândul tinerii generații un fenomen de „fanatism”, prin propagarea ideilor fanatice, bazate pe xenofobie și aplicarea violenței pentru racolarea noilor membri ai grupului

terorist. Anume acest factor constituie la etapa actuală unul dintre cele mai periculoase și principale amenințări ale siguranței naționale a tuturor statelor lumii. În acest sens, aș vrea să menționez că terorismul internațional este adesea practicat în adresa securității naționale pentru a soluționa problemele de ordin intern și a celor general-umane existente în stat. În acest context, cercetătorul Iurie Richicinschi precizează că „...terorismul internațional reprezintă la ora actuală un fenomen social-politic și juridic complex și contradictoriu, trainic intercalat în procesul corelațiilor „persoană-societate-stat-comunitate internațională”. Constituind un factor distructiv și destabilizator, continuă să prezinte un pericol real pentru securitatea oricărui stat, pentru întreaga securitate internațională, împiedicând dezvoltarea normală a relațiilor diplomatice, economice, sociale și culturale ale popoarelor lumii, ducând la enorme pierderi economice, morale și politice, în același timp, exercitând o puternică presiune psihologică asupra maselor. Exercițarea presiunii psihologice este o metodă tot mai frecvent folosită în activitatea teroristă contemporană” [9, p. 46]. În acest context, pe baza subiectului abordat, putem acorda o atenție asupra faptului că înființarea organizațiilor criminale și practicarea terorismului la ziua de azi a devenit deja o meserie productivă, exercitată cu mândrie de fiecare participant în parte.

Concluzie. Abordând subiectul dat, în lumina caracteristicilor pe care le prezintă în zilele noastre, putem concluziona că terorismul internațional reprezintă o formă stilată de violență, îndreptată nu numai împotriva ființelor vii, dar și împotriva ansamblului întregii societăți, care deține toată puterea de-a duce perioada viitoare

a sec. al XXI-lea la distrugerea civilizației moderne.

Comunitatea statelor internaționale au obligația de a stopa acest flagel criminal, de a promova și asigura drepturile fundamentale și interesele legitime ale cetățenilor, în special, dreptul la viață, dreptul la apărarea individuală și colectivă. Totodată, putem menționa că fenomenul cheie abordat mai sus reprezintă și o amenințare în adresa liniștii publice, păcii/securității naționale și înțelegerii dintre oameni. Republica Moldova este obligată să se conformeze politicii antiteroriste la nivel internațional, îndeplinind concomitent două funcții de bază: una internă – de apărare a instituțiilor și organizațiilor publice împotriva amenințărilor interne prin combaterea și condamnarea fenomenului de terorism, prin reducerea vulnerabilităților potențialelor ținte la atacuri teroriste; funcția externă – prevede apărarea statului împotriva agresiilor externe prin prevenirea și contracararea acestui flagel cutremurător persistent la etapa actuală.

Un rol deosebit în combaterea terorismului îi revine și mass-mediei, care trebuie corect și profesional să informeze publicul despre evenimentele ce se produc, deoarece un surplus de informație despre actul de terorism săvârșit poate să genereze mai multă panică și frică. De asemenea, serviciile de informații și serviciile secrete ale statului au obligația de a întreprinde măsuri eficiente și adecvate în vederea contracarării fenomenului dat. Un lucru este cert, că în complexul tuturor acțiunilor întreprinse să fie ocrotite și păstrate drepturile inerente ființelor umane consacrate în instrumentele internaționale în vigoare.

Referințe bibliografice

1. Convenția pentru prevenirea și pedepsirea terorismului, elaborată sub egida Ligii Națiunilor la 16.11.1937.

2. Balan Oleg, Cauzele care generează terorismul internațional, Chișinău, Ed. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, 2001.

3. Cenușă Anatolie, Activitatea subiectelor de drept internațional public privind terorismul și drepturile omului, Materialele conferinței științifice internaționale din 16-17 mai 2003 cu genericul: Violență în societatea de tranziție, Chișinău, Ed. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2003, (numărul total de pagini 392).

4. Coropcean Ion, Unele probleme de combatere a terorismului, În: Materialele conferinței științifico-practică republicană cu genericul „Aplicarea tehnologiilor moderne în procesul de instruire a funcționarilor de poliție și ofițerilor trupelor de carabinieri în instituțiile de învățământ ale M.A.I. privind prevenirea și contracararea terorismului”, Chișinău, Ed. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, 2002, (numărul total de pagini 124).

5. Diaconu Dumitru Virgil, Terorismul. Repere juridice și istorice, București, Ed. All Beck, 2004.

6. Gladchi Gheorghe, Sîli Vitalie, Terorismul: studiu criminologic și juridico-penal, Chișinău, Ed. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, 2004, (numărul total de pagini 284).

7. Mocanu Raluca-Ioana, Fenomenul terorist. Analiza legislației anti-teroriste române, București, Ed. Universul Juridic, 2013.

8. Moglan Alexei, Daltă Ghena-die, Terorismul – crimă internațională, Monografie, Chișinău, Ed. Universitatea Tehnică a Republicii Moldova, 2005.

9. Richicinschi Iurie, Terorismul – pericolul destabilizării securității internaționale, Chișinău, Ed. Centrul Editorial-poligrafic al USM, 2005.

10. Sîli Vitalie, Pleșca Ruslana, Terorismul și unele particularități de contracarare a acestuia, Chișinău, Ed. SRL „Garomond-Studio”, 2010, (numărul total de pagini 186).

11. Vlădoiu Nasty Marian, Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și a integrității psihice, București, Ed. Hamangiu, 2006, (numărul total de pagini 344).

INFORMAȚII DESPRE AUTOR:

Igor SOROCEANU,
student al Academiei „Ștefan
cel Mare” a MAI al RM,
email:
soroceanu94igor@gmail.com,
tel. 068578205.

Igor SOROCEANU,
Étudianten Académie
„Ștefancel Mare”, du
Ministère de l’Intérieur de la
République Moldova,
email:
soroceanu94igor@gmail.com,
tel. 068578205.

CZU 342.9(478)

АДМИНИСТРАТИВНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА ТРЕБУЕТ ВАЖНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Борис СОСНА,

доктор права, и.о. профессора Европейского университета Молдовы, ведущий научный сотрудник ИЮПИ

Ремус МОРОЗ,

прокурор Хынчештского района

АННОТАЦИЯ

Автор анализирует Административный кодекс РМ, который вступит в силу с 1 апреля 2019 года, и сравнивает его нормы, которые противоречат отдельным нормам законов РМ «О подаче петиций» и «Об административном суде», которые должны утратить силу с 1 апреля 2019 года, и пытается доказать, что многие нормы Административного кодекса РМ противоречат ст. 20 Конституции РМ, гарантирующей право на свободный доступ к правосудию, и пункту 1 ст. 6 Конвенции о защите прав человека и основных свобод от 4 ноября 1950 года, гарантирующей право на свободный доступ к правосудию, а также на справедливое судебное разбирательство.

Ключевые слова: Административный кодекс РМ, органы публичной власти, петиция, принципы административного производства, принципы административного судопроизводства.

THE ADMINISTRATIVE CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA REQUIRES IMPORTANT CHANGES

B. SOSNA,

doctor of law. Professor of the European University of Moldova, Leading Researcher of IUPI

Remus MOROZ,

procurator mun. Hînceshti

ANNOTATION

The author analyzes the administrative code of the Republic of Moldova, which will come into force on April 1, 2019, and compares its norms, which contradict certain norms of the laws of the Republic of Moldova “on petitions” and “on administrative court”, which should become invalid on April 1, 2019, and tries to prove that many norms of the administrative code of the Republic of Moldova contradict article 20 of the Constitution, which guarantees the right to free access to justice, and paragraph 1 of article 6 of the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms of November 4, 1950, which guarantees the right to free access to justice.

Keywords: administrative code of the Republic of Moldova, public authorities, petition, principles of administrative proceedings, principles of administrative proceedings.

CODUL ADMINISTRATIV AL REPUBLICII MOLDOVA NECESITĂ SCHIMBĂRI IMPORTANTE.

B. SOSNA,

doctor de drept, Profesor la Universitatea Europeană din Moldova, cercetător principal al ICJP

Remus MOROZ,

procuror raionului. Hîncești

REZUMAT

Autorul analizează Codul administrativ al Republicii Moldova, care va intra în vigoare la 1 aprilie 2019 și respectiv compară normele acestuia care contravin anumitor norme a legii RM „Cu privire la petiționare” și legii RM „Continciosului administrativ”, care vor fi abrogate de la 1 aprilie 2019 și încearcă să dovedească faptul că multe norme ale Codului administrativ al Republicii Moldova contravin și art. 20 din Constituția Republicii Moldova, care garantează dreptul la accesul liber la justiție, și paragrafului 1 al articolului 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950, care de asemenea garantează dreptul la accesul liber la justiție precum și dreptul la un proces echitabil.

Cuvinte-cheie: Codul administrativ al Republicii Moldova, autoritățile publice, petiția, principiile procedurilor administrative, principiile proceselor în contincios.

Актуальность темы заключается в том, что Административный кодекс Республики Молдова (далее – АК РМ) существенно ухудшает условия свободного доступа к правосудию, т.к., в частности, вводит сбор за подачу петиций и содержит нормы, противоречащие законам РМ, здравому смыслу, правилам логики, не говоря уже о нормах морали и нравственности.

Административный кодекс РМ в целях сокращения жалоб граждан на действия органов публичной власти ввел сбор за подачу петиций, чтобы граждане, права которых нарушены, платили сбор за то, что они подали петиции, а точнее – жалобы.

Изложение основного материала. АК РМ № 116 от 19 июля 2018 года состоит из четырех книг:

1. Книги первой. Общие положения, состоящая из 3 глав (ст. 1-43).

2. Книги второй. Административное производство, состоящая из глав I-IV (ст. 44-62), Раздела I и Раздела II, состоящего из 6 глав, Раздела III Процедура издания индивидуальных административных актов, состоящего из 4 глав (ст. 117-153), Раздела IV Административный договор (ст. 154-161), Раздела V Предварительное производство (ст. 162-169), Раздела VI Возобновление производства (ст. 179, Раздела VII Исполнение индивидуальных административных актов и административных договоров, состоящего из 3 глав (ст. 171-188).

3. Книги третьей. Административное судопроизводство, состоящей из 6 глав (ст. 189-256),

4. Книги четвертой. Заключительные и переходные положения (ст. 257-258).[1]

АК РМ содержит множество норм, которые не поддаются однозначному толкованию, а также нормы, которые явно затрудняют реализацию права на свободный

доступ к правосудию и реализацию права на справедливое судебное разбирательство.

АК РМ характеризуется многословием, оценочными понятиями, которые могут толковаться не единообразно, многочисленными противоречиями и нормами, которые нарушают права граждан на свободный доступ к правосудию. Законы РМ «О подаче петиций» и «Об административном суде», которые должны утратить силу с 1 апреля 2019 года, создают более благоприятные условия для реализации права на свободный доступ к правосудию и права на справедливое судебное разбирательство в разумный срок.

АК РМ имеет, по нашему мнению, следующие довольно существенные недостатки, которые будут затруднять его единообразное применение.

1. Недостаточно чётко определены понятия «орган публичной власти», «петиция».

Согласно ст. 7 АК РМ органом публичной власти признаются любые учрежденные законом или иным нормативным актом организационная структура или орган, действующие в режиме публичной власти в целях реализации общественного интереса.

Определение понятия «общественный интерес» дано в ст. 18 АК РМ, согласно которой к сфере общественного интереса относятся правопорядок, демократия, обеспечение прав и свобод лиц, а также их обязанности, удовлетворение социальных нужд, осуществление полномочий органов публичной власти, их надлежащее функционирование в рамках закона.

Систематическое и логическое толкование статей 7 и 18 АК РМ даёт основание предполагать, что к органам публичной власти приравнены организации, оказывающие коммунальные и некоммунальные услуги.

Вывод. Во избежание раз-

личных толкований следовало бы дать более чёткое определение понятиям «орган публичной власти» и «общественный интерес».

Легальное определение понятия «петиция» дано в части (1) ст. 9 АК РМ, согласно которой в целях настоящего кодекса под петицией понимается любое заявление, обращение или предложение, адресованное физическим или юридическим лицом органу публичной власти.

Согласно закону «О подаче петиций» № 190-ХІІІ от 19.07.1994 года, который утратит силу с 1 апреля 2019 года, петициями являются обращения, адресованные не только органам публичной власти, но и государственным предприятиям и частным предприятиям.

Предложение. По нашему мнению, ст. 9 АК РМ следует дополнить частью (1¹), в которой должно быть указано, что петицией является также любое обращение физического лица, адресованное предприятию, учреждению, организации.

2. Согласно части (3) ст. 40 АК РМ судебная инстанция может потребовать личной явки участников судопроизводства даже при наличии у них представителей.

Часть (3) ст. 40 АК РМ противоречит части (1) ст. 58 Гражданского процессуального кодекса Республики Молдова (далее – ГПК РМ) № 225-ХV от 30.05.2003 года, согласно которой гражданская процессуальная дееспособность – это способность в полном объеме лично или через представителя осуществлять в суде процессуальные права и выполнять процессуальные обязанности.[2]

Суд не должен иметь права требовать личной явки в суд участника гражданского процесса.

3. В части (1) ст. 61 АК РМ указано: «Орган публичной власти может устанавливать участ-

никам административного производства сроки для совершения определенных действий».

Вывод. По нашему мнению, часть 91) ст. 61 АК РМ следует отменить как противоречащую принципу разделения властей, установленного ст. 6 Конституции РМ, принятой 29.07.1994 года.[3]

Орган исполнительной власти не должен нарушать один из главных принципов правового государства – принцип разделения властей и, совмещая функции законодателя, устанавливая другим участникам административного производства сроки совершения определенных действий. Только законодатель имеет право регулировать отношения между органом публичной власти и другими участниками административного производства, в том числе и устанавливать сроки для совершения определенных действий. Совмещение органом публичной власти исполнительной и законодательной функции порождает злоупотребления и нарушения прав физических и юридических лиц. Орган публичной власти должен исполнять предписания закона в установленные законом сроки, а не устанавливать удобные для него сроки совершения определенных действий.

4. Сроки подачи предварительного заявления установлены частями (1) – (3) ст. 165 АК РМ, в соответствии с которыми предварительное заявление подается в 30-дневный срок со дня сообщения или вручения индивидуального административного акта либо отклонения петиции. Если орган публичной власти не рассмотрел заявление в предусмотренный настоящим кодексом срок, оно может быть подано в течение одного года по истечении срока.

Если индивидуальный административный акт не содержит информацию о порядке оспари-

вания или содержит неверную информацию, подача предварительного заявления допускается в течение одного года после сообщения или вручения административного акта либо отклонения петиции.

На ничтожность индивидуального административного акта можно ссылаться без обязанности соблюдения какого-либо срока.

Пропущенный срок может быть восстановлен в соответствии со ст. 65 АК РМ.

Согласно части (1) ст. 65 АК РМ в случае пропуска лицом по не зависящим от него обстоятельствам установленного законом срока таковой может быть восстановлен по заявлению данного лица. Вина законного или уполномоченного представителя считается виной представляемого.

Согласно части (2) ст. 65 АК РМ заявление о восстановлении пропущенного срока подается в 15-дневный срок после устранения препятствия. К заявлению прилагаются доказательства в подтверждение обосновывающих его фактов, а пропущенные действия подлежат совершению.

Согласно части (3) ст. 65 АК РМ по истечении шести месяцев после пропущенного срока заявление о восстановлении срока не может быть подано, а пропущенные действия не могут быть совершены, кроме случаев, когда это было невозможным до истечения одного года вследствие форс-мажорных обстоятельств.

Вывод. По нашему мнению, часть (3) ст. 65 АК РМ следует исключить как препятствующую реализации права на свободный доступ к правосудию.

В соответствии с частью (1) ст. 64 АК РМ орган публичной власти обязан рассмотреть заявление в соответствии со своей компетенцией и в установленный законом срок.

Данная норма является отсылочной, т.к. срок рассмотре-

ния предварительного заявления установлен частью (3) ст. 167 АК РМ, согласно которой срок рассмотрения предварительного заявления издающим органом публичной власти составляет 15 календарных дней. Положения частей (2)–(5) ст. 60 применяются соответствующим образом.

5. Сообщения в рамках административного производства регулируются ст. 96-114 АК РМ. Данные статьи либо дублируют ст. 100, 102, 103-108 ГПК РМ, либо противоречат им.

Согласно части (1) ст. 2 ГПК РМ порядок рассмотрения гражданских дел в судебных инстанциях общей юрисдикции и специализированных судебных инстанциях определяется Конституцией Республики Молдова, постановлениями и решениями Европейского суда по правам человека и постановлениями Конституционного суда, настоящим кодексом и другими органическими законами. Нормы гражданско-процессуального права, содержащиеся в других законах, должны соответствовать основным положениям Конституции Республики Молдова и настоящему кодексу.

В статье 101 АК РМ указано: «В ночное время (с 22.00 до 06.00 часов), в воскресенье и в нерабочие праздничные дни вручение может осуществляться только с разрешения руководителя органа публичной власти, копия которого прилагается к вручаемому документу. Вручение с нарушением данных требований считается действительным, если получатель согласился его принять».

Вывод. По нашему мнению, ст. 101 АК РМ следует отменить как нарушающую ст. 28 Конституции РМ, согласно которой государство уважает и охраняет интимную, семейную и частную жизнь.

Согласно ст. 103 АК РМ в случае ненахождения получателя в его жилище, по месту его работы

или в общинном учреждении, где он проживает, документ может быть вручен:

а) в его жилище – совершеннолетнему члену семьи, домработнику или постоянно проживающему в этом жилище совершеннолетнему лицу;

б) по месту его работы – одному из работников;

с) в общинном учреждении, в котором он проживает, – руководителю учреждения или уполномоченному на то представителю.

Статья 103 АК РМ противоречит части (5) ст. 105 ГПК РМ, согласно которой повестка или извещение, адресованные физическому лицу, вручаются ему лично под расписку на корешке. Повестка или извещение, адресованные организации, вручаются соответствующему должностному лицу, которое расписывается на корешке. Если соответствующее должностное лицо отсутствует, повестка или извещение вручаются в том же порядке другому служащему организации и считаются принятыми организацией. Если стороны и другие участники процесса представлены адвокатами, повестки и извещения направляются по адресу последних, а их получение устраняет любые пороки вызова участников процесса. Повестки и извещения, направляемые представителям по адресу электронной почты, зарегистрированному в Интегрированной программе управления делами, считаются полученными сторонами и другими участниками процесса. Предложение. По нашему мнению, ст. 103 АК РМ следует изменить, приведя её в соответствие с частью (5) ст. 105 ГПК РМ.

В соответствии с частью (1) ст. 104 АК РМ если вручение невозможно совершить в соответствии с пунктом а) или б) ст. 103, вручаемый документ может быть опущен в почтовый ящик по месту жительства или месту работы

получателя либо в иное устройство, которое он оборудовал для получения почтовых отправлений и которое по общепринятому порядку пригодно для надежного хранения. Вручающее лицо должно указать дату вручения на конверте вручаемого документа.

При этом согласно части (2) ст. 104 АК РМ при оставлении документа в соответствии с частью (1) ст. 104 АК РМ, т.е. путём опускания этого документа в почтовый ящик он считается врученным.

Вывод. По нашему мнению, ст. 104 АК РМ следует отменить как противоречащую нормам ГПК РМ, практике Европейского Суда по правам человека и здравому смыслу. Документ, опущенный в почтовый ящик, может изъять любое лицо. Лицо, которому предназначен документ, может в течение определенного времени находиться не в месте своего жительства, а в другом населенном пункте. Не исключено, что вручающее лицо может не опустить документ в почтовый ящик, но указать на конверте дату вручения документа.

Предложение. Следует отменить и ст. 105 АК РМ, в соответствии с которой документ считается врученным с момента прикрепления письменного извещения к двери жилища адресата (получателя) или места его работы, или общинного учреждения, где он проживает.

Более ненадежного способа вручения документа невозможно придумать. Извещение, прикрепленное к двери жилища получателя, места его работы и т.д., может взять любое постороннее лицо, в том числе и лицо, находящееся в неприязненных отношениях с получателем.

Согласно ст. 106 АК РМ для подтверждения вручения в административном деле отмечаются:

а) в случае отказа в получении в соответствии со ст. 102 – имя лица, отказавшегося получить

документ, время и место отказа в получении, а также факт оставления документа в месте вручения или его возвращения отправителю;

б) в случае замещающего вручения в соответствии со ст. 103 – причина такой формы вручения;

с) в случае замещающих вручений в соответствии со ст. 104 и 105 – причина замещающего вручения, а также время и место опускания документа в почтовый ящик или оставления его в почтовом отделении и, соответственно, способ прикрепления извещения.

Данная норма права не учитывает, что факт опускания документа в почтовый ящик или факт прикрепления извещения к двери жилища или места работы получателя должен подтверждаться актами, подписанными не менее, чем тремя лицами.

6. Статьи 115 и 116 АК РМ не имеют аналогов в мировой практике цивилизованных государств и имеют целью сократить поток петиций, а тем самым и административных исков и облегчить деятельность органов публичной власти, нарушающих права физических и юридических лиц.

В части (1) ст. 115 АК РМ указано: «Издержки административного производства состоят из сборов за осуществление административного производства и связанных с ним расходов».

Участники административного производства согласно части (2) ст. 115 АК РМ несут расходы, связанные с подачей петиций и участием в производстве, а орган публичной власти, ведущий производство, несет остальные процессуальные расходы.

Следует учесть, что рассмотрение петиций и предварительных заявлений входит в обязанности органа публичной власти и расходы, связанные с рассмотрением петиций, финансируются из бюджета, который формируется за счёт налогоплательщиков.

В соответствии с частью (3) ст. 115 АК РМ экспертам/специалистам, устным и письменным переводчикам и свидетелям возмещаются в соответствии с законом понесенные ими издержки.

Указанные в части (3) ст. 115 АК РМ издержки возмещаются в соответствии со ст. 91-94 ГПК РМ.

Вывод. По нашему мнению, в целях облегчения реализации права на доступ к правосудию истцы, обращающиеся в административный суд, должны быть освобождены от уплаты издержек, предусмотренных частью (3) ст. 115 АК РМ. С этой целью следует внести изменения в ст. 91-94 ГПК РМ.

В соответствии с частью (1) ст. 116 АК РМ за осуществление административного производства и издание определенного акта или выполнение определенного действия могут взиматься сборы, если таковые предусмотрены законом.

В части (1) ст. 116 АК РМ не указано, с каких субъектов будут взыскиваться эти сборы. Но в части (2) ст. 116 АК РМ указано: «Сборы, взимаемые на основании закона с заявителей, имеют целью лишь покрытие фактических расходов органа публичной власти в рамках административного производства».

Очевидно, что сборы, предусмотренные частью (2) ст. 116 АК РМ, которые должны взыскиваться с заявителей, введены с целью уменьшения количества жалоб на действия органов публичной власти, а тем самым уменьшить и количество исков в административный суд.

Очевидно, что расходы органов публичной власти на регистрацию петиций и сочинение отписок на эти петиции являются весьма незначительными. К тому же органы публичной власти обязаны регистрировать и рассматривать петиции, и все эти расходы

финансируются из национально-публичного бюджета, который пополняется в основном за счет налогоплательщиков.

Часть (2) ст. 116 АК РМ противоречит части (3) ст. 116 этого же кодекса, согласно которой сборы не могут взиматься за осуществление функций органов публичной власти, подлежащих выполнению ими по собственной инициативе или в обязательном порядке.

Очевидно, что рассмотрение петиций входит в обязанности органа публичной власти и никакие дополнительные сборы за исполнение этих обязанностей не должны с заявителей взыскиваться.

Налогоплательщики не должны оплачивать органу публичной власти дважды его расходы по регистрации и рассмотрению петиций и предварительных заявлений.

Сборы, предусмотренные ст. 116 АК РМ, введены с целью затруднить свободный доступ к правосудию гражданам с низким уровнем доходов.

Согласно части (1) ст. 93 АК РМ каждый участник обязан доказывать факты, на которых основаны его требования.

Часть (1) ст. 93 АК РМ существенно ухудшает положение истцов, обжалующих административные акты, в сравнении с законом РМ «Об административном суде».

Согласно части (3) ст. 24 закона РМ «Об административном суде» при рассмотрении в административном суде искового заявления об аннулировании обжалуемого административного акта представление доказательств вменяется в обязанность ответчика, а при рассмотрении требования о возмещении причиненного ущерба - в обязанность обеих сторон.[4]

Вывод. По нашему мнению, часть (1) ст.93 АК РМ следует из-

менить, установив, что орган публичной власти обязан доказать законность изданного им административного акта.

Предложение. Следует также дополнить ст. 93 АК РМ частью (1¹), в соответствии с которой административный акт должен быть отменен, если его содержание противоречит закону, либо если административный акт издан неуполномоченным должностным лицом, либо если нарушен порядок принятия административного акта.

Библиография

1. Официальный монитор РМ № 309-390 от 17.08.2018 г.
2. Официальный монитор РМ № 285-294 от 03.08.2018
3. Официальный монитор РМ № 1 от 12.08.1994 г.
4. Официальный монитор РМ. Специальный выпуск от 03.10.2006 г.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ.

Борис СОСНА,
доктор права, и.о. профессора
Европейского университета
Молдовы, ведущий
научный сотрудник ИЮПИ,
(+373)79405422,
sosnaboris@mail.ru

Boris SOSNA,
doctor of law. Professor of the
European University of Moldova,
Leading Researcher of IUPI,
(+373)79405422,
sosnaboris@mail.ru

Ремус МОРОЗ,
прокурор Хынчештского района,
reus81@mail.ru
Remus MOROZ,
procuror raionului. Hîncești,
reus81@mail.ru

УДК 347.440.64

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ НЕПОИМЕНОВАННЫХ ДОГОВОРОВ (ОТДЕЛЬНЫЕ ВИДЫ ДОГОВОРОВ)

Юрий МИХАЛАКЕ,

доктор, конференциар университетар

Ольга ТАТАР,

докторант Государственного университета имени Дмитрия Кантемира,
преподаватель кафедры частного права Комратского государственного университета

АННОТАЦИЯ

В Республике Молдова инвестиционная деятельность осуществляется на равных принципах, которые распространяются как на резидентов, так и на нерезидентов. Данный вид деятельности регулируется прежде всего Конституцией РМ, Законом РМ “Об инвестициях в предпринимательскую деятельность”, а также другими национальными законами, рядом международных договоров.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, конституция, предпринимательская деятельность, международные договора.

LEGAL BASIS OF THE UNNAMED CONTRACTS (certain types of contracts)

Yuri MIHALAKE,

doctor, university student

Olga TATAR,

doctoral Candidate of the University „Dimitrie Cantemir”, Teacher of Private Law Chair of Comrat State University

SUMMARY

In the Republic of Moldova, investment activity is carried out on an equal footing, which applies to both residents and non-residents. This type of activity is regulated primarily by the Constitution of the Republic of Moldova, the Law of the Republic of Moldova “On Investments in Entrepreneurial Activity”, as well as other national laws, and a number of international contracts.

Keywords: investment activity, constitution, business activity, international contracts.

TEMEIUL JURIDIC AL CONTRACTELOR NENUMITE (anumite tipuri de contracte)

Iurie MIHALACHE,

doctor în drept, conferențiar universitar, USPEE “C.Stere”

Olga TATAR,

Lector universitar la catedra „Drept Privat” a Universității de Stat din Comrat, doctorandă la Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”

REZUMAT

În Republica Moldova activitatea de investiții se desfășoară pe picior de egalitate, care se aplică atât rezidenților, cât și nerezidenților. Acest tip de activitate este reglementat în primul rând de Constituția Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova “Cu privire la investițiile în activitatea antreprenorială”, precum și alte legi naționale și o serie de contracte internaționale.

Cuvinte-cheie: activitate investițională, constituție, activitate comercială, acorduri internaționale.

Введение. Появление новых непоименованных договорных конструкций с одной стороны освобождает законодателя от бесконечных проблем,

связанных с сходством тех или иных договоров, в виду того, что непоименованные договора характеризуются индивидуальной целью, предметом, методом,

субъективным составом, предметом правового регулирования, а с другой стороны появление непоименованных договоров способствует устранению пробелов,

существующих в законодательстве Республики Молдова.

Постановка проблемы. Непоименованные договора своего рода «трансформеры» в уже существующей общей классификации договоров, которые позволяют согласиться с тем, что общая классификация договоров, это не предел, а лишь начало отсчета становления и совершенствования гражданско-правовых отношений.

Актуальность темы. Представленная статья, своего рода уникальный труд в области гражданского права, так как выявленные на практике непоименованные договора в различных сферах жизнедеятельности общества не имеют законодательной основы, однако с позволения законодателя воплощают и реализуют потребности общества.

Состояние исследования. Изучению непоименованных договоров посвящены труды таких правоведов как: Юзвович Л. И., Дегтярева С.А., Князевой Е. Г. и др.

Целью данного исследования является изучение и всесторонний анализ, выявление особых признаков непоименованных договорных конструкций в разных областях, а также предложенные выводы и рекомендации к ним.

Изложение основного материала исследования. Рассматривая инвестиции, необходимо подробно остановиться на инвестиционной деятельности. Анализ этого понятия позволит провести исследования сущности инвестиции более подробно. Инвестиционная деятельность – это вложение инвестиций и совокупность практических действий по их реализации.[1, с.50] Так в качестве примера приведем :

а) *Договор инвестирования*

В Республике Молдова инвестиционная деятельность осуществляется на равных принципах, которые распространяются как на резидентов, так и на нерезидентов. Данный вид деятельности регулируется прежде всего Конституцией РМ, Законом РМ “Об инвестициях в предпринимательскую деятельность”, а также другими национальными законами, рядом международных договоров. Хотелось бы обратить внимание на применение в практике такого вида договора как договор инвестирования.

В Конституции РМ, а именно в пункте h) ст.126 установлено, что:” неприкосновенность инвестиций физических и юридических лиц, в том числе иностранных”. [2] Закон РМ № 81 от 18.03.2004“ Об инвестициях в предпринимательскую деятельность” в ст.3 дается определение инвестиционной деятельности, а именно:” *инвестиционная деятельность* - деятельность по вложению инвестиции и осуществлению предпринимательской деятельности в связи с этой инвестицией с целью получения дохода”. [3] Далее в Законе РМ “Об инвестициях в предпринимательскую деятельность” в ч(1) ст.12¹ сказано:” В целях снижения инвестиционных рисков и установления поддержки стратегических инвестиционных проектов со стороны государства Правительство в пределах своей компетенции может заключать инвестиционные соглашения о реализации таких проектов.”

Как мы можем видеть, речь идет о инвестиционном соглашении, однако в реальности есть договор об иностранных инвестициях. Например, договор об иностранных инвестициях. Это

договор об инвестициях средств иностранных лиц в местные организации, по которому иностранный партнер и местная организация взаимно обязуются вложить определенные средства (капитал) в местную организацию, в которой организовано совместное производство, с целью получения и распределения прибыли. Тем самым возникает необходимость закрепить данный вид договора соответствующим образом, чтобы не возникало споров по данному вопросу. Помимо этого, в практике существуют просто договора инвестирования, хотя о них тоже законодатель не упоминает. Например, договор инвестирования, заключенный между “Montexagro”SRL и Tabacco-Trade” по поводу инвестирования в развитие предприятия с целью приобретения производственного оборудования и увеличения им уставного капитала предприятия. Хотя в Законе РМ “Об инвестициях в предпринимательскую деятельность” в пункте b) ст.4 установлено, что:

”Инвестиция может быть осуществлена в следующих формах:

b) любое право, предоставленное на основании закона или договора, любая лицензия или разрешение, выданные в соответствии с действующим законодательством, в том числе концессии на изыскание, культивирование, добычу или разведку природных ресурсов”

Законодатель упоминает о наличии договора, но тем самым не уточняет, о каком договоре идет речь.

Теперь хотелось бы обратиться к Закону АТО Гагаузия №73 от 09.08.2016 г “Об инвестициях”. В данном законе дается опреде-

ление инвестиционного договора, а именно

” *инвестиционный договор* – это договор по реализации инвестиционного проекта, предусматривающий осуществление инвестиций и предоставление инвестиционных преференций”[4] В качестве примера может быть инвестиционный договор, который заключен между инвестором и Исполнительным Комитетом Гагаузии.

Исходя из выше изложенного, нами предложены следующие изменения и дополнения:

1. дополнить определение ”иностранная инвестиция”, данное в Законе АТО Гагаузия ”Об инвестициях” следующим содержанием:” *иностранная инвестиция* – инвестиция, осуществленная иностранным инвестором в предпринимательскую деятельность на основе заключенного договора об иностранных инвестициях на территории АТО Гагаузия, в том числе доходы, полученные за счет этой инвестиции и реинвестированные на территории АТО Гагаузия.”

2. дополнить определение ”инвестиция”, данное в Законе АТО Гагаузия ”Об инвестициях” следующим содержанием:” *инвестиция* – совокупность ценностей (активов), вкладываемых в какую-либо предпринимательскую деятельность на основе заключенного договора инвестирования на территории АТО Гагаузия с целью получения дохода.”

3.изменить ч.(3) ст.4 Закона АТО Гагаузия ”Об инвестициях” следующим содержанием:” Права и обязанности инвесторов в отношении объектов и видов предпринимательской деятельности, в которые осуществляются инвестиции, устанавливаются Законом Республики Молдова,

настоящим Законом АТО Гагаузия, а также договором инвестирования и договором иностранного инвестирования.”

4.дополнить определение” инвестиционная деятельность”, данное в Законе РМ ”Об инвестициях в предпринимательскую деятельность” следующим содержанием:” инвестиционная деятельность-деятельность по вложению инвестиции и осуществлению предпринимательской деятельности в связи с этой инвестицией с целью получения дохода на основе заключенного договора инвестирования.»

5.дополнить определение ”иностранная инвестиция”, данное в Законе РМ ”Об инвестициях в предпринимательскую деятельность”, следующим содержанием:” *иностранная инвестиция* - инвестиция, осуществленная иностранным инвестором в какую-либо предпринимательскую деятельность в Республике Молдова, в том числе доходы, полученные за счет этой инвестиции и реинвестированные на территории Республики Молдова на основе договора об иностранных инвестициях.”

6.ввести в Закон РМ ”Об инвестициях в предпринимательскую деятельность”, определение ”договор инвестирования” следующим содержанием: ”договор инвестирования –это договор о вложении инвестиции, а также по осуществлению предпринимательской деятельности, связанной с этими инвестициями, между инвестором и инвестируемым, на основе прав и обязанностей, предусмотренных в договоре и преследующих единую цель-получение дохода.”

б) Договор об инвестициях в строительство

Итак, начнем с того, что

дадим определение, что такое инвестиции. Слово ”инвестиции” в переводе с лат. означает-”долгосрочное вложение капитала в какие-либо объекты, социально-экономические программы, проекты в собственной стране или за рубежом с целью получения дохода или социального эффекта”. В данном случае речь идет о строительстве недвижимого имущества, где одна сторона принимает на себя обязанность осуществить строительство одной квартиры, а может быть нескольких квартир, а уже в последствии передает эти квартиры физическому лицу, которое в свою очередь берет на себя обязанность оплаты за данную недвижимость полностью или частично до момента ее передачи. И в результате, возникшие обязательства должны быть отражены в договоре. Так, согласно Закона Республики Молдова №1543 от 25.02.1998 ”О кадастре недвижимого имущества”, а именно в ч.(1¹) ст. 40⁶ где предусмотрено, что:” Сторона, обеспечивающая строительство объекта недвижимого имущества, обязана зарегистрировать договоры об инвестициях в строительство в территориальных кадастровых органах в течение 15 календарных дней со дня их нотариального удостоверения”. [5] Исходя из Закона Республики Молдова №1453 от.08.11.2002 ”О нотариате”, а именно в ст.51¹ установлено, что:” Договоры, согласно которым одна сторона обязуется обеспечить строительство одной или более квартир и передачу их физическому лицу, обязующемуся уплатить полностью или частично стоимость недвижимого имущества до его передачи, а также договоры об уступке вытекающих из них прав

подлежат нотариальному удостоверению при условии представления необходимых разрешений на строительство, проекта строительства, утвержденного в установленном порядке, а также документов, подтверждающих право собственности или право пользования земельным участком, если у нотариуса отсутствуют эти документы.”[6]

Кроме того в Законе Республики Молдова №271 от.27.06.2003г “О порядке исчисления платы за нотариальные услуги”, а именно пункта 22¹ ст.10, где установлена взимаемая плата за нотариальные акты, в том числе за удостоверение договора об инвестициях в строительство.”[7]

Согласно Закона Республики Молдова №1324 от.10.03.1993г. “О приватизации жилищного фонда”, а именно в ч.(1) ст.18 сказано, что:” Полностью оплаченные квартиры в домах жилищно-строительных кооперативов, домах, построенных за счет привлечения частных инвестиций в соответствии с договором об инвестировании, признаются частной собственностью и их владельцам выдаются удостоверения на право собственности.”[8]

Законодатель даже предусмотрел административную ответственность за несвоевременную регистрацию договоров об инвестициях в строительстве, а именно, исходя из содержания Кодекса Республики Молдова №218 от.24.10.2008г “О правонарушениях”, а именно ч(1¹) ст.326 видно, что:” Не регистрация в установленный срок договоров об инвестициях в строительство в территориальных кадастровых офисах стороной, обеспечивающей строительство объекта недвижимого имущества,

влечет наложение штрафа на должностных лиц в размере от 90 до 150 условных единиц и на юридических лиц в размере от 210 до 300 условных единиц.”[9]

Однако все выше перечисленное не позволяет нам в полном объеме судить о данном виде договора как о поименованном, т.к. законодатель лишь поверхностно и вскользь упоминает о данном виде договора, что лишней раз свидетельствует о том, что такой договор мало изучен и ждет своего регламентирования в качестве поименованного, каковым его в данный момент не назовешь, хотя в практике такие договора встречаются.

В связи с этим считаем необходимым внести следующие изменения в Закон Республики Молдова “О кадастре недвижимого имущества”, а именно в ч.(1) ст. 40⁶ следующего содержания: “Договоры, согласно которым одна сторона (исполнитель) берет на себя обязательство по строительству недвижимости (в частности квартирному дому) с последующей передачей недвижимости (в частности квартирному дому) физическому лицу (инвестору), взявшему на себя обязательство по оплате строительства недвижимости (в частности квартирному дому) полностью или частично до его передачи, а также договоры об уступке вытекающих из них прав подлежат нотариальному удостоверению с внесением отметки в реестр недвижимого имущества, под угрозой признания их недействительными.”

с) Договор пользования пастбищем

Содержание животных на пастбищах представляет собой уже сформировавшуюся систе-

му устройства и ведения в разных пастбищных местностях общественного животноводства. Такой вид пастбищного устройства и содержания животных предполагает перегон данных животных с одних пастбищ на другие. Сформировавшаяся система дает возможность экономии средств, связанных с строительством специальных помещений для содержания и обслуживания животных, что является немаловажным для увеличения продуктивности в сфере животноводства. Теперь изучим как на законодательном уровне регулируется такое вид деятельности, как пастьба животных.

В соответствии с Законом Республики Молдова “О животноводстве” № Nr.412-XIV от 27.05.1999г., а именно пунктом 8 ст.8, где предусмотрено, что:” использовать общественные пастбища для выпаса животных на основе договоров, заключенных с органами местного публичного управления.”[10] И также согласно Постановления № 667 от.23.07.2010г. “Об утверждении Положения о пастьбе и сенокосении”, в соответствии с пунктом 13, где сказано, что:” Согласно Закону № 412-XIV от 27 мая 1999 года о животноводстве органы местного публичного управления разрабатывают договоры об использовании пастбищ и планы работ по содержанию, улучшению и рациональной эксплуатации общественных пастбищ.”[11] Как мы можем видеть законодатель упоминает о необходимости заключения договора об использовании пастбищ и больше никак не расписывает данный вид договора. Считаем, что такой договор является непоименованным, ввиду наличия

признаков, объекта, направленности.

В связи с этим, считаем необходимым дополнить Закон Республики Молдова “О животноводстве”, а именно пункт g ст.8 следующим содержанием:” использовать общественные пастбища для выпаса животных на основе договоров, заключенных с одной стороны собственником (органами местного публичного управления), с другой стороны пользователем пастбищ об использовании земельных участков(пастбищ) на определенный срок и по оговоренной цене, вносимой пользователем на расчетный счет Примэрии. Все условия договора, объем прав и обязанностей сторон, а также их ответственность по договору устанавливаются в соответствии с общими нормами и принципами гражданского законодательства.”

Список использованной литературы

1. Юзвович Л. И., Дегтярева С.А., Князевой Е. Г., Инвестиции, Учебник для вузов, Издательство Уральского университета, Екатеринбург, 2016.

2. Конституция Республики Молдова. Опубликовано 12.08.1994 в Мониторул Официал Nr. 1. Дата вступления в силу: 27.08.1994.

3. Закон РМ № 81 от 18.03.2004“ Об инвестициях в предпринимательскую деятельность”. Опубликовано: 23.04.2004 в Мониторул Официал Nr. 64-66.

4. Закон АТО Гагаузия №73-XXXIV/V от 09.08.2016 г “Об инвестициях”.

5. Закон Республики Молдова

№1543 от 25.02.1998 “О кадастре недвижимого имущества”. Опубликовано: 21.05.1998 в Мониторул Официал Nr. 44-46. Дата вступления в силу: 21.05.1998.

6. Закон Республики Молдова №1453 от.08.11.2002 “О нотариате”. Опубликовано: 21.11.2002 в Мониторул Официал Nr. 154-157. Дата вступления в силу: 21.02.2003.

7. Закон Республики Молдова №271 от.27.06.2003г “О порядке исчисления платы за нотариальные услуги”, Опубликовано : 11.07.2003 в Мониторул Официал Nr. 141-145.

8. Закон Республики Молдова №1324 от.10.03.1993г. “О приватизации жилищного фонда” Опубликовано: 27.06.2006 в Мониторул Официал.

9. Кодекс Республики Молдова №218 от.24.10.2008г “О правонарушениях”. Опубликовано: 16.01.2009 в Мониторул Официал Nr. 3-6. Дата вступления в силу : 31.05.2009.

10. Закон Республики Молдова “ О животноводстве”№ Nr.412-XIV от 27.05.1999г. Опубликовано Мониторул Официал № 73-77 от 15.07.1999.

11. Постановления № 667 от.23.07.2010г. “Об утверждении Положения о пастьбе и сенокосении” Опубликовано: 30.07.2010 в Мониторул Официал Nr. 131-134 статья № : 748 Дата вступления в силу: 01.01.2011.

DATE DESPRE AUTOR:

Юрий МИХАЛАКЕ,
доктор, конференциар
университар
e-mail:

mihalacheiurie@yahoo.com

Ольга ТАТАР,
докторант Государственного
университета имени Дмитрия
Кантемира,
преподаватель кафедры
частного права Комратского
государственного университета
e-mail: oleatatar@mail.ru
Yuri MIHALAKE,

doctor, university student
e-mail:
mihalacheiurie@yahoo.com

Olga TATAR,
Lector universitar la catedra
„Drept Privat” a Universității de
Stat din Comrat,
doctorandă la Universitatea de Stat
„Dimitrie Cantemir”
e-mail: oleatatar@mail.ru

Iurie MIHALACHE,
doctor in drept, conferențiar
universitar, USPEE “C.Stere”
e-mail:
mihalacheiurie@yahoo.com

Olga TATAR,
doctoral Candidate of the
University „Dimitrie Cantemir”,
Teacher of Private Law Chair of
Comrat State University
e-mail: oleatatar@mail.ru

RECENZIE

asupra monografiei „*Participarea cetățenilor la exercitarea puterii de stat*”/
 „*Участие граждан в осуществление государственной власти*”. Chișinău, 2018

Autori: **COSTACHI Gheorghe**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
 și **SULTANOV Rahim**, doctor în drept

Recent, a văzut lumina tiparului o voluminoasă monografie (520 pagini), semnată în coautorat de către dl profesor, doctor habilitat **Gheorghe Costachi** și discipolul domniei sale – dl doctor în drept **Rahim Sultanov**, cetățean al Republicii Azerbaidjan, consacrată unei probleme deosebit de actuale, atât pentru societatea noastră, cât și pentru societatea azeră, cum este *participarea cetățenilor la exercitarea puterii de stat*.

Fiind un rezultat impresionant al unui efort științific asiduu și îndelungat, a unei colaborări fructuoase, monografia cuprinde o abordare comparativă a subiectului, autorii urmărind să surprindă cele mai importante particularități ale implicării cetățenilor în exercitarea puterii de stat, ca formă de manifestare a democrației în ambele state.

Ca mai toate lucrările științifice ale dlui profesor, al cărui discipol am onoarea să fiu, monografia se remarcă printr-o viziune complexă asupra problematicei, subiectul fiind abordat din diferite perspective, precum: juridică, politică, socială, culturală etc., și o argumentare temeinică a poziției și propunerilor autorilor.

Merită o distinctă apreciere structurarea logică a materiei, expunerea coerentă a textului, folosirea unui limbaj clar și accesibil, ceea ce permite o înțelegere completă și adecvată a aspectelor abordate, a problemelor atestate în domeniu și a soluțiilor identificate de către autori.

Modul de analiză și sinteză a realității și teoriei, a ideilor și opiniilor îndeamnă la reflecție asupra problemelor atestate de autori, transformând cititorul dintr-un simplu receptor de informație într-un adevărat cugetător.

Despre munca enormă depusă la realizarea cercetării vorbește destul de relevant voluminoasa listă bibliografică de la finele monografiei, care cuprinde 500 de titluri: *surse doctrinare* – semnate de autori moldoveni, azeri, români, ruși, ucraineni, englezi, francezi, americani etc. și *surse normative* cu caracter național, european și internațional, în special, Constituția și actele normative ale Republicii Moldova și ale Republicii Azerbaidjan.

Vorbind nemijlocit despre conținutul științific al monografiei, este de menționat că acesta este logic și consecvent structurat în opt capitole, fiecare fiind

consacrat unui aspect distinct al problemei participării cetățenilor la exercitarea puterii de stat.

Capitolul I, cu care debutează lucrarea (*Cercetarea științifică a problemei participării cetățenilor la exercitarea puterii de stat / Научное исследование проблемы участия граждан в осуществлении государственной власти*), cuprinde o trecere în revistă a cercetătorilor străini și autohtoni preocupați de subiect, precum și o succintă analiză a studiilor realizate în domeniu. Acesta este structurat în două compartimente în funcție de tematică: problema generală a participării cetățenilor la exercitarea puterii de stat (1.1. *Современный научный интерес к проблеме участия граждан в осуществлении государственной власти*) și nemijlocit dreptul cetățenilor de a participa la exercitarea puterii (1.2. *Право граждан на участие в осуществлении государственной власти как объект научного исследования*).

În rezultatul analizei efectuate, autorii dau o apreciere obiectivă a gradului de cercetare științifică a subiectului în literatura de specialitate autohtonă și străină și trasează argumentat propriile direcții de cercetare pe care urmează să le realizeze în lucrare.

Cel de-al doilea Capitol (*Statul de drept în societățile aflate în perioada de tranziție / Правовое государство в обществах переходного периода*) este consacrat: realizării unei caracterizări de ansamblu a perioadei de tranziție și a particularităților statului și societății în cadrul acesteia (2.1. *Общая характеристика обществ и государств переходного периода*); analizei coraportului dintre stat, drept și societate în această perioadă (2.2. *Соотношение государства, права и общества в переходном периоде*), precum și argumentării ideii conform căreia statul de drept reprezintă principalul scop al dezvoltării societăților aflate în tranziție (2.3. *Правовое государство – основная цель развития обществ переходного периода*).

În esență, în cadrul acestui capitol, autorii au reușit destul de bine să configureze particularitățile și cele mai acute probleme ale societății și statului aflate în tranziție de la o orînduire totalitară spre democrație, argumentând destul de temeinic faptul că doar edificarea statului de drept reprezintă unica

cale de dezvoltare socială și statală întru beneficiul cetățeanului contemporan.

Următorul aspect impus de raționamentul logico-structural al monografiei este cuprins în Capitolul III, intitulat *Fundamentele constituționale ale participării cetățenilor în exercitarea puterii de stat / Конституционные основы участия граждан в осуществлении государственной власти*. Compartimentul este structurat în principal pe trei aspecte importante, precum: rolul Constituției în statul de drept contemporan (3.1. *Роль Конституции в современном правовом государстве*); instituția drepturilor omului – fundament constituțional al interacțiunii dintre cetățean și stat (3.2. *Институт прав человека – конституционная основа взаимодействия личности и государства*) și drepturile și libertățile politice ale cetățeanului – posibilități garantate constituțional de implicare a acestuia în exercitarea puterii de stat (3.3. *Политические права и свободы гражданина – конституционно-гарантированные возможности его участия в осуществлении государственной власти*).

Privit în ansamblu, capitolul dat conturează un tablou complex al problemei fundamentării constituționale a dreptului și posibilității cetățeanului de a se implica în procesul de exercitare a puterii de stat, autorii subliniind principalele pîrghii oferite de constituție în acest sens.

Capitolul IV este consacrat unui alt aspect important, și anume principiilor fundamentale în materie de participare cetățenească (*Принципы фундаментальные участия граждан в осуществлении государственной власти*). Accentul este pus pe cele mai importante și relevante principii în domeniu, precum: principiul suveranității naționale (4.1. *Принцип народного суверенитета*); principiul reprezentării politice (4.2. *Принцип политического представительства*); principiul pluralismului politic și al multipartidismului (4.3. *Принцип политического плюрализма и многопартийности*); principiul egalității gender (4.4. *Принцип гендерного равенства*) și principiul legalității (4.5. *Принцип законности*).

După cum se poate observa, autorii reliefează semnificația deosebită nu doar a principiilor de factură politică, dar și a celor juridice, locul central în cadrul cărora este ocupat de principiul legalității. Practic, trebuie să recunoaștem că în lipsa respectării cel puțin a acestor principii, nici nu poate fi vorba despre o participare efectivă și eficientă a cetățeanului la exercitarea puterii de stat.

În continuare, Capitolul V al monografiei vine cu

o analiză profundă a esenței democrației și a formelor de participare a cetățenilor la exercitarea puterii de stat (*Демократия и формы участия граждан в осуществлении государственной власти*). Pornind de la rolul democrației în exercitarea puterii de stat (5.1. *Роль демократии в осуществлении государственной власти*) și continuînd cu elucidarea formelor concrete de implicare nemijlocită a cetățenilor în acest proces (5.2. *Формы демократического участия граждан в осуществлении государственной власти*), autorii reușesc să explice destul de argumentat importanța fiecărei forme de implicare și nivelul de garantare juridică a realizării acesteia. Paralel, sunt elucidate problemele ce afectează domeniu, precum și identificate soluții de optimizare.

Un alt aspect dezvoltat în capitolul dat se referă la cea mai modernă formă de implicare a cetățenilor în procesul decizional și anume „democrația electronică”. După o scurtă descriere a esenței acesteia și a avantajelor pe care le prezintă (5.3. *«Электронная демократия» - современная форма реализации «демократии участия» в информационном обществе*), autorii se expun asupra căilor de dezvoltare a acesteia, venind cu propuneri concrete în acest sens, în special, expunîndu-se asupra necesității guvernării electronice interactive (5.4. *Интерактивное «электронное правительство» – необходимая основа развития электронной демократии*). Este relevant faptul că în contextul acestei problematice autorii reușesc să prezinte situația reală la capitolul dat în ambele state, dînd o apreciere proprie eforturilor depuse de autoritățile lor.

Un alt aspect important dezvoltat în monografie este concentrat în Capitolul VI al acesteia, intitulat *Participarea democratică a cetățenilor în exercitarea puterii la nivel local / Демократическое участие граждан в осуществлении власти на местном уровне*. În compartimentul dat autorii ne reamintesc că democrația în stat începe practic la nivel local, iar, autoadministrarea locală poate fi privită doar ca o întrupare a democrației (6.1. *Местное самоуправление и демократия*). În acest sens, prezintă o importanță distinctă dreptul cetățenilor la autoadministrare locală, drept văzut ca temei juridic principal al participării cetățenilor la exercitarea puterii locale. Important este că dreptul în cauză la moment nu este consacrat normativ în legislația Republicii Moldova, în schimb destul de intens este vehiculat în doctrina de specialitate (6.2. *Право граждан на местное самоуправление – юридическая основа участия граждан в осуществлении местной*

власти), printre promotorii acestuia înregistrându-se și autorii monografiei.

Ultimul aspect abordat în compartimentul dat se referă nemijlocit la formele de participare a cetățenilor la realizarea democrației la nivel local (6.3. *Формы участия граждан в реализации демократии на местном уровне*). Evident, tratarea acestui subiect era necesară ținând cont de faptul că la nivel local participarea cetățenilor se poate realiza prin forme distincte față de participarea la exercitarea puterii de stat. Astfel, autorii enumerând principalele forme la acest capitol, subliniază particularitățile de reglementare și de realizare practică, atestând probleme în domeniu și trasând soluții de optimizare.

Capitolul VII al monografiei este consacrat unui alt aspect important – *Cetățenia activă și participarea politică a cetățenilor / Гражданственность и политическое участие граждан*. Desigur, toate măsurile luate de către stat în materie de asigurare a participării cetățenilor la exercitarea puterii de stat sunt importante și absolut necesare. În același timp însă, subliniază destul de just autorii, este absolut necesar ca însăși cetățenii să manifeste interes și activism în vederea realizării efective a acestei implicări și participări. Iată de ce, în vederea argumentării acestei idei, capitolul în discuție a fost axat pe următoarele momente: activismul social-juridic al cetățenilor – condiție indispensabilă societății democratice (7.1. *Социально-правовая активность граждан – неотъемлемое условие демократического общества*); caracterizarea și formele de manifestare a participării politice a cetățenilor (7.2. *Политическое участие граждан: сущностная характеристика и формы проявления*) și cetățenia activă – calitate de bază a cetățeanului unui stat de drept (7.3. *Гражданственность – основополагающее качество гражданина правового государства*). Ideea principală promovată de autori ține fără îndoială de necesitatea cultivării în cadrul societății a cetățeniei active, care presupune printre altele o atitudine din partea cetățenilor față de putere, o conștientizare a rolului fiecăruia în cadrul societății, lipsa indiferenței față de ceea ce se întâmplă în stat, implicarea activă în măsura posibilităților și a abilităților în derularea proceselor sociale sau politice din societate.

Într-un final, monografia se încheie cu un capitol relevant pentru subiectul abordat, axat în mod special pe un aspect ce se vrea a fi o propunere pentru optimizarea instituției implicării cetățenilor în exercitarea puterii de stat. Este vorba despre *Cultura participării cetățenilor în societatea democratică / Культура участия граждан в демократическом обществе*. Indubitabil, susținem ideea autorilor potrivit căreia o participare efectivă a cetățenilor la exercitarea puterii de stat și a puterii la nivel local, ca formă de manifestare a cetățeniei active, poate fi asigurată doar prin dezvoltarea unei culturi a participării (8.1. *Политико-правовая и гражданская культура – неотъемлемые условия демократического осуществления государственной власти*), cu ajutorul unui mecanism bine organizat și eficient în materie de educație juridică și politică a cetățenilor (8.2. *Правовое и гражданское воспитание – основные пути развития культуры участия граждан*). Doar în asemenea condiții capătă valoare atât principiile participării cetățenești, cât și fundamentul constituțional și legislativ în domeniu. În caz contrar, acesta este sortit unei existențe declarative fără vreo eficiență practică, iar statul de drept rămâne a fi doar o iluzie.

Pornind de la cele expuse și privind în ansamblu monografia, putem susține că autorii au reușit destul de bine să redea esența și necesitatea participării cetățenilor la exercitarea puterii de stat, formele de implicare garantate și asigurate la nivel legislativ, precum și măsurile de stimulare a participării cetățenești în condițiile în care la moment, atât Republica Moldova, cât și Republica Azerbaidjan se află într-un amplu și complex proces de consolidare a democrației și a statului de drept. Prin întreg conținutul său, cât și prin mesajul transmis nu doar cetățeanului simplu, dar și autorităților de stat, factorilor de decizie, monografia reprezintă o carte de căpătâi pentru dezvoltarea conștientă și efectivă a democrației în perioada contemporană. Cu siguranță, orice cititor care o va deschide va reuși să conștientizeze importanța problemei abordate de autori și rolul său în viața societății și a statului.

Petru RAILEAN,

doctor în drept, lector universitar,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
Judecător în demisie onorabilă